

Diakoni og udvikling i kirke og mission

Redaktør Mogens S. Mogensen

Ny Mission 12

Unitas Forlag
i samarbejde med
Dansk Missionsråd
2007

Diakoni og udvikling i kirke og mission

Ny mission nr. 12

Redigeret af Mogens S. Mogensen

© Unitas Forlag
Peter Bangs Vej 1D
2000 Frederiksberg
Telefon: 36 16 64 81
Fax: 38 11 64 81
E-mail: info@unitasforlag.dk

Udgivet i samarbejde med Dansk Missionsråd

1. udgave, 1. oplag

Omslag: Pedersen & Pedersen, Århus
Omslagsfoto: Thorkild Sørensen

Tryk og layout: Rødding Bogtrykkeri ApS

ISBN: 978-87-7517-772-1

ISSN: 1399-5588

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af indholdet eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og CopyDan eller med forlagets skriftlige samtykke.

Indhold

Forord <i>Af Mogens S. Mogensen</i>	side 4
Brød og bibler – om mission og udvikling <i>Af Uffe Torm</i>	side 5
Diakoni på minimal-kirkens betingelser? <i>Af Henrik Stubkjær</i>	side 51
Når helheden af evangelisation og diakoni brydes <i>Af Lars Mandrup</i>	side 59
Mission og udvikling – refleksioner over BaptistKirkens praksis <i>Af Thomas Spanner</i>	side 67
Holistisk mission i Afrika – refleksioner over nogle erfaringer <i>Af Krista Rosenlund Bellows</i>	side 79
Mission og folkelighed – og udvikling <i>Af Niels Thomsen</i>	side 88
Partnerskab i mission og udvikling mellem missionsselskaber fra Nord og kirker i Afrika <i>Af Fidon R. Mwombeki</i>	side 96

Forord

Ligesom diakoni har været en del af kirkens arbejde helt fra de første kristnes tid, sådan har udviklingsarbejde også været en del af missionsarbejdet lige siden den lutherske verdensmission startede i Trankebar i Inden for 300 år siden. Danske missionselskaber har fra starten stået for en holistisk mission, hvor ord og gerning, evangelisation, undervisning, diakoni og udvikling har udgjort en helhed, og for de kirker, som opstod ud af missionselskabernes arbejde i Afrika og Asien, er denne holisme en del af deres identitet i dag.

Da regeringen i 1960'erne begyndte at engagere sig i udviklingsarbejde og senere oprettede Danida, fik missionselskaberne efterhånden mulighed for at modtage offentlige støtte til udviklingsprojekter i deres samarbejdskirker i Afrika og Asien. Disse nye muligheder for at skaffe rigelige økonomiske midler til projekter i kirkerne i Syd blev til stor hjælp, men rejste samtidig en række problemstillinger og udfordringer, som både missionselskaberne og kirkerne i Syd lige siden har måttet forholde sig til.

I hovedartiklen i dette nummer af Ny Mission giver Dansk Missionsråds Udviklingsafdelings leder, Uffe Torm, en historisk oversigt over danske missionselskabers engagement i udvikling og diskuterer den holistiske forståelse af mission, diakoni og udvikling, som må ligge til grund for arbejdet. Blandt de udfordringer, som formidlingen af økonomiske midler fra Danida medfører, er spørgsmålet om, hvordan der kan etableres værdige partnerskaber mellem missionselskaber i det rige Nord og fattige kirker i Syd, og hvordan man undgår, at udviklingsprojekterne skævvrider kirkerne i Syd.

I de øvrige artikler reflekterer forfatterne, der alle er dybt engageret i mission og udvikling i kirkerne i Syd, kritisk over det udviklingsarbejde, som i dag udgør en meget væsentlig del af missionselskabernes engagement i kirkerne i Afrika og Asien.

Christiansfeld, den 29. januar 2007

Mogens S. Mogensen, redaktør

Brød og bibler – om mission og udvikling

Af Uffe Torm

Forfatteren opridser indledningsvist de historiske perspektiver i dansk mission og dansk udviklingsbistand. Derefter diskuterer han den holistiske kirkelige forståelse af diakoni og udvikling, herunder partnerskabsbegrebets betydning i mission og udvikling. Artiklen afsluttes med en problematisering af de dilemmaer, som danske missionsselskaber og kirker står overfor i den del af deres udviklingsarbejde, hvortil de modtager støtte fra Danida bl.a. gennem Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling.

1. Dansk mission i historisk perspektiv

Det begyndte i Indien

Danske missionsselskaber og kirker har været involveret i udviklingsarbejde i den tredje verden i langt mere end 100 år. De første missionærer blev således udsendt fra Danmark til Trankebar i Sydindien i 1705 af den danske konge, Frederik den 4., selv om Bartholomæus Ziegenbald og Heinrich Plütschau ganske vist var tyskere – men også de første protestantiske missionærer i Indien. Ziegenbald og Plütschau, der først blev nægtet landgang på Trankebars kyst, ville imidlertid ikke kun forkynde evangeliet, men også yde hjælp til de fattigste, kasteløse indere og talte deres sag overfor den danske koloniadministration. Det kostede Ziegenbald et flere måneders fængselsophold på den danske guvernørs foranledning.

Der blev i de kommende godt 100 år udsendt i alt 57 missionærer til Trankebar (hvoraf dog kun fire var danske), inden englænderne i 1808 besatte Trankebar, som i 1845 blev solgt til England. Missionsarbejdet i Trankebar blev videreført af den tyske Leipzig-mission, som imidlertid accepterede det indiske kastesystem. Det fik den tyske missionær Christoffer Ochs til at bryde med Leipzig-missionen og starte sin egen mission, Mission Uden Kaste, i Arcot-distriktet ikke langt fra Trankebar og tilbyde Det Danske Missionselskab (DMS), stiftet i 1821, sin tjeneste. Han blev i 1863 ansat som den første DMS-missionær i Indien. I 1865 ankom

den første danske DMS-missionær, Peter Andersen til Arcot-distriktet, som var med til at oprette en missionsstation i Siloam ved Tirukoilur i 1869. Der blev påbegyndt en missionsindsats, som med tiden førte til oprettelsen af Arcot Lutheran Church (ALC), der i 1960 blev en selvstændig, lokal indisk kirke med nu ca. 35.000 medlemmer.

Det blev til 140 års uafbrudt tilstedeværelse i Siloam og Arcot-distriktet, hvor der i slutningen af 1930'erne var i alt ca. 50 udsendte danske missionærer, et tal, der i 1952 var vokset til over 60. Men Indiens selvstændighed i 1947 betød, at antallet af danske (og andre) missionærer efterhånden faldt. Den sidste danske lang- og livstidsmissionær i Indien, Janne Garder, vendte hjem fra Siloam i 2003 efter 35 års tjeneste. Siden har det ikke været muligt for danske missionsorganisationer at få opholds- og arbejdstilladelser til missionærer i Indien. Men det dansk-indiske kirke- og missionssamarbejde består og trives fortsat.

Det næste danske missionsfremstød i Indien fandt sted sidst i 1860'erne. Danskeren H.P. Børresen og nordmanden L.O. Skrefsrud rejste for et tysk missionselskab til Bengalen i det nordlige Indien. Men de brød hurtigt med det tyske selskab og var med til at danne Dansk Santal Mission (DSM) opkaldt efter et af Indiens ældste stammefolk, santalerne, fordi de udsendte heller ikke her ville nøjes med at prædike evangeliet. De oprettede skoler, hvor der blev undervist i det lokale sprog, som Biblen blev oversat til, og de hjalp med succes santalerne i deres kamp mod den grove udbytning, som de var udsat for af indiske godsejere. Arbejdet resulterede bl.a. i etableringen af en lokal kirke, Northern Evangelical Lutheran Church (NELC), som i dag er en selvstændig indisk kirke bestående af ca. 500 menigheder med i alt omkring 100.000 medlemmer.¹

Forud for deres tid?

De første missionærer påbegyndte, som det er fremgået af ovenstående, udviklingsindsatser, længe inden begreber som NGO'er (dvs. folkelige,

¹ Den danske missionshistorie i Indien er nærmere beskrevet i K.E. Bugge et. al., *Det begyndte i København. Knudepunkter i 300 års indisk-danske relationer i mission*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2005, som blev udgivet i anledning af 300-års jubilæet for dansk mission i Indien, samt i kapitlet "Missionen - bistandens fortrop" i Steen Folke og Jesper Heldgaard (red.), *Den rige mus og den fattige elefant - 45 års dansk bistand til Indien*. København: Forlaget Hovedland, 2006.

ikke-statslige organisationer), udviklingsbistand og udviklingslande indgik i sprogbruget.²

Naturligvis var det et brændende ønske om at forkynde evangeliet om Jesus Kristus, der fik de første missionærer til at rejse ud. Men den virkelighed, de mødte – uvidenhed, overtro, frygt, sygdom og fattigdom – fik mange af dem til at påbegynde et socialt og humanitært arbejde som en konsekvens af deres tro. Evangeliet skulle ikke alene prædikkes - men også praktiseres! For nogle missionærer blev det sociale og humanitære arbejde imidlertid et middel til at "hverve sjæle", mens andre afviste at udnytte fattigdom og nød til omvendelse og f.eks. nægtede at døbe indfødte, mens der blev uddelt nødhjælp i forbindelse med naturkatastrofer. Som Dansk Missionsråds tidligere generalsekretær Flemming Kramp har udtrykt det i et interview med tidsskriftet Kontakt: "Hvis floden er ved at gå over sine bredder, er der nok mere brug for sandsække end for Bibler".³

Der var imidlertid blandt de første missionærer langt fra enighed om, hvorvidt de også skulle udføre socialt og humanitært arbejde eller kun arbejde på "Gudsrigets udbredelse".⁴ Men i mange områder blev, som nævnt, de første skoler, sundhedskliniker, hospitaler og handicap- og andre sociale institutioner etableret af missionselskaber og de første landbrugsprojektet igangsat af missionærer.

Mange af de gamle missionærer var således på flere områder forud for deres tid. Danske missionærer har været med til lokal kapacitetsopbygning og fortalervirksomhed længe, før sådanne tiltag blev centrale begreber i Udenrigsministeriets *Strategi for dansk støtte til civilsamfundet i udviklingslandene – herunder samarbejdet med de danske NGO'er*, der blev vedtaget i Folketinget i oktober 2000. Civilsamfundsstrategien anerken-

² For en forståelse af NGO'ernes historiske rolle i udviklingssamarbejdet henvises til kapitel 8. "NGO'ernes rolle i udviklingssamarbejdet" i John Degnbol-Martinussen og Poul Engberg-Pedersen, *Bistand – udvikling eller afvikling. En analyse af internationalt bistands-samarbejde*. København: Mellempfolkeligt Samvirkes Forlag, 1999, hvori missionselskaberne og andre kirkelige organisationer henregnes til den første af fire generationer af NGO'er involverede i udviklingsarbejde i den tredje verden, som dog især ydede nødhjælp og anden humanitær bistand.

³ Kontakt nr. 5, 1987/88: *Brød eller Bibler*, udgivet af Mellempfolkeligt Samvirke.

⁴ Jvf. den tidligere generalsekretær for DMS Knud Sørensen i kapitlet "International diakoni i missionselskaberne" i Jan Nilsson (red.), *Kirkeligt Nødhjælpsarbejde*. København: Gads Forlag, 2003.

der kirkelige og andre religiøse organisationer som en del af civilsamfundet, der defineres som "de organisationer, hvorigennem borgerne organiserer sig, der ligger mellem staten og den enkelte familie, og som ikke er del af markedet".

De første missionærer bosatte sig i mange tilfælde i udkantsområder – og ofte også på ganske naturskønne steder – og virkede blandt marginaliserede befolkningsgrupper og etniske minoriteter som f.eks. kaste-løse eller isolerede stammefolk. F.eks. var det ligefrem en bevidst handling, at Brødremenighedens missionærer skulle rejse til "dem, som ikke andre ville rejse til". Måske skete det ud fra en strategisk antagelse af, at det var lettere at "hverve sjæle" i grupper, der følte sig undertrykt af det omgivende samfund. Men det medførte ofte, at de blev fortalere for disse gruppers rettigheder. F.eks. arbejdede den herrnhutiske Brødremenigheds første missionærer blandt slaverne på de dengang Dansk Vestindiske Øer, hvor de aktivt virkede for, at slavebefolkningen skulle lære at læse og skrive. Og i 1840 overgav guvernør Peter von Scholten ansvaret for at drive øernes statslige skoler til Brødrekirken.

Dette gjaldt ikke mindst missionærer fra protestantiske kirker og missionselskaber. Katolske selskaber og missionærer prøvede snarere at gøre deres indflydelse gældende blandt samfundets elite, de toneangivende kredse og befolkningsgrupper og samarbejdede dermed i højere grad med både eksisterende lokale og udefra kommende koloniale magthaverne – og identificerede sig samtidig mere med Vatikanet end det land og de fattige befolkningsgrupper, den katolske kirker virkede og arbejdede i både i den vestlige verden og den tredje verden. Men med befrielsesteologiens fremvækst, især i Latinamerika i 1960'erne, kom der en modreaktion fra progressive lokale katolske kirker, der identificerede sig mere med folket end med det konservative pave-styre i Rom.

Ikke mindst var mange af de første kvindelige missionærer forud for deres tid (også på dette område har kvinder måttet kæmpe for ligestilling, selv om kvindelige missionærer blev accepterede længe før kvindelige præster). Således etablerede DMS-missionæren Ellen Nielsen i 1904 en pigeskole i Dagushan i Kina, året før den første drengeskole blev etableret – og fire år før de kinesiske myndigheder tillod, at piger kunne få adgang til de offentlige skoler.⁵ Også i den arabiske verden var etable-

⁵ Se Anne Hvid Jensen, *I lys og skygge – dansk mission i Kina*. Frederiksberg: Unitas Forlag, 2005.

ring af pigeskoler en vigtig aktivitet i flere danske missionselskabers arbejde.

Det måske første krisecenter for kvinder i Indien blev oprettet i 1908 af DMS i Tiruvannamalai i den sydindiske delstat Tamil Nadu. Det blev godt nok ikke kaldt et krisecenter, da man ikke kendte dette koncept dengang. Men det var alligevel (og er stadig) et sted, hvor enker og andre kvinder udstødt af familien og voldsramte kvinder og deres børn kunne søge ly og blive hjulpet til en uddannelse, så de kunne klare sig selv.

Naturligvis er den kristne missions historie i Afrika, Asien og Latinamerika præget af tiden og datidens syn på de "primitive, indfødte hedninge". I nogle tilfælde banede kristne missionærer vejen for kolonisatorerne – i andre tilfælde fulgte missionærerne i kolonisatorernes kølvand. Deres rolle i kolonitiden og i koloniernes kamp for selvstændighed efter den anden verdenskrig var ofte tvetydig. I begyndelsen modarbejdede de ofte selvstændighedsbestrebelse, men endte med i mange tilfælde at støtte koloniernes frihedskamp. Men i andre tilfælde – og ikke kun i Sydafrika – blev Biblen brugt til at begrunde racediskrimination.

I en artikel i Mellemløst Samvirkes tidsskrift sammenfatter teologen, forfatteren og højskolemanden Mads Lidegaard meget kortfattet, men samtidigt meget rammende sit syn på missionens historie således:

Historisk har missionen fungeret både som koloniembedsmændenes allierede – og som deres modstander. Missionærerne har ofte som de eneste europæere lært sig de lokale sprog og forstået de lokale kulturer indefra og har på det grundlag prøvet at forsvare befolkningen mod overgreb. Sagen er selvfølgelig den, at missionens folk – som alle andre grupper af mennesker – har omfattet alle kategorier – fra de værste slyngler til ædle personligheder, fra uvidende og afstumpede individer til højt begavede og kvalificerede folk. Det vil være ørkesløst at fælde nogen ensidig dom om deres virke.⁶

Grundtvig, Gandhi og den gule fare

Et – ganske vist ekstraordinært – eksempel på en dansk missionærs identificering med den nationale selvstændighedskamp er fynske Anne Marie

⁶ *Kontakt* nr. 1, 1977/78: *Mission og u-lande – Jesus-imperialisme eller udviklingshjælp?*, redigeret af Uffe Torm.

Petersen, der i 1909 rejste til Sydindien som missionær for Løventhal Missionen. I 1912 trådte hun ind i DMS's tjeneste, men brød allerede med DMS i 1920. Dette skyldes ikke mindst hendes engagement i den indiske nationale selvstændighedsbevægelse, som begyndte i 1915, og som senere hen førte til et livslangt venskab og samarbejde med det moderne Indiens åndelige og politiske faderskikkelse, hinduen Mahatma Gandhi. I 1921 nedlagde Gandhi grundstenen til hendes livsværk, den kristen pige-skole Seva Mandir (Tjenestens Tempel) i landsbyen Parangipettai i delstaten Tamil Nadu – en skole, der bygger på både Grundvigs og Gandhis tanker om aktivt medborgerskab, og som var og er åben for både kristne, hinduer og muslimer. Skolen har i dag udviklet sig til en stor og meget velanskrevet skole i Sydindien med ca. 2.000 elever, de fleste hinduer, der i flere tilfælde har modtaget støtte fra Danida.

Anne Marie Petersen blev frem til sin død i 1951 støttet af et af de mindste danske missionsselskaber, Porto Novo Missionen, arvtager fra Løventhal Missionen, der trofast har støttet hendes skole frem til i dag, selv om den måske ikke i dag helt lever op til hendes idealer. Men Porto Novo Missionen er nu bevidst i færd med at nedlægge sig selv som et missions- og støtteselskab – ikke fordi organisationen ikke længere kan samle penge ind – men fordi "the mission is accomplished" – dvs. at skolen nu kan klare sig selv økonomisk og på anden vis. Venskabsforbindelserne mellem skolen og de danske venner vil dog blive opretholdt.

At Anne Marie Petersen var forud for sin tid ikke alene i forhold til selvstændighedsbevægelserne i datidens europæiske kolonier, men også i sin opfattelse af koloniseringens og imperialismens karakter, fremgår af følgende citat fra hendes skrift *Danmarks Verdensmission* (København: DMS, 1919):

Har disse Landes Forbindelse med Udlandet, deres Aabning for Europæerne, da ikke forbedret deres Forhold? Nej, siger Inderne, det har forværret dem... Vi lukker af saa godt, vi kan, af for dem, fordi de underbyder os: de er, hvad vi kalder den gule Fare. Den gule Fare! Jeg vil tale om en anden Fare: Den hvide Fare! Eller tror vi maaske, at vi bestandigt kan være oven paa og leve paa andres bekostning. Er ikke Loven under Solen den, at har vi toppet, maa vi dale?

Tænk lige på, at disse ord blev skrevet mere end 150 år før, at import- og indvandrerrestriktioner blev et tema i den politiske debat i Danmark og Europa, af en kvindelig missionær, som også så, at kristendommen og dens udviklingsforståelse måtte tilpasses den lokale (dvs. indiske) virkelighed og blive national – og at konkret udviklingshjælp, især til Indiens kvinder, var vigtigere end forkyndelse, selv om hun gennem hele sit liv holdt fast ved sin kristne overbevisning og tro som vejen til fornyelse og udvikling af hindu-samfundet – også i hendes møder og dialog med Gandhi. Men netop denne overbevisning fik hende også til at tilslutte sig de indiske kristnes kritik af missionskirkerne og deres manglende forståelse for krav om selvstændighed. Hun valgte at være solidarisk med det indiske folk på dets egne præmisser – som mange andre samtidige og senere missionærer valgte det i både Afrika og Asien.⁷

Fra førersædet til bagsædet

Mange af de selvstændige afrikanske landes første politiske ledere og præsidenter som f.eks. Ghanas Kwame Nkrumah, Tanzanias Julius Nyerere, Kenyas Jomo Kenyatta, Zambias Kenneth Kaunda og Zimbabwes Robert Mugabe fik deres uddannelse og opdragelse på missionskoler – uden at de af den grund alle hørte eller hører til Guds bedste børn.

En af det nye Afrikas pionerer, juristen Tom Mboya, der blev det selvstændige Kenyas første justitsminister i 1962 (og senere myrdet ved et politisk attentat?), beskriver i bogen *Afrika frit – og hvad så?* (København: Fremad Fokusbøger, 1964) sit syn på missionens rolle i Afrika. Han blev opdraget og uddannet på katolske skoler og uddannelsesinstitutioner. Tom Mboya fik imidlertid et ambivalent forhold til sin opvækst på de kristne uddannelsesinstitutioner, som han levende beskriver i sin bog:

Siden min skoletid har jeg haft anledning til at grunde over kirkens stilling i Afrika. Enhver afrikansk politiker anerkender, at missionærer har gjort en masse i Afrika og har sat sig spor ud over hele landet med kirker i de vildeste egne af junglen, mis-

⁷ For en nærmere beskrivelse af Anne Marie Petersens liv og gerning henvises der til Niels Thomsens artikel "Kristus i Indien. Anne Marie Petersen, Gandhi og Sadhu Sundar Singh" i tidligere nævnte jubilæumsskrift *Det begyndte i København. Knudepunkter i 300 års indisk-danske relationer i mission* (s. 257-276). Se også Niels Thomsens artikel i denne bog, "Mission og folkelighed – og udvikling".

sionshospitaller og -skoler, og nogle steder har de endog indført handel. Men afrikanerne har deres tvivl om missionærernes arbejde, når de ser, hvordan missionærerne i mange egne af Afrika i tidens løb meget let har affundet sig med den type kolonistyre, de befandt sig i.

Tom Mboya erkender imidlertid, at kirkerne i Kenya efterhånden begyndte at støtte kampen for selvstændighed "og kæmpede for afrikarnes sag i Storbritannien og andetsteds". Men han udtrykte et ønske om færre hvide missionærer og en øget afrikanisering af kirkerne i Afrika. Hans ønske herom er blevet opfyldt. Og det er jo en kendsgerning, at kirkerne i f.eks. Sydafrika, Kenya, Filippinerne og Latinamerika med deres befrielsesteologi har spillet en vigtig rolle både i forbindelse med selvstændighedsbevægelser i den nationale udvikling efter selvstændigheden og kampen for en retfærdig verdensorden og deling af verdens Gud-givne ressourcer.

I dag er de færreste udsendte fra de danske missionselskaber missionærer i traditionel forstand – dvs., at det normalt ikke længere er de udsendte, der står for forkyndelse og evangelisering. De fleste udsendte fra de folkekirkelige missionselskaber er i dag beskæftiget med administrative, undervisningsmæssige og andre faglige og rådgivende opgaver indenfor sundhed, uddannelse, landbrug, administration og økonomi – dvs. med sociale, humanitære og udviklingsmæssige opgaver ligesom udviklingsarbejdere udsendt af Folkekirkens Nødhjælp, Mellempfolkeligt Samvirke og Ulandsforeningen Ibis m.fl. Missionærerne er med andre ord flyttet fra forsædet til bagsædet.

Med fare for at generalisere kan man sige:

- at især de fleste gamle, folkekirkelige missionsorganisationer ofte – men bestemt ikke altid – samarbejder med velkendte, solide og kompetente partnerkirker, der er et succesfuldt resultat af deres egen tidligere missionsvirksomhed. Partnerkirkerne er nu selvstændige, selvstyrende og delvist selvunderholdende kirker, der dog stadig i mange henseender er afhængige af økonomisk støtte udefra, især til deres sociale, humanitære og udviklingsmæssige arbejde.

Det er imidlertid i dag i stadig højere grad samarbejdskirkerne, der selv står for den praktiske gennemførelse af udviklingsaktiviteterne, og i

stadigt mindre omfang det faldende antal udsendte, der beklæder ledende stillinger i samarbejdskirkerne. De udsendte fungerer for det meste som rådgivere og konsulenter for de lokalt valgte ledere og ansatte medarbejdere. Dette er en god og sund udvikling, hvor partnerne i Syd selv har ansvaret for projektarbejdet. Det samme gælder større frikirker som BaptistKirken og Metodistkirken.

- at mange af især de mindre, nyere fri- og fælleskirkelige missionsorganisationer ofte – men bestemt heller ikke altid – samarbejder med små og svage, lokale partnere. Det er derfor i mange tilfælde udsendte medarbejdere, der har igangsat og fortsat leder og fordeler arbejdet, og som er generalsekretærer eller bestyrelsesformænd, der træffer alle vigtige beslutninger – i bedste fald i samråd med lokale medarbejdere – og også deltager i det forkyndende arbejde. I en del tilfælde er det endda stadigvæk danskere bosat i Danmark, der sidder på formænds- og bestyrelsesposter. Mange af de fri- og fælleskirkelige organisationer anerkender dog det uholdbare i dette "koloniale set-up" med den manglende lokalisering og det deraf følgende manglende lokale ejerskab af ansvaret for de igangsatte aktiviteter og arbejder derfor for at styrke lokalisering og lokalt ejerskab til arbejdet.

Hvid og vestlig – eller farvet og festlig?

De forkyndende og evangeliserende opgaver varetages imidlertid i dag overvejende af de lokale kirker og menigheder i Syd, der i stigende grad er involverede i missionsarbejde i deres eget land og også i andre lande i Syd – men dog ofte med støtte hertil fra danske missionsorganisationer. F.eks. aflønner Sudanmissionen 130 afrikanske missionærer, der arbejder med mission i Vestafrika, især blandt muslimske befolkningsgrupper. På samme måde støtter Danmission dels Syd-Syd missionærer, der udsendes af kirker i Afrika og Asien til andre lande i de to regioner, dels Syd-Nord missionærer, der f.eks. kommer til Danmark. Således har præster fra både Indien og Tanzania gjort tjeneste i den danske folkekirke. Og mens antallet af missionærer, der udsendes fra Danmark og andre europæiske lande, er faldende, er antallet af både kristne og muslimske forkyndere og missionærer fra Syd, der kommer til Europa, voksende. Faktisk er der i dag flere kristne missionærer udsendt fra Syd til både Syd og Nord end fra Nord til Syd.

Antallet af danske missionærer er i løbet af de sidste 15 år således

faldet fra over 400 til under 300. Og livs- og langtidsmisionærerne er en uddøende race. Til gengæld vokser antallet af såkaldte volontører – dvs. korttidsudsendte, der selv betaler en stor del af deres rejse- og opholdsudgifter. Og der er ikke blot tale om unge mennesker, men også ældre mennesker som efterlønsmodtagere og pensionister, der i en periode ønsker at give deres tid til meningsfuldt arbejde for andre.

Kristendommen er ikke længere "en hvid og vestlig religion" men snarere "en farvet og festlig religion". I 1900 boede tre fjerdedele af verdens kristne i Nord (Europa og USA), men i dag lever to tredjedele af verdens kristne i Afrika⁸, Asien og Latinamerika. Især Adventistkirken og Pinsekirkerne vokser i dag stærkt i Afrika. Pinsekirkerne har ligeledes stor fremgang specielt i fattigdomsområder i det ellers katolsk dominerede Latinamerika. Mens antallet af kristne i kristendommens vugge i Mellemøsten er faldet fra omkring 20 % for 100 år siden til nu ca. 5 %, svarende til ca. 15 millioner mennesker, vokser antallet af muslimer i Europa, herunder Danmark, hvor nu ca. 4 % af befolkningen er muslimer. For Mellemøsten er det et stort problem, at det især er de højtuddannede kristne, der udvandrer, selv om de kunne yde et værdifuldt bidrag til udviklingen i den arabiske verden, men ofte behandles som andenrangsborgere.

De fleste missionærer kommer som nævnt i dag fra Syd, og der er ikke kun tale om kristne missionærer. Især er det de muslimske missionærer og forkyndere, der kommer til Danmark for at betjene den voksende muslimske befolkningsgruppe i Danmark, der falder visse politikere for brystet. Som en følge heraf forsøger regeringen at gennemføre en lovgivning, der vil svække udenlandske missionærers og forkynderes muligheder for at komme til og virke i Danmark. En sådan lovgivning vil for 90-95 % vedkommende gå ud over både folkekirken, frikirkerne og de omkring 150 kristne migrantmenigheder, der efterhånden findes i Danmark, dannet af indvandrere og flygtninge, især fra Afrika og Asien, og andre udenlandske kristne, som midlertidigt opholder sig i et Danmark, der opleves som et stadigt mere og mere ugæstfrit land. De partnerskaber med kirker i udlandet, som folkekirkelige menigheder og andre danske kirkesamfund gerne vil styrke og udvide, vil med en sådan restriktiv lovgivning desværre få sværere arbejdsvilkår.

⁸ Faktisk blev kristendommen introduceret i Nordafrika (Egypten, Etiopien og dele af Sudan), længe før kristendommen kom til Nordeuropa.

Det er vanskeligt at forstå, at en regering, som hævdede at stå vagt om ytringsfriheden i forbindelse med den såkaldte tegning-sag (således som det hedder i Udenrigsministeriets officielle sprogbrug) i kølvandet på Jyllands-Postens provokerende karikaturtegninger af profeten Muhammed i september 2005, nu åbenbart i praksis vil lægge hindringer i vejen for forkyndelses- og religionsfriheden i Danmark. Men naturligvis handler det ikke kun om ytringsfrihed, men også om anstændighed og respekt for andres tro og følelser. Jyllands-Postens kulturredaktør Flemming Rose hævdede i sin kommentar til karikaturtegningerne, at man i et vestligt demokrati med ytringsfrihed må være rede til "at finde sig i hån, spot og latterliggørelse". Men et ægte demokrati kendes vel snarere på, at man "må finde sig i" dialog, samtale og respekt for og hensyntagen til mindretallets skikke, holdninger og meninger?

Den negative holdning til islam og andre religioner er jo bestemt ikke nogen stor hjælp for dem, der arbejder for forkyndelses- og missionsfrihed i andre lande, specielt i visse muslimske lande, men også i lande som Indien, som nægter kristne missionærer adgang. Vi vil jo gerne som kristne have lov til at bygge kirker f.eks. i Saudi Arabien – men mange danskere mener, at muslimer ikke skal have lov til at bygge moskeer og anlægge gravpladser i Danmark. Desuden har vi en statsminister, der åbenbart synes, at religion fylder for meget i det offentlige rum – og samtidig erkender, at religionens betydning i f.eks. Irak er kommet bag på ham. Det er dog ikke noget historisk nyt i, at mennesker er rede til at dø for, hvad de tror på.

Mission er udvikling – og udvikling er mission!

Der har i mange år været ført en ofte teoretisk debat om mission i f.eks. Kirkernes Verdensråd, Det Lutherske Verdensforbund og Lausanne-bevægelsen. Nogle teologer har en snæver missionsforståelse og ser mission som kun forkyndelse og evangelisering. Andre har en bredere opfattelse af kirkens mission, som både rummer forkyndelse, diakoni og udvikling.

Missionsvirksomhed og udviklingsarbejde har imidlertid i praksis siden missionens begyndelse ofte fulgtes ad, fordi "mission er udvikling". Man kan ikke drive mission uden at skabe udvikling. I al fald ikke, hvis vi for alvor tror på, at evangeliets forkyndelse frigør mennesker – og kalder mennesker til tjeneste. Derfor sætter missionsarbejde - det være sig bevidst eller ej - en udviklingsproces i gang. Og når missionsarbejdet til

tider er slået fejl og ligefrem har gjort skade, er det ofte, fordi man ikke har forstået eller har negligeret de udviklingsmæssige konsekvenser af missionsarbejdet.

Så mission er udvikling – og "udvikling er mission"! Alle former for udviklings- og ulandsarbejde bringer – det være sig bevidst eller ej – bestemte værdinormer, holdninger og kulturpåvirkninger med sig. At alle såkaldte udviklingsarbejdere er missionærer på den ene eller anden måde, erkender selv udsendte fra Mellemfolkeligt Samvirke. Vi har i øvrigt ikke længere patent på ordet mission. Enhver virksomhed og organisation med respekt for sig selv har ikke alene en vision for, men også en *mission* med det arbejde, der udføres, og som udtrykker virksomhedens eller organisationens eksistensberettigelse. Vi er derfor udfordret til at klargøre, hvad vi som kristne mener med mission.

I det nuværende arbejdsgrundlag for Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling (DMR-U), der blev vedtaget i 2002, hedder det:

Missionsorganisationerne er forpligtet på det kristne menneskesyn og på den sociale praksis, diakonien, der følger heraf, selv om tolkning af konsekvenserne heraf kan variere fra organisation til organisation. Rammen om og grundlaget for udviklingsarbejdet er imidlertid partnerskaber mellem ligesindede kristne kirker og organisationer i nord og syd, som føler sig forpligtet af missionsbefalingen (Matt. 28), der sender kristne ud af deres vante sammenhæng for i ord og handling at bringe budskabet om Kristus til deres medmennesker. En vigtig dimension af kristen mission er udøvelsen af social praksis.

Kristen social praksis tager sit udgangspunkt i Skabelsen, hvor det i 1. Mosebog hedder, at "Gud skabte mennesket i sit billede" (1. Mosebog 1,27). At mennesket er skabt i Guds billede betyder for det første, at hvert eneste menneske må betragtes som noget enestående, og at selv de svageste og mest marginaliserede i Guds øjne har uendelig stor værdi. Gudbilledligheden kommer for det andet til udtryk ved, at ethvert menneske er givet ansvar for sine medmennesker og for den skabte Jord. Mennesket har som opgave at holde af det skabte og tage vare på det.

Kristus bragte et nyt budskab om Guds rige, der også omfatte-

de de fattige, de udstødte og de fremmede (Lukas 4). Han indstiftede et nyt fællesskab, der byggede bro mellem Gud og mennesker, mænd og kvinder, stærke og svage, samt forskellige folkeslag. Kristen mission handler om i ord at pege på Kristus som kilden til dette fællesskab og i handling at følge efter Kristi eksempel. Kristus gav mennesker selvrespekt, han helbredte de syge og bospiste de sultne for derved at vidne om Guds kærlighed. At følge efter Kristus betyder at drage omsorg for de svage helt konkret uden skelen til sociale, kulturelle, etniske, religiøse og politiske tilhørsforhold. Efterfølgelse betyder også at give livsmod ved at værne om det enkelte menneskes værdi, at bringe håb ved at vidne om Kristus og Gudsriget, hvor der er plads til alle, og det betyder at vende sig mod strukturer, der undertrykker og marginaliserer de svageste.

Missionsorganisationerne står således for en udviklingsforståelse bygget på respekt og omsorg for det enkelte menneskes integritet og troen på alle menneskers lige værdighed overfor Gud. Ved samarbejdspartneres mellemkomst mødes denne udviklingsforståelse med og påvirkes af konkrete kulturelle og sociale sammenhænge. En kulturel sensitivitet og en respekt overfor lokale udtryksformer er i dag en vigtig bestanddel af missionsorganisationernes virke.

2. Dansk udviklingsbistand i historisk perspektiv

Statslig udviklingshjælp - skepsis men samarbejde

Den statslige danske udviklingsbistand til de såkaldte udviklingslande begyndte at tage form i begyndelsen af 1960'erne, hvor der var en intens politisk og folkelig debat, om hvorvidt Danmark i det hele taget og hvordan Danmark i så fald skulle deltage i det internationale udviklings-samarbejde i de tidligere kolonier og evt. etablere et selvstændigt dansk bistandsprogram. Der var kirkefolk og teologer som især Hal Koch, der argumenterede stærkt for et dansk engagement - men mest så det som en statslig opgave - og også med datidens øjne så udviklingsbistanden som et middel i kampen mellem vestlig humanisme og østlig kommunisme i den tredje verden og mere som et ideologisk kulturmøde end som et religionsmøde. I den forstand var udviklingsbistanden jo også for Hal Koch

en missionsopgave i bredere forstand, da der jo ikke findes nogen værdi-neutral udviklingsstøtte.⁹

Hal Koch døde pludseligt og alt for tidligt i 1963 og fik derfor desværre ikke mulighed for at sætte yderlige præg på dansk kirkeliv og udviklingsbistand. Det var imidlertid hans fortjeneste, at Dansk Missionsråd fik en observatør i Danidas styrelse (Dansk Missionsråds daværende generalsekretær Erik W. Nielsen, som også døde pludseligt i en alt for tidlig alder), og at en kirkelig person med erfaring fra internationalt udviklingsarbejde (cand. theol. Chr. Christiansen) blev ansat i forløberen for Danida, Sekretariatet for Teknisk Samarbejde med Udviklingslandene.

Hal Kochs menneskesyn og grundlæggende demokratiske tankegang og forudseende tanker om, at udviklingsbistand bør bygge på respekt for det enkelte menneskes værd, frihedsrettigheder, retsprincipper, begrænsninger i magtudøvelse og være fattigdomsorienteret og rettet mod opfyldelsen af basale menneskelige behov, var på mange måder forud for hans tid. Men dette tankegods er i dag en fuldt ud accepteret del af værdigrundlaget for både statslig og privat dansk udviklingsbistand.¹⁰

Dansk Missionsråd og Folkekirkens Nødhjælp søgte i begyndelsen af 1962 foretræde for Folketingets Udenrigsudvalg og plæderede her for, at Danmark skulle yde 1 % af landets bruttonationalprodukt i hjælp til de fattige lande – en målsætning, som først blev formuleret på et centralkomitémøde i Kirkernes Verdensråd afholdt på Nyborg Strand i 1958 og senere ophøjet af FN's generalforsamling til en global målsætning for alle rige industrilande. Missionsrådet og Nødhjælpen var i mødet med Udenrigsudvalget repræsenteret med de i da- og eftertiden så kendte kirkelige repræsentanter som generalsekretær Erik W. Nielsen og professor Hal Koch (Missionsrådet), samt provst Harald Sandbæk og den senere udenrigsminister og statsminister Poul Hartling (Nødhjælpen). Det tog imidlertid ca. 40 år, før dette mål blev opfyldt af Danmark – men kun for en kort tid. Den nuværende regering har, som bekendt, desværre sænket det danske bistandsniveau til 0,8 % af bruttonationalproduktet.

Der var da også i begyndelsen røster, der foreslog, at udviklingsbistanden blev overladt til missions-selskaberne, der jo allerede var dybt

⁹ Hal Koch var professor i kirkehistorie ved Københavns Universitet. Debatindlæg fra skriftet "*Fremtiden formes. Ydre Mission og U-landshjælpen*". København: Gyldendal, 1962.

¹⁰ For en nærmere diskussion af Hal Kochs syn på udvikling og mission henvises til Holger Bernt Hansens bidrag om "Mission og u-landshjælp" i *Livsoplysning. Festskrift til K.E. Bugge i anledning af 60-års fødselsdagen den 4. oktober 1988*. København: Dafolo Forlag, 1988.

involveret i hjælpearbejde i den tredje verden og havde kendskab til de lokale forhold i de dengang benævnte underudviklede lande. Daværende udenrigsminister Jens Otto Krag havde faktisk overvejelser om at placere ansvaret for udviklingsbistanden i Kirkeministeriet under kirkeminister Bodil Koch, gift med Hal Koch. Men der var også andre, politisk stærkere spillere på banen som fagbevægelsen, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) og ikke mindst Mellemfolkeligt Samvirke (MS), som fik stor indflydelse på den daværende socialdemokratiske regerings første udvalgsbetænkninger og lovforslag om dansk ulandsbistand (i parentes bemærket var forløberen for MS, "Fredsvennernes Hjælpearbejde", oprettet af kvækerne, mens Hald Koch var den idemæssige fadder til oprettelsen af DUF).

Det fik Venstres ordfører Per Federspiel i en folketingsdebat i oktober 1961 om et lovforslag om oprettelse af Det Danske Råd for Teknisk Samarbejde med Udviklingslandene til at tilkendegive sin utilfredshed med, at Det Danske Missionsselskab ikke havde været inddraget i drøftelserne, fordi "det er det eneste sted, jeg har hørt virkelig fornuftig tale på disse områder". Alligevel vendte Per Federspiel sig mod, at de private organisationer skulle have indflydelse på ulandshjælpen, som han mente var en statsopgave, mens den socialdemokratiske udenrigsminister og senere statsminister Jens Otto Krag stærkt gik ind for at inddrage de folkelige kræfter i samarbejdet med udviklingslandene.¹¹

Der var dog også, som nævnt, folk med kirkelig og teologisk baggrund med i opbygningen af Sekretariatet for Teknisk Samarbejde med Udviklingslandene, forløberen for Danida. I slutningen af 1960'erne blev den tidligere missionær Kaj Baagø, der i ni år underviste ved United Theological College i Bangalore, Indien, ansat i Danida, hvor han i mange år spillede en ledende rolle. Kaj Baagø talte i 1960'erne stærkt for missionens indsats i Indien og kritiserede det officielle Danmarks negligering heraf, men senere brød han med missionen og meldte sig ud af folkekirken og endte sin karriere som statslig missionær (= dansk ambassadør) i Indien, hvor han døde i 1987, kun 61 år gammel.

¹¹ Se kapitel 2, "Fra idealistiske ideer til konkret lovgivning", i bogen *Det koster at være solidarisk*. København: Fremad/ABA, 2000, skrevet af den mangeårige formand for Danidas styrelse og socialdemokratiske folketingsmedlem Chr. Kelm-Hansen, der både som ungdomspolitiker, højskolemand og organisationsrepræsentant fik en afgørende indflydelse på dansk udviklingspolitik i mere end en menneskealder.

Også den tidligere leder af Center for Afrikastudier ved Københavns Universitets, dr. phil. Holger Bernt Hansen, der indgående har beskæftiget sig med mission og udvikling, har i en længere årrække været centralt placeret i Danidas arbejde og er i dag formad for Danidas styrelse og råd. Desuden havde Dansk Missionsråd, som nævnt, i mange år en observatørpost i Danidas styrelse (frem til 1996, hvor posten blev overtaget af Folkekirkens Nødhjælp) og indtil udgangen af 2004 også sæde i Rådet for Internationalt Udviklingssamarbejde, hvilket desværre ikke mere er tilfældet, da udviklingsminister Ulla Tørnæs i forbindelse med udpegelsen af det nye Råd i 2005 åbenbart fandt, at Dansk Missionsråd ikke længere var en relevant medspiller i Rådet.

Blandt de første private organisationer i Danmark, der modtog statslig støtte til udviklingsarbejde i den tredje verden, var imidlertid kirkelige organisationer som BaptistKirken, Det Danske Missionsselskab og Sudanmissionen – foruden naturligvis Folkekirkens Nødhjælp. Der var imidlertid ikke mindst i missionskredse i begyndelsen en betydelig skepsis over for den statslige ulandsbistand og "de nye missionærer", de såkaldte udviklingseksperter, der blev sendt ud for at frelse verden på en to-årskontrakt. Mange missionsorganisationer følte således, at staten med ulandshjælpen trængte sig ind på kirkernes område.

Mange missionsselskaber ønskede desuden ikke at modtage statslige midler af principielle grunde eller af frygt for at blive afhængige af offentlige midler. Denne skepsis skyldes dog nok også, at missionsselskaberne i høj grad følte sig forbigået i forbindelse med forberedelserne af de første statslige finansierede bistandsindsatser og den landsindsamling i 1962, der blev startskuddet til den bilaterale danske bistandsindsats, til trods for, at daværende statsminister Viggo Kampmann på Dansk Missionsråds årsmøde i december 1960 udtrykte stor anerkendelse af missionsselskabernes indsats og signalerede et ønske om samarbejde i forbindelse med den planlagte statslige udviklingsbistand.

Anerkendelse – men ikke accept!

Det blev imidlertid ved ordene fra den danske regerings side, og missionsselskaberne blev ikke inddraget i forbindelse med den store landsindsamling i 1962, der førte til oprettelsen af (den nu nedlagte) "Landsindsamlingens Fond for Udviklingslandene". Missionsselskaberne, specielt DMS og Dansk Santalmission (nu samlet i Danmission) måtte trøste sig med anerkendende ord om de danske missionsselskabers humanitæ-

re indsats i Indien fra den indiske (hinduistiske) ambassadør under Vigggo Kampmanns besøg i Indien i 1962. Dette medførte en omfattende avisdebat og politisk debat, som fik udenrigsminister Jens Otto Krag til på Folketingets talerstol den 31. januar 1962 at anerkende missionsselskabernes udviklingsarbejde. Men det blev derved og ikke fulgt op i praksis.¹²

Mange missionsselskaber følte derfor, at deres mangeårige erfaring og erfaringsbaserede akkumulerede ekspertise indenfor især sundhed, uddannelse og landbrugsudvikling ikke blev inddraget i planlægningen af de første statslige udviklingsindsatser. Men der var nok også tale om, at missionsselskaberne frygtede den statslige konkurrence på et område, hvor de hidtil havde haft "monopol". Missionsselskaberne havde i årevis haft den store folkelige opbakning og forankring, som først i de senere år er blevet anerkendt som et vigtigt parameter for kanalisering af statslig udviklingsbistand gennem danske NGO'er.

Omvendt var der også i Danida i mange år en betydelig skepsis over for missionsselskabernes arbejde, der sås forbundet med kolonitiden, og en berøringsangst over for det religiøse, ikke mindst kristendommen. Udviklingsstøtten skulle være værdineutral og i al fald ikke identificere sig med kirke og kristendom, hverken derude eller herhjemme. Da jeg i 1970'erne sad som repræsentant for DUF i Danidas styrelse, var der mange og lange debatter om, hvorvidt man kunne støtte Arcot-kirkens sundhedsinstitutioner og skoler i Tamil Nadu i Sydindien, mens man ingen problemer havde med at støtte f.eks. regeringens koranskoler i Bangladesh!

Det er desuden bemærkelsesværdigt, at missionens og religionens betydning i udviklingsarbejdet spiller en meget marginal rolle i de første og efterfølgende redegørelser og rapporter, der blev udarbejdet i forbindelse med tilrettelæggelsen af den statslige bistandsindsats. Det gælder f.eks. den såkaldte "Røde betænkning" (dog kun fordi omslaget var rødt!) om dansk udviklingsbistand fra 1970 og Ole Bang-udvalgets "Betænkning om principperne for dansk bistand til udviklingslandene" fra 1982 (opkaldt efter formanden, Ole Bang, tidligere formand for Mellemløst Samvirke). Det samme gælder i de mange bøger og studier om udvikling, specielt om Afrikas udviklingsproblemer, der blev udgivet i 1960'erne, 70'erne og 80'erne.

¹² For uddybning af ovenstående se kapitel 5, "Kirken og u-landshjælpen", i Klaus Jørgensen, *Hjælp fra Danmark*. Odense: Odense Universitetsforlag, 1977.

Selv i verdenskendte økonomers og forskeres bøger som den svenske Nobelpristager Gunnar Myrdals *Om verdensfattigdommen* (København: Forlaget Fremad, 1972) og tidligere finansminister og OECD-generalsekretær Thorkil Kristensens *Udvikling i rige og fattige lande* (København: Finn Blytmanns Forlag, 1974) er der ingen selvstændig behandling af emnet mission, religion og udvikling og knap nok referencer hertil. Det samme gælder det første større danske værk om Tanzania, "*Tanzania vil selv*" (København: Mellempfolkeligt Samvirke, 1967), til trods for missionens og kirkernes helt indiskutable betydning for udviklingen i Tanzania især på sundheds- og uddannelsesområdet.¹³

Hvis man slår op i Gads *Tredje verden leksikon* fra 1983, kan man godt nok finde afsnit om islam og revolution, men ikke om kristendom og mission. En af undtagelserne er dog Sven Poulsens hovedværk *Fra stammer til stater* (København: Munksgaard, 1970), hvor han i kapitel 10, "Sort og hvid", bl.a. skriver, at "Velmenende mennesker i Europa har kritiseret missionærerne, fordi de var fyldt af deres tids fordomme. Det må dog ikke glemmes, at de fleste lagde vægt på praktisk hjælp til afrikanerne, en hjælp, der lindrede adskillig åndelig og legemlig nød".

Missionsselskaberne er imidlertid selv i høj grad skyld i, at der på den tid herskede – og i dag stadig hersker – stor uvidenhed og derfor mange fordomme, om deres arbejde i den tredje verden, fordi informationen herom blev holdt – og stadig holdes – inden for lukkede kredse og formidles til bestemte miljøer. Beskedenhed er som bekendt en dyd – men beskedenhed kan også være selvudslettende, og det er der ingen fremtid i. At nå ud over rampen med de gode budskaber om positive og vellykkede udviklingsindsatser er stadig en udfordring til missionsselskaberne.

De kulturelle og religiøse dimensioner i udviklingsprocessen

I begyndelsen af 1980'erne begyndte man imidlertid at tale om "den kulturelle dimension i udviklingsprocessen" i erkendelse af, at kulturelle faktorer (herunder religion) naturligvis spiller en afgørende rolle i udviklingsarbejdet. FN's ofte udskældte organisation for uddannelse, forskning og kultur (UNESCO) holdt i november 1981 et nordisk seminar på

¹³ Der er dog senere blevet rådet bod herpå i andre MS-bøger om Tanzania, f.eks. Knud Vilby, *Tanzania - fra drøm til virkelighed*. København: Mellempfolkeligt Samvirke, 1988. Og i Knud Vilbys seneste bog om Tanzania, *Uafhængighed? - afrikanske udfordringer*. København: Forlaget Per Kofod, 2005, har han skrevet en interessant og kritisk analyse af religionens - især kristendommens og islams - betydning for samfundsudviklingen i Tanzania.

Hornbækhus i Nordsjælland, hvor man diskuterede den hidtil oversete eller ignorerede kulturelle dimension i udviklingsprocessen. Journalisten Knud Vilby, en af veteranerne i den danske NGO-verden, tog emnet op i den danske bistandsdebat.¹⁴

Men det er først efter terrorangrebene i USA den 11. september 2001, at man for alvor er begyndt at tale om "den religiøse dimension i udviklingsprocessen" - på godt og ondt! At tiderne har ændret sig, er Danidas støtte til Danmission til et stort dialogprogram i Egypten mellem muslimer og kristne om sociale og udviklingsmæssige spørgsmål et klart vidnesbyrd om - også selv om planlægningen af dette program blev påbegyndt før de dybt tragiske begivenheder i USA.

Der er dog fortsat en tendens til, at Udenrigsministeriet i det såkaldte Arabiske Initiativ mere betragter religion som en del af problemet i Mellemøsten - og ikke som en naturlig og nødvendig del af løsningen! Men i forbindelse med tegninge-sagen i begyndelsen af 2006 havde Udenrigsministeriet dog brug for gode råd fra Dansk Missionsråd og ydede støtte til kirkelige og tværreligiøse delegationsbesøg til Egypten og Syrien og modtagelse af religiøse ledere fra regionen i Danmark. Man er imidlertid ikke kommet så langt som f.eks. Verdensbanken, der allerede længe før 11. september 2001 - nemlig i 1998 - havde oprettet en rådgivende komité af religiøse ledere, som kan vejlede banken i udviklingspolitiske spørgsmål.

Igennem de sidste 15 år har Danida ydet en række programbevillinger til miniprojekter, udsendelse af udviklingsarbejdere og nødhjælpsindsatser samt enkeltprojekter, som administreres af Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling (DMR-U) i samarbejde med medlemsorganisationerne. Også Adventistkirkens udviklingsorganisation, ADRA, Pinsekirkernes udviklingsorganisation, IAS, og den katolske udviklingsorganisation, Caritas, modtager betydelig støtte til både nødhjælps- og udviklingsaktiviteter. Folkekirkens Nødhjælp er dog fortsat den kirkelige organisation, der modtager mest støtte fra Danida. Og det skyldes næppe, at Nødhjælpen gør en dyd ud af, at man ikke beskæftiger sig med missionsvirksomhed. Det afgørende for Danidas støtte til de kirkelige organisationers udviklingsarbejde er i dag udelukkende kvaliteten af det nødhjælps- og

¹⁴ Se f.eks. Knud Vilbys artikel, "Lokalkulturen afgørende som grundlag for al udvikling", i tidsskriftet *Den Ny Verden* nr. 3/4, 1982, udgivet af Center for Udviklingsforskning.

udviklingsarbejde, som de kirkelige organisationer udfører i samarbejde med lokale, hovedsagelig de kirkelige partnere.

Har lært af hinanden

Missionsorganisationerne og Danida har gennem årene lært meget af hinanden. Danida har tilnærmet sig en stadig mere holistisk udviklingsforståelse. Formanden for Danidas styrelse, Holger Bernt Hansen, skrev således følgende i en artikel i 1990 "U-landshjælp – integreret i mission?"¹⁵ på baggrund af to bevillinger til henholdsvis DMS og Apostolsk Kirkes Mission, som blev genstand for en del principiel diskussion i Danidas styrelse:

Den største ændring er afgjort sket i præmisserne for den statslige udviklingsbistand. Hvor missionen tidligere blev ramt af statens krav om neutralitet såvel kulturelt som religiøst i samarbejdet med modtagerlandet, er det karakteristisk, at staten gennem 1980'erne i stigende grad har vedkendt sig et værdigrundlag, som nærmer sig det sæt af kristne værdier, som missionen arbejder ud fra.

Holger Bernt Hansen erkender således i artiklen, at der er kommet en holdning ind i det statslige bistandsarbejde. Staten står nu for nogle værdier, som kommer til udtryk i hævde af menneskerettigheder, demokratiske idealer og en koncentration om de fattigste befolkningsgrupper, som i høj grad henter inspirationen i kristen tradition og tankegang.

Omvendt anerkender og støtter missionsorganisationerne i dag Danmarks statslige udviklingssamarbejde som et helt nødvendigt samarbejde mellem Danmark og fattige stater i Syd båret af humanitære og demokratiske idealer med henblik på at skabe en verden præget af en mere retfærdig fordeling af goder, af bedre og lige muligheder for alle for at få et værdigt liv og på at fremme fredelig sameksistens og samarbejde på tværs af politiske, sociale, etniske, kulturelle og ikke mindst religiøse forskelligheder.

Missionsorganisationerne har desuden taget mange af Danidas værktøjer i udviklingsarbejdet til sig i erkendelse af, at professionalisme

¹⁵ Artikel i *Nordisk Missionstidsskrift* bd. 110, hæfte nr. 2, 1990 s. 14-24.

ikke nødvendigvis er et onde, men et middel til at opnå en mere effektiv udnyttelse af begrænsede ressourcer og fremme bæredygtige resultater. Det er ikke sket uden nølen og fodslæben - men efterhånden i en erkendelse af, at hvis missionselskaberne og kirkerne engang på nogle områder var forud for *deres* tid, så er der nu en reel fare for, at man i missionselskaberne og kirkerne derude kommer bag ud for *vores* tid i deres udviklingsarbejde.

Mission, dialog og diapraksis

Et om ikke nyt så dog på baggrund af tegninge-sagen aktuelt emne i mission er dialog-arbejdet. Danmission, Sudanmissionen og andre missionselskaber har længe arbejdet med interreligiøs dialog, dvs. dialog med repræsentanter fra andre trossamfund, især islam og hinduismen. Der har hidtil primært været tale om en "interfaith dialogue", dvs. en dialog om tro og livssyn mellem teologer og troende. Fint nok - lad bare de lærde og intellektuelle blive klogere.

Men i kølvandet på tegninge-sagen og på baggrund af pave Benedikts XVI's delvist misforståede citater i en forelæsning i september 2006 på universitetet i Regensburg i Tyskland er der fundamentalister på begge sider, der giver udtryk for, at især dialogen mellem muslimer og kristne er nytteløs og ingen veje fører, og at dialog i øvrigt intet har at gøre med mission, men snarere er en kapitulation! Der er på begge sider Guds børn, der foretrækker sammenstød frem for samtale - og Gud tilgive dem! Vi har bestemt ikke brug for nye konfrontationer og korstog - men for forståelse, forsoning og fredelig sameksistens religionerne imellem - uden at opgive vor tro, identitet og mission!

Det er jo imidlertid en kendsgerning, at missionen har haft mindst succes i forhold til de andre monoteistiske religioner - islam og jødedom i Mellemøsten og andre arabiske lande - men også i forhold til andre veletablerede verdensreligioner som hinduisme og buddhisme i Asien. Her er dialog en nødvendig forudsætning for mission. Og her er kristen praksis ofte et bedre redskab end kristne prædikestole.¹⁶

Derfor er diapraksis - dvs. at lære at leve, arbejde og udvikle sig sammen trods forskellig tro - blevet et nyt tema i udviklingsbistanden, som heldigvis kan støttes med offentlige bistandsmidler til projekter, der

¹⁶ Læs mere om den vanskelige mission i den arabiske/islamiske verden i Harald Nielsen, *Tålmodighed forpligter*. Frederiksberg: Unitas Forlag, 2005.

bringer folk af forskellig tro sammen i praktisk udviklingssamarbejde. Det gælder f.eks. dialogprogrammer om samfundsudviklingen i Egypten, som f.eks. Danmission støtter, og det gælder forsoningsprogrammer mellem kristne i Israel og i de palæstinensiske selvstyreområder på Vestbredden og i Gaza, som f.eks. Den Danske Israelsmission er engageret i, og som planlægges udvidet til også at omfatte forsoning og dialog mellem jøder og kristne, mellem muslimer og jøder og mellem kristne og muslimer. Her handler det ikke om at omvende hinanden – men at vende sig mod (og ikke *imod*) hinanden og tage fælles ansvar for løsning af fælles problemer.

Muslimer, kristne, jøder, hinduer, buddhister m.fl. har jo stort set de samme forhåbninger til deres eget liv og de samme ambitioner på vegne af deres børn – sundhed, uddannelse og arbejde. I en globaliseret verden og i den globaliserede landsby, vi lever i, hvad enten den ligger i Danmark, i Indien, i Egypten eller i Tanzania, skal vi jo nu engang vænne os til at leve, arbejde og udvikle os ikke bare side om side, men sammen i fællesskab trods religiøse og kulturelle forskelle til alles fordel. Men vi kan ikke se og sansede fælles muligheder, hvis vi lukker vore øjne og ører. Derfor er der grund til at glæde sig over, at FN's generalforsamling i 2007 for første gang vil afholde en særlig session, der handler om relationer mellem mennesker af forskellig kultur og tro i erkendelse af religionernes betydning i de globale freds- og udviklingsprocesser og i forbindelse hermed især vil fremhæve mediernes rolle mht. at fremme gensidig tolerance og respekt.

Imamer og udvikling blandt muslimer i Mali

På samme måde er der god grund til at glæde sig over, at tilrettelæggelsen af den danske udviklingsbistand til det meget fattige og helt overvejende muslimske vestafrikanske land Mali, der i 2006 blev udvalgt som et nyt programsamarbejdsland for statslig dansk udviklingsbistand - bl.a. i konkurrence med det overvejende kristne land, Etiopien, fra starten af bliver tilrettelagt i dialog med religiøse ledere af landets muslimske befolkning (over 90 % af indbyggerne er muslimer). I en artikel i Kristeligt Dagblad den 22. december 2006 citeres udviklingsminister Ulla Tørnæs for følgende udtalelse:

Imamerne spiller en stor rolle for samfundslivet. Derfor er det vigtigt, at de religiøse ledere har forståelse for de forandringer,

som udvikling fører med sig i små lokalsamfund. Ellers kan de bremse udviklingsarbejdet. Vi har i forvejen gode erfaringer med samarbejde med religiøse ledere i andre vestafrikanske lande

Den nyudnævnte danske ambassadør i Mali, Margit Thomsen, uddyber dette i samme artikel på baggrund af de senere års danske bistandserfaringer i Niger og Burkina Faso med bl.a. følgende udtalelser:

Det er en del af dansk bistandspolitik at støtte civilsamfundet for at fremme demokrati, menneskerettigheder og god regeringsførelse. I Niger og Burkina Faso, hvor henholdsvis 80 og 60 procent er muslimer, har det været naturligt at have kontakt med religiøse grupper, fordi de er en vigtig del af civilsamfundet...formålet er blandt andet at favorisere de kræfter, der kan danne modvægt til en mere radikal islam... men grundlæggende handler det om at finde ud af, hvem der kan favorisere forandring. Vi ved fra erfaringer, især i Niger, at nogle af de muslimske ledere er meget moderne indstillet og ønsker, at deres land skal udvikle sig. Andre er mere konservative. Derfor er det vigtigt at identificere og være med til at understøtte de kræfter, der ønsker forandring.

Det er unægtelig nye – men meget velkomne – toner i det statslige udviklingssamarbejde. Og næste gang, der udarbejdes nye landestrategier for andre af de 15 programsamarbejdslande, som det danske statslige bistandssamarbejde omfatter, kan man måske håbe på, at den religiøse dimension i udviklingsprocessen indarbejdes i analyserne, og at dialogen med religiøse ledere også vil omfatte de lokale kirker, f.eks. i Kenya, Tanzania og Zambia.

Alligevel er der fortsat – og i sagens natur – betydelige forskelle i opfattelse og arbejdsmetoder mellem missionsorganisationerne og Danida. Det kirkelige udviklingsarbejde står for mig at se overfor mindst tre store udfordringer: Kirkernes udviklingsforståelse, kirkernes rolle i udviklingsarbejdet og kirkernes samarbejdsrelationer (partnerskaber).

3. Kirkernes udviklingsforståelse

Udvikling er en proces, ikke et projekt!

Ikke mindst missionselskaber ved eller burde i det mindste – deres historie og erfaring taget i betragtning – vide bedre end så mange andre, at udvikling er en proces – og ikke et projekt eller for den sags skyld summen af en række såkaldte udviklingsprojekter. Projekter – og det gælder både missions- og udviklingsprojekter – kan være udviklingsfremmende, dvs. stimulere eller ændre en allerede igangværende udviklingsproces. Men de kan sandelig også være udviklingshæmmende og gribe forstyrrende ind i en naturlig udviklingsproces, som foregår, også hvor der ikke gennemføres udviklingsprojekter.

Som ny medarbejder i Folkekirkens Nødhjælp besøgte jeg for første gang i midten af 1980'erne Karagwe i det nordøstlige Tanzania for at møde en af de sidste danske livstidsmissionærer, Gudrun Vest, udsendt af DMS til Bushangaro op mod grænsen til Rwanda. Hun havde efter mange års arbejde med den lutherske kirkes kvindegrupper i dette yderst fattige område fået den ide, at kirkens kvindearbejde kunne styrkes, hvis der kunne etableres nogle beskedne aktivitetscentre, som kunne huse de lokale kvindegrupper mangfoldige aktiviteter.

Jeg blev budt velkommen af provsten i Bushangaro med ordene: "Nu kommer udviklingen til Bushangaro!" Jeg undrede mig naturligvis såre og spurgte ham, om det virkelig ikke var sket *forandringer* i området i hans tid. Jo, naturligvis, svarede han. Før var der kun stier, nu var der grusveje, Der er flere mennesker og færre træer, og der er oprettet skoler. Men der havde indtil nu ikke været gennemført et udviklingsprojekt i Bushangaro. Så det var først, da jeg kom med penge fra Danida og Folkekirkens Nødhjælp, at *udviklingen* kom til Bushangaro! Udvikling var for provsten i Bushangaro lig med penge og projekter. Det er åbenbart den lære, vi har givet videre til vore partnere i de såkaldte udviklingslande, at udvikling er synonymt med projekter!

I vor hjemlige kirkelige struktur (eller mangel på samme!) er vi tilbøjelige til at splitte tingene ad og specialisere os på snævre områder – forkyndelse, diakoni, nødhjælp og udvikling, som varetages af forskellige organisationer som missionselskaberne, Folkekirkens Nødhjælp, Kirkens Korshær, Frelsens Hær, KFUM & KFUK m.fl. Vi tror, at vi herved får styr på tingene. Men i praksis betyder det ofte, at vi mister overblikket og har svært ved at se tingene i et holistisk perspektiv. For kirkerne i Syd er

mission og udvikling to sider af samme sag. Forkyndelse, diakoni, nødhjælp og udvikling hører for dem sammen og udgør et hele.

Troen på, at man kan løse komplicerede og sammenhængende problemstillinger ved at dele virkeligheden op i tilsyneladende overskuelige projekter, er en vestlig sygdom – se blot på den krig i Irak, som Danmark i øjeblikket deltager i. Vi er tilbøjelige til at dele vores tilværelse op i projektforløb – ægteskabet, børnene, arbejdet, fritiden, karrieren, pensionsalderen osv. Skal vi holde et grillparty på lørdag, planlægger, implementerer og evaluerer vi det, som om det var et Storebæltsbro-projekt – og ikke bare en festlig oplevelse! Men livet er nu engang ikke et projekt, men en proces, hvorigennem vi udvikler os menneskeligt og åndeligt, og som har en personlig afslutning, men som føres videre af nye generationer med forfædrenes akkumulerede erfaringer.

I indsamlingsarbejde og ansøgninger om økonomisk støtte til arbejdet er det naturligvis ofte hensigtsmæssigt og nødvendigt at arbejde med projektformuleringer og projektbeskrivelser. Både private givere og bevilligende myndigheder vil i dag gerne vide præcist, hvad deres penge går til, og hvad der helt konkret kan forventes at komme ud af støtten. Der er imidlertid vitale dele af kirkens virke, der ikke lader sig passe ind i et ansøgningsskema eller projektformat, hvor der ikke er en rubrik til Helligånden, som derfor bliver hjemløs. Og nogle projekter er mere populære end andre og dermed lettere at finansiere eller sælge i anpartsdele, selv om de projekter, der ikke sælger så let, måske er vigtigere for kirkens liv og virke.

Vi skal derfor være varsomme med at projektsplitte samarbejds- og partnerkirkerne, således at de mister overblikket og det holistiske menneskesyn. Den statslige udviklingsbistand har i de senere år bevæget sig mere og mere i retning af støtte til sektorprogrammer og nu i retning af generel budgetstøtte, f.eks. til et lands sundheds- eller uddannelsessektor. Dette repræsenterer en mere procesorienteret udviklingsbistand end tidligere tiders støtte til en række, men ofte isolerede enkeltprojekter med en begrænset spredningseffekt.

Desværre er meget af NGO-bistanden stadig projektbundet, selv om der dog er kommet mere procesorienterede elementer ind – f.eks. støtte til kapacitetsopbygning, fortalervirksomhed og udvikling af partnerskabsprogrammer og aktiviteter. Vi bør derfor i de kirkelige organisationer arbejde mere hen imod en programindrettet og procesorienteret udviklingsbistand, der ydes i harmoni med og parallelt med støtte til mission

og andre kirkelige aktiviteter uden at skabe ubalance og uheldige forvridninger i kirkernes arbejde. Og naturligvis – staten hverken kan eller skal yde støtte til missionselskabernes og kirkernes evangeliserende arbejde. Det er og bliver kirkernes og menighedernes (og ikke kun missionselskabernes) ansvar!

Mange kirker i den tredje verden er imidlertid blevet alt for projektorienterede, fordi de kun ved at splitte arbejdet op i nøje afgrænsede projekter kan få den økonomiske støtte, som de har behov for – eller som de af velmenende donører er blevet overbeviste om, at de har behov for. Jeg har ikke det mindste mod "kirkelige projekter", som kan være meget nyttige og nødvendige – også i vort eget samfund og endda i stigende omfang. Men jeg er dybt betænkelig ved at se "projektkirker" vokse frem, som er blevet alt for afhængige af en stadig – og helst voksende – tilførsel af projektmidler, især udviklingsmidler, som ofte stammer fra statslige bistandskasser, selv om de formidles gennem kirkelige hjælpeorganisationer og missionselskaber. Og især missionselskaber skal være sig for at blive "projektselskaber".

Den rigelighed af både statslige og private bistandsmidler, der pludselig blev til rådighed i 1980'erne, har i mange tilfælde skabt en øget afhængighed, som har været med til at udhule den selvstændighed, kirkerne i Syd ofte måtte kæmpe så hårdt for at opnå. Og de stadig relativt rigelige midler til udviklingsformål har sammen med de ofte svindende midler til de kirkelige aktiviteter også skabt en skævvridning af og ubalance i arbejdet i mange kirker.¹⁷

Udvikling eller afvikling?

Begrebet udvikling er jo ikke et entydigt, positivt begreb. Det, der betyder udvikling for nogle grupper, kan betyde afvikling for andre grupper. Når kvinders indflydelse styrkes, mindskes mænds (misbrug af) magt. Når der gennemføres jordreformer, vinder de jordløse, mens godsejerne taber. Når børnearbejde begrænses, begrænses virksomhedernes profitter. Når der gennemføres miljøbestemmelser, forhindres misbrug af naturressourcer. Udviklingsprocessen er konfliktfyldt og ofte en kamp om magt og

¹⁷ Danmissions nuværende bestyrelsesformand, Lars Mandrup har i en artikel i *Nyt Synspunkt* nr. 31 om "Udviklingshjælp og mission" (København: DMS-forlag, 1988), på baggrund af sine oplevelser som ung missionær i Madagaskar i begyndelsen af 1980'erne, malende beskrevet, hvor galt dette kan gå. Se også Lars Mandrups artikel i denne bog, "Når helheden af evangelisation og diakoni brydes".

indflydelse. På hvis side står missionselskaber og deres partnere, kirkerne i Syd. Hvordan definerer de i dag deres udviklingsforståelse? Og hvordan ser de i dag på den statslige udviklingsbistand?

Missionsorganisationerne har i årtier arbejdet især med de kulturelle og religiøse dimensioner i udviklingsprocessen. Et væsentligt særkende for missionsorganisationerne og deres partnere er som nævnt den holistiske udviklingsforståelse, der præger deres sociale og humanitære udviklingsarbejde. Denne udviklingsforståelse tager udgangspunkt i, at materiel og teknisk udvikling må forenes med en åndelig og personlig udvikling af det hele menneske for at skabe harmoniske og bæredygtige lokalsamfund og aktive og profetiske civilsamfundsaktører.

Materiel og økonomisk vækst alene kan føre til magtmisbrug og korrupcion. Opbyggelsen af moralsk og personlig integritet er et nødvendigt værn herimod. Kristen etisk og åndelig bevidstgørelse lægger vægt på omsorg for de svageste, ansvar for næsten, respekt for det enkelte menneskeliv, beskyttelse af grundlæggende menneskerettigheder, ansvarlig ressourceforvaltning og miljøhensyn.

Derfor hører det også med til missionsarbejdet at tale verdens fattiges sag herhjemme. Med udgangspunkt i et ofte citeret gammelt kinesisk ordsprog er det jo naturligvis bedre at lære folk at fiske, så de kan klare sig selv i morgen, end at give dem en fisk, så de kan overleve i dag. Men nu handler det mere om at være med til at sikre folks fiskerettigheder og især deres adgang til markedet, så de kan sælge deres fisk. Og endnu mere om at sikre en bæredygtig udvikling, så der stadig er fisk til alle.

Kirkernes rolle i udviklingsprocessen

Der er mindst fire spørgsmål, der nøje bør overvejes, når det gælder missionselskaber og kirkers rolle i udviklingsprocessen, hvis de skal kunne fastholde en selvstændig identitet i udviklingsarbejdet. Det handler om udviklingsbistandens rolle set i kirkeligt perspektiv, kirkernes egen rolle heri, kirkernes traditionelle sociale og humanitære indsatser og hvordan kirkernes udviklingsarbejde skal organiseres?

1) Hvilken rolle spiller udviklingsbistanden? Der er mange definitioner på udvikling og god udviklingsbistand. Jeg vil formulere tre definitioner på god udvikling, som efter min opfattelse er særligt relevante i en kirkelig sammenhæng, men som forhåbentligt også kan accepteres bredere.

Den udenlandske bistand har i mange lokalsamfund i udviklingslandene skabt det falske indtryk, at udvikling er noget, der kommer udefra og oppefra. Det er naturligvis helt forkert. *Definition 1: Ægte, vedvarende og bæredygtig udvikling må komme indefra og nedefra. Naturligvis kan den lokale udviklingsproces stimuleres eller ændres udefra eller oppefra – men den kan så sandelig også ødelægges af kræfter og påvirkninger, der kommer udefra eller oppefra. Det er der alt for mange eksempler på.*

En anden falsk opfattelse af udvikling, der stammer fra vestlig tankegang er, at udvikling er ensbetydende med økonomisk vækst, materiel fremgang og social sikkerhed. Et udviklet samfund er et velfærdssamfund som det danske. Men et rigt samfund er ikke nødvendigvis et veludviklet, harmonisk, fredeligt og civiliseret samfund. Et civiliseret samfund er et samfund, hvor mennesker lever i harmoni med hinanden og de Gudgivne naturressourcer. Fred, retfærdighed og værdighed kan findes selv i fattige samfund – mens det at leve i fred og harmoni ofte er vanskeligt i rige samfund. *Definition 2: Udvikling handler om at give mennesker den viden og de redskaber i hænde, de behøver for selv at kunne tage hånd om deres liv og skæbne ud fra de fælles værdier, de deler i det samfund, de er en del af.*

Udvikling er heller ikke bygning af veje, broer, havne, lufthavne eller adgang til internettet. Sådanne faciliteter kan være redskaber for udvikling – men også redskaber for krig og ødelæggelser. *Definition 3: Udvikling handler først og fremmest om mennesker – om hvad der sker inde i dig og inde i mig og mellem dig og mig.*

Kirkerne har derfor behov for at fastholde et holistisk udviklings-syn, der sætter det enkelte menneske i centrum som en unik Guds skabning og som værner om skaberværkets integritet.

2) Hvilken rolle spiller kirkerne i udviklingsarbejdet? Naturligvis skal kirken fortsat både prædike og praktisere evangeliet. Naturligvis skal kirken være til stede blandt og hjælpe dem, der har behov. Kirken har et bibelsk mandat til og en lang tradition for diakonalt arbejde og afhjælpning af menneskelige lidelser. Kirkens diakonale arbejde skal naturligvis fortsættes, om end der kan være behov for at tage nye metoder og koncepter i brug. Der vil være forskel fra kirke til kirke, fra land til land, fra kontekst til kontekst.

Der er således langt fra den mere traditionelle, passive "suppekøkken-diakoni", der hjælper uden at stille spørgsmål ved årsagen til nøden, til den mere aktive, rettighedsbaserede og fortaleroorienterede diakoni,

som f.eks. Folkekirkens Nødhjælp gør sig til talsmand for, og som tør stille spørgsmål til årsagerne til nøden og forsøger at adressere disse. Og der er langt fra den omkostningstunge og ofte upersonlige institutionsbaserede diakoni, vi i mange tilfælde har overført til den tredje verden, og den menighedsbaserede og personlige diakoni, vi prøver at finde tilbage til i vort eget samfund. Og naturligvis må diakonien aldrig gøres til et instrument for evangelisering.

Men er det kirkens opgave at være entreprenør på alle mulige statsligt finansierede udviklingsopgaver med nærmest ukristelige krav om succes, dokumenterbare resultater ("impact") og langsigtet bæredygtighed og dermed tage ansvaret fra regeringer og lokale myndigheder? Eller er det først og fremmest kirkens opgave at give stemme til de svage, til taberne, de udstødte, de forfulgte, de undertrykte, dem som ikke kan stå på egne ben, som ikke er bæredygtige, men som altid vil være iblandt os? Kirkerne bør ikke (længere) være en del af magtapparatet, men en uafhængig kritisk røst i civilsamfundet, der kæmper for menneskerettigheder, retfærdighed og forsoning og påtaler magtmisbrug, nepotisme og korruption.

Et eksempel på kirkens profetiske rolle i udviklingsprocessen er således den berømte Bagamoyo-erklæring, som Den Evangelisk-Lutherske Kirke i Tanzania (ELCT) udsendte i marts 1994, hvor kirkens biskopper var samlet til møde i det gamle center for slavehandel, byen Bagamoyo nord for hovedstanden Dar es Salaam. I erklæringen vendte ELCT sig i klar tekst mod politikernes korruption, skattesvind og udplyndringen af landets ressourcer. Samtidig besluttede biskopperne at sende delegationer til kirkens udenlandske partnere for at spørge, om kirkerne i den rige del af verden stiltiende kunne blive ved med at se på, at de fattigste lande blev fattigere og fattigere.¹⁸

3) Tradition eller transformation? Missionssselskaber og lokale kirker har en lang tradition for at være involveret i specielt uddannelsessektoren og sundhedssektoren og for at drive forskellige sociale institutioner. F.eks. står kirkerne i Tanzania og andre afrikanske lande for mellem 40 og 50 % af alt sundhedsarbejde i landet med en begrænset støtte fra sundhedsmyndighederne. I oplysningstiden i Danmark var det ofte præsten, der

¹⁸ Se f.eks. kapitlet "Samfund og kirke" i Knud Ochsner, *Hånd i hånd – mission og partnerskab i Tanzania*. Frederiksberg: Unitas forlag, 2006.

var formand for den lokale udviklingskomite i landsbysamfundet, mens skolelæreren var projektkonsulent og degnen kasserer. Sådan er det stadig i mange landsbysamfund i Afrika.

Kirkerne vil endnu i mange år være involveret i sundhed, uddannelse og socialt, humanitært arbejde. Men mange af sundheds- og uddannelsesinstitutionerne er blevet en tung byrde for de lokale kirker med voksende drifts- og vedligeholdelsesudgifter, som det er blevet stadig sværere at få støtte til fra de udenlandske partnere, både kirkelige og statslige. Det sidste danske missionshospital i traditionel forstand blev vel bygget af Luthersk Missionsforening i Lugala, Tanzania, i 1950'erne for indsamlede midler. I dag har det som så mange andre missionshospitaller svært ved at overleve. Flere hundrede missionshospitaller er allerede blevet lukket i Indien, ofte uden at myndighederne har taget mere ansvar på sig for lokalbefolkningens sundhed. Af de tre missionshospitaller, som danske missionærer udsendt af DMS byggede i Sydindien i begyndelsen af 1900-tallet, er der nu kun ét helt missionshospital tilbage, og dets dage er måske også snart talte.

Hvis disse omkostningstunge institutioner skal overleve, er der behov for at tænke nyt og for at fremme et offentligt/privat partnerskab, da hverken regeringerne, de statslige donororganisationer og slet ikke missionselskaberne længere har råd til at opretholde parallelstrukturer inden for sundhed og uddannelse. Efter uafhængigheden var det naturligt for kirkerne i Syd at deltage i og bidrage til den nationale opbygning. Men i dag er situationen en anden – og kirkernes rolle dermed en anden. Uddannelse og sundhed er naturligvis i dag først og fremmest regeringernes ansvar både i Nord og i Syd, også selv om vi i dag oplever en stigende – men ofte problematisk – privatisering af uddannelse og sundhed i vort eget samfund. Samarbejdskirkerne i Syd har brug for vores råd og hjælp i denne nyorienteringsproces fra serviceydelser til fortalervirksomhed, der gør regeringerne hovedansvarlige for levering af basale ydelser til deres befolkninger.

At kirkelige organisationer har været i stand til at omstille sig fra levering af serviceydelser til opbygning af lokal kapacitet, er den egyptiske evangelisk-koptiske kirkes udviklingsorganisation, CEOSS, et forenet eksempel på. CEOSS begyndte som et alfabetiseringsprogram i 1950'erne. I dag står CEOSS først og fremmest for opbygning af de lokale NGO'er, så de selv kan bidrage til løsningen af udviklingsproblemer i lokalsamfundet. Et andet eksempel er Frelsens Hær i Bangladesh, der på-

begyndte et arbejde blandt hjemvendte flygtninge efter landets uafhængighedskrig i begyndelsen af 1970'erne. I dag står Frelsens Hær i Bangladesh for styrkelse af lokale selvhjælpsgrupper, der er fortalere for menneskerettigheder, kvinders rettigheder m.v.

4) Hvordan skal kirkernes udviklingsarbejde organiseres? I nogle kirker er udviklingsarbejdet integreret i selve kirkens struktur. Andre kirker har foretrukket at danne en selvstændig kirkelig NGO, der står for kirkens udviklingsarbejde. Begge modeller har fordele og ulemper.

Hvis udviklingsarbejdet er integreret i kirkens struktur, vil det måske være lettere at fastholde et holistisk syn og en fornuftig balance mellem det rent kirkelige og det udviklingsmæssige arbejde. Men da kirkens lønninger til præster og evangelister m.v. ofte er lave, vil det måske være svært at ansætte folk med de nødvendige faglige kvalifikationer og erfaringer til udviklingsarbejdet. Det vil være vanskeligt at give udviklingsdirektøren en højere løn end biskoppen! Endvidere er der fare for, at hele kirkens administration bliver afhængig af udviklingsafdelingens omsætning. Og faren for en utidig og uhensigtsmæssig indblanding i udviklingsarbejdet for ikke at sige misbrug af udviklingsmidler til kirkelige formål er naturligvis større. Der er alt for mange biskopper, der leger udviklingsdirektører, selv om de ingen forudsætninger har herfor og i stedet burde koncentrere sig om at være kirkens åndelige ledere.

Organiseres kirkens udviklingsarbejde i en selvstændig NGO, kan det måske være lettere at ansætte de professionelle folk, der er behov for, og at tilbyde dem en konkurrencedygtig løn. Faren er imidlertid, at den kirkelige NGO kommer til at leve sit eget liv isoleret fra kirkens øvrige arbejde, og at der opstår splid og misundelse mellem de ansatte i NGO'en og i selve kirken. Jeg har tit tænkt på, hvad den lokale evangelist mon tænker, når han på sin gamle, rustne cykel bliver overhalet af udviklingssekretæren i hans nye Toyota Hi-Lux med aircondition og efterlader evangelisten i en støvsky!

Herhjemme har Santalmissionen (der i 2000 fusionerede med DMS i Danmission) stærkest gjort sig til talsmand for, at samarbejdskirkernes udviklingsarbejde skulle organiseres i selvstændige lokale, kirkelige NGO'er.¹⁹ - men uden at forholde sig til de potentielle spændinger og

¹⁹ Se kapitlet "Missionspolitik og projektpolitik" i Ole Christiansen, *Mission på vej - Dansk Santalmissions vej til Danmission*. Frederiksberg: Unitas Forlag, 2003.

konflikter, som denne opdeling kunne skabe mellem små fattige kirker og deres rige udviklings-NGO'er.

Missionsorganisationer som Luthersk Missionsforening har længe haft en særlig projektsekretær ansat, som især arbejder med udviklingsprojekter, mens Danmission og Sudanmissionen først for nyligt har oprettet særlige projektafdelinger. Mission Øst tog for nogle år siden den fulde konsekvens og adskilte organisatorisk missionsarbejdet fra nødhjælps- og udviklingsarbejdet i henholdsvis Aktiv Mission og Mission Øst – måske fordi Mission Øst hovedsagelig arbejder i muslimske lande.

Et nyere koncept er konsortie- eller alliancemodellen, hvor kirker og missionsorganisationer fra Nordamerika og Europa går sammen og etablerer et fælles missions- og udviklingsorgan i lande, hvor direkte evangeliserende virksomhed hidtil ikke har været tilladt (som f.eks. United Mission to Nepal), eller i lande, hvor de lokale kirker er svage eller har været undertrykte i årtier – f.eks. Cambodia og Mongoliet, som først for nyligt er kommet af med kommunismens åg, hvorfor civilsamfundet er svagt. I dansk sammenhæng satsede Santalmissionen inden fusionen med DMS i Danmission meget bevidst på deltagelse i sådanne konsortier i Asien, hvori Santalmissionen dog i praksis oftest havde en begrænset indflydelse. Og problemet med disse konsortier er ofte, at de har svært ved målbevidst at bestræbe sig på at gøre sig selv overflødige og strategisk satse på lokal kapacitetsopbygning, idet de fleste organisationer jo pr. definition er imperiebyggere.

Et helt tredje eksempel er United Evangelical Mission i Tyskland, der udspringer af Wuppertal-missionen. Her er det gamle missionselskabs partnere inviteret med omkring bestyrelsesbordet, hvor de endda er i flertal. Og den nuværende generalsekretær Mwombeki Fidon kommer fra Tanzania.²⁰

Hvilken måde, det vil være bedst at organisere arbejdet på, afhænger ofte af de lokale forhold og de lokale kirker, som jo spænder fra små karismatiske "baggårdsmenigheder" til store stifter i velkonsoliderede nationale kirker, der er med i internationale kirkesamfund. Og naturligvis er der forskel på at være en stor traditionel kirke i overvejende kristne lande, som det ofte er tilfældet i Afrika syd for Sahara, hvor kirkerne har stor moralsk indflydelse på samfundet som helhed, eller at være en

²⁰ Se Fidon R. Mwombekis artikel i denne bog, "Partnerskab i mission og udvikling mellem missionselskaber fra Nord og kirker i Syd".

lille mindretalskirke, som det ofte er tilfældet i Asien og især i Mellemøsten, hvor der har været en tendens til, at kirkerne vender ryggen til det omgivende samfund, lever deres eget liv og først og fremmest hytter deres egne i stedet for at deltage i samfundslivet og bidrage til samfundets udvikling.

Det er imidlertid helt afgørende, at kirkerne i både Nord og Syd er professionelle i deres planlægning og implementering af udviklingsprojekter, der finansieres med offentlige midler. Og det er vigtigt, at vi i støtten til deres arbejde er med til at styrke den lokale kapacitet til at udføre professionelt udviklingsarbejde og ikke øge deres afhængighed af os.

4. Partnerskab i mission og udvikling

Et væsentligt særkende for det kirkelige udviklingsarbejde er de langvarige og gensidigt forpligtende partnerskaber. Missionsorganisationernes historiske partnerskaber med kirker og kirkelige organisationer i Syd går i nogle tilfælde mere end 150 år tilbage. Partnerskaberne er normalt præget af et langvarigt og gensidigt samarbejde, der handler om andet og mere end et forretningsbetonet, tidsbegrænset partnerskab om gennemførelse af et eller flere projekter. Inden for rammen af disse partnerskaber har der fundet udveksling sted af ideer, viden og medarbejdere, og der er sket en betydelig overførsel af teknologi og økonomiske midler. I kraft af en målrettet støtte til kapacitetsopbygning besidder mange af partnerne og de organisationer og institutioner, de driver, i dag en betydelig erfaringsbaseret kompetence.

Missionsorganisationerne bør tilstræbe at videreudvikle ligeværdige partnerskaber, der tager ved lære af indhøstede erfaringer, er åbne overfor det omgivende samfund, mindsker økonomisk afhængighed mest muligt, og hvor partnerne frit kan rose, udfordre og kritisere hinanden. Derved skabes de bedste betingelser for udvikling af partnerskabet.

Missionsorganisationernes samarbejdspartnere er i dag, som tidligere nævnt, ofte selvstændige afrikanske og asiatiske kristne kirker, som har deres egne bud på, hvordan en bæredygtig udvikling kan se ud i en afrikansk eller asiatisk sammenhæng. De udfordrer deres danske og øvrige samarbejdspartnere og deres nationale civilsamfund med specifikt afrikansk kristne og asiatisk kristne bud på, hvordan en ønskelig udvikling skal se ud. Her mødes før-koloniale rødder med kristendom-

men i en nutidig udviklingsforståelse, hvor personlig integritet, kulturel identitet, åndelige værdier og moderne teknologi forenes.

Partnere eller donorer?

Ordet partnerskab er blevet et af de nye "modeord" i debatten om ulandsbistand og udviklings- samarbejde. I efteråret 2000 vedtog Folketinget en ny dansk strategi for udviklingsbistand med titlen *Partnerskab 2000*, herunder den tidligere omtalte civilsamfundsstrategi, hvori partnerskabstanken også spiller en central rolle.

Men hvad dækker partnerskabsbegrebet egentligt over, og hvilke implikationer har det for samarbejdet mellem civilsamfundsorganisationer i Nord og Syd? Forskellige organisationer og NGO'er har tilsyneladende forskellige definitioner og opfattelser af, hvad begrebet partnerskab indebærer, og hvilke konsekvenser dette har i praksis i det daglige samarbejde. For os i missionsorganisationerne er der jo ikke tale om et nyt begreb – og dog?

Den evangelisk-lutherske Mekane Yesu Kirke i Etiopien afholder hvert år et møde med "partnere" og "donorer". Jeg deltog i 1994 i et sådant møde som repræsentant for Det Lutherske Verdensforbund (LVF), mens jeg arbejdede som projektkoordinator for LVF's Afdeling for Mission og Udvikling i Geneve. Jeg tillod mig at spørge værterne: Hvem er partner – og hvem er donator? Hvordan definerer Mekane Yesu Kirken partnere og donorer? Kan enhver komme og kalde sig en partner af Mekane Yesu Kirken, blot fordi de kommer med en tilstrækkelig stor pose penge? Er det Mekane Yesu Kirken, der vælges som partner, eller er det kirken, som vælger sine partnere, som skal opfylde visse forudsætninger og betingelser for at blive betragtet som ægte partnere?

Jeg fik ikke noget klart svar, men forlod mødet med et indtryk af, at Mekane Yesu Kirken nok så især de missionselskaber, som kirken har haft et langvarigt og tæt samarbejde med både om mission og udvikling, f.eks. Dansk Ethioper Mission og Luthersk Missionsforening, som partnere, mens kirkelige hjælpeorganisationer som f.eks. Folkekirkens Nødhjælp, Brot für die Welt og Christian Aid, der støtter et udviklingsprojekt i ny og nær her og der, snarere blev betragtet som donorer.

Det skal dog retfærdigvis siges, at kirkelige hjælpeorganisationer som Folkekirkens Nødhjælp i de senere år også har arbejdet seriøst med partnerskabsbegrebet og virkelig ønsker at være en partner – ikke blot en donator – i forhold til samarbejdsorganisationerne i Syd. Det er dog stadig

en realitet, at det er kirkerne og organisationerne i Nord, der frit vælger deres partnere i Syd. Hvis kirkerne og organisationerne i Syd frit kunne vælge deres partnere i Nord, var der mange ting, som ville se meget anderledes ud – også i de danske missionsorganisationer.

Danidas Impact-studie af den danske NGO-bistand, som blev offentliggjort i september 1999, så nærmere på begrebet partnerskab og kom til følgende konklusion:

Begrebet "partnerskab" er et begreb, som udviklingsorganisationerne i de udviklede lande og især NGO'erne i Nord har konstrueret. Således minder deres anstrengelser for at fremme accepten af dette begreb i forskellige udviklingslande og kulturer rundt om i verden om eksporten af andre berygtede begreber om udviklingspraksis, som for eksempel "cooperatism" (samvirken), "participation" (deltagelse) og "evaluation" (evaluering). Uanset hvad der forstås ved partnerskab, så er det et begreb, som forstås forskelligt i forskellige kulturer.

Desværre uddyber studiet ikke dette synspunkt, men bemærker dog, at:

Der er kun få, om overhovedet nogen af de danske NGO'er, som har foretaget en systematisk undersøgelse af begrebet partnerskab sammen med deres partnere, før ... de forpligtede sig på det. Der er desuden kun få spor af nogen eksplicite danske NGO-udsagn om, hvad de forstår ved begrebet

Det kan derfor næppe undre, at en NGO-repræsentant fra Bangladesh blev citeret for at sige:

Det er en farce, at vi bliver kaldt partnere; vi er tiggere, og tiggere har ikke andet valg end at modtage, hvad de kan få uanset betingelserne.

Studiet anerkender dog, at der eksisterer forskellige former for partnerskaber og har et mere positivt syn på samarbejdsrelationerne mellem kirkerne i Nord og Syd:

For kirkelige organisationer er partnerskab et nyt udtryk, som

nu bruges til at beskrive deres længerevarende relationer med lokale kirker. Partnerskabet mellem dem bygger på et langsigtet engagement og en fælles forståelse mellem dem, som ikke er afhængig af særlige projekter og aktiviteter. Det har imidlertid været et stort aktiv for etableringen af fælles projekter, at der har været et partnerskab over lang tid, fordi tilliden, forståelsen og den fælles vision dermed allerede var på plads.²¹

Forretningsforbindelser eller familierelationer?

Grundlæggende kan man tale om to typer af partnerskaber: Et forretningsmæssigt partnerskab og et familie- eller ægteskabslignende partnerskab. Begrebet partnerskab stammer jo fra forretnings- verdenen/erhvervslivet, hvor et partnerskab beskriver en forretningsaftale mellem to parter (partnere), som begge vil drage fordel af et samarbejde med henblik på at opnå nogle måske begrænsede, men dog klart definerede mål, som er nedfældet i en skriftlig, juridisk bindende aftale mellem de to parter.

De forretningsmæssige partnerskaber varer måske kun for en kortere periode, og i al fald kun så længe de to parter ser partnerskabet som en fordel for dem. Hvis den ene parter ikke længere ser nogle fordele ved partnerskabet, vil partnerskabskontrakten blive opsagt eller i al fald ikke blive forlænget ved kontraktens udløb.

De familielignende partnerskaber er næsten som et ægteskab mellem to, som elsker hinanden, har omsorg for hinanden, som ikke kan leve uden hinanden, og som holder sammen i tykt og tyndt, i medgang og modgang – næsten indtil "døden os skiller" (måske organisationsdøden?).

Generelt set har de fleste partnerskaber mellem kirkelige nødhjælps- og udviklingsorganisationer som Folkekirkens Nødhjælp og kirker og kirkelige organisationer i Syd indtil for nyligt været baseret på den forretningsmæssige forståelse af partnerskabsbegrebet. Der er indgået aftaler for hvert enkelt projekt støttet af den nordlige partner: Vi leverer det og det (penge, materialer, personel osv.), og I leverer så det og det (bæredygtig udvikling – hvad det så end er!). Men som nævnt er de kirkelige nødhjælps- og udviklingsorganisationer i de senere år begyndt at arbejde mere seriøst med partnerskabsbegrebet.

²¹ Redaktørens oversættelse.

Det skyldes bl.a., at de forretningsmæssige partnerskaber bestemt ikke er uden problemer. Selv om to parter indgår en partnerskabsaftale, hvis de kan se både gensidige, men også egne fordele herved, så betyder dette ikke nødvendigvis, at begge parter har lige fordele heraf. Den ene partner behøver måske den anden partner mere end omvendt. Et sådant ubalanceret partnerskab er måske ikke forkert eller uheldigt. Men det rummer en indbygget risiko for, at den ene partner (måske den stærkeste) misbruger den anden partner (måske den svageste) som et instrument til at forfølge sin egen måske snævre dagsorden og sine egne egoistiske interesser og formål.

Selv om de to parters formål måske ikke er i konflikt med hinanden, kan det meget vel være, at de vigtigste formål for den partner, der bruger den anden, er mindre vigtige for den partner, der (mis)bruges. Den ene partner ser måske alle behov opfyldt i samarbejdsaftalen, mens den anden partner måske kun ser en del af sine ønsker tilgodeset heri. Dette kan skabe en usund ubalance i den svage partners arbejde, idet denne kan føle sig fristet eller tvunget til at koncentrere sig om de behov, som den stærke partner kan eller vil imødekomme, og derved forsømme eller negligere andre uopfyldte behov, selv om disse måske er mere vitale og vigtige for dens arbejde og eksistens.

Det er ikke svært at finde eksempler på sådanne partnerskaber inden for det kirkelige nødhjælps- og udviklingsarbejde. Især siden midten af 1980'erne har kirkelige nødhjælps- og udviklingsorganisationer og andre NGO'er haft en stadig voksende adgang til regeringsmidler både på nationalt og internationalt plan og har været i stand til at indsamle betydelige private midler. For at kunne bruge disse betydelige midler har organisationerne imidlertid behov for lokale partnere i Syd, der kan bruge pengene (og jo hurtigere, jo bedre, så man kan søge flere statslige midler), eller gennem hvilke pengene kan kanaliseres (jo flere, jo bedre) – men naturligvis kun til de formål, de er blevet bevilget til. Derfor har de kirkelige nødhjælps- og udviklingsorganisationer tilbudt kirker i Syd at blive "partnere i udvikling".

Med de store pengesummer, der er i spil, er dette naturligvis en fristelse – men også en udfordring! Mange kirker og kirkelige organisationer i Syd har lært, at både kirkelige og sekulære organisationer i Nord kommer med deres egne dagsordner og udnytter de lokale kirkelige strukturer og netværk til at forfølge egne dagsordner og mål. Og desværre er der skabt strukturer og institutioner, som de lokale kirker ikke

selv kan bære, når støtten udefra pludselig hører op – ofte hurtigere og tidligere, end de troede. Mange kirker i Syd har erfaret at "partnerskaber i udvikling" kan være meget kortsigtede – og kostbare!

Samtidig med, at økonomiske midler til nødhjælps- og udviklingsformål er blevet tilgængelige i et voksende omfang, er de i forvejen begrænsede midler, der er til rådighed for mission, evangelisering, kirkebyggeri, teologisk uddannelse m.v., ofte blevet endnu mere knappe, hvilket, som tidligere nævnt, har skabt ubalance i mange Syd-kirkers arbejde. Allerede helt tilbage i 1972 sendte den evangelisk-lutherske Mekane Yesu Kirke i Etiopien et brev til LVF, der gjorde opmærksom på misforholdet mellem midler til udvikling og midler til kirkens evangeliserende arbejde. Brevet vakte stor opsigt og meget debat. Det er dog synd at sige, at brevet fik den store virkning i praksis. Det fik Mekane Yesu Kirken til godt 14 år senere - i januar 1987 - at udsende et nyt "hyrdebrev" til sine samarbejdspartnere, hvori det bl.a. hedder:

Udvikling kan ikke frembringe evangeliet, men evangeliet kan (og skal) føre til udvikling ... Fordi Gud har omsorg for os, har vi også omsorg for vore medmennesker og ikke kun for vore medkristne. Det var det, urkirken praktiserede...²²

I modsætning til de kirkelige nødhjælps- og udviklingsorganisationers partnerskaber, er partnerskaberne mellem missionsorganisationerne og kirkerne i Syd stadig mere familie- eller ægteskabslignende. I mange tilfælde er kirkerne i Syd jo missionselskabernes børn. Og naturligvis elsker man sine børn, og selv om de nu er vokset op, bekymrer man sig stadig om deres trivsel.

De familie- eller ægteskabslignende partnerskaber er imidlertid heller ikke uden problemer. På den ene side har mange forældre svært ved at acceptere, at børnene er blevet voksne og træffer deres egne valg og beslutninger. Det er ikke let at give slip og lade børnene leve deres eget selvstændige liv. På den anden side er ikke alle børn til at begynde med i stand til at administrere den frihed, de har opnået, og de ressourcer, de bliver betroet, på en ansvarlig og fornuftig måde. Resultatet er, at nogle missionselskaber stadig forsøger at kontrollere de kirker, de "fødte", men som nu er blevet selvstændige – i det mindste på papiret.

²² Redaktørens oversættelse.

En anden konsekvens er, at nogle Syd-kirker som børn er blevet vænnet til at blive underholdt af deres forældre og er derfor blevet for afhængige af fortsat økonomisk støtte og forsøger ikke for alvor at blive selv bærende og økonomisk selvstændige. Derfor vedbliver mange missionselskaber med at understøtte omkostningstunge kirkelige strukturer og institutioner i Syd med det triste resultat, at der bliver færre og færre midler til rådighed for nye, måske innovative initiativer og satsninger – både mht. mission og udvikling.

Ligeværdige eller værdige partnerskaber?

Der er derfor et behov for at nytænke partnerskaberne mellem missionsorganisationerne i Nord og kirkerne i Syd. Mens partnerskaberne mellem de kirkelige nødhjælps- og udviklingsorganisationer i bedste fald er positive partnerskaber i udvikling, så bør partnerskaberne mellem missionsorganisationerne og kirkerne i Syd være partnerskaber i mission OG diakoni (som jo inkluderer udviklingsarbejdet). Vi må udtænke nye partnerskabsaftaler og alliancer for at kunne møde de nye udfordringer i mission og udvikling, som vi støder på både ude og hjemme, i Nord og i Syd. Lukkede, indadvendte partnerskaber kan ikke længere accepteres. Vi behøver åbne, udadvendte partnerskaber, der forholder sig til de realiteter, der omgiver os, og den verden, vi lever i.

For det første må vi være ærlige og realistiske i vore partnerskabsaftaler: Vi elsker at tale om lige partnerskaber og en retfærdig fordeling af ressourcerne. På en konference, som Kirkernes Verdensråd afholdt i Bangkok i januar 1973 om missionsvirksomhed, lancerede en række især asiatiske kirker imidlertid tanken om et moratorium (dvs. en pause) i de vestlige kirkers og missionselskabers støtte til kirkernes i Syd – både med hensyn til udsendelse af missionærer og økonomiske bidrag. Baggrunden herfor var idealistisk – et moratorium ville give kirkerne i Syd mulighed for at finde deres egen identitet og deres egne veje til at frigøre sig fra den fortsatte økonomiske afhængighed af kirkernes i Nord, der stadig var en realitet trods den formelle selvstændighed som følge af kolonitidens sammenbrud. Moratoriet blev dog aldrig en realitet – dertil var de økonomiske interesser i at opretholde tingenes tilstand nok for stærke – både i Syd og i Nord.

Det var også Kirkernes Verdensråd, der introducerede ideen om "resource sharing" – tanken om, at vi alle skulle bringe vore ressourcer til det fælles bord og dele dem i overensstemmelse med vore behov. Det er en

smuk drøm – men kun en drøm i den syndige verden, vi lever i. Naturligvis er det sandt, at vi alle har noget at bidrage med til det fælles bord, og at vi kan berige hinanden og lære af hinanden på forskellig vis, at partnerskab ikke kun handler om penge, at "*mission is possible without money*", og at "*development is possible without dollars*" - selv om der efterhånden er færre og færre, der tror herpå!²³

Og naturligvis ved vi jo godt, at ved dagens afslutning, eller rettere, når partnerskabsmødet kommer til finanser og budgetter, så er der ikke noget lige partnerskab – kun hårde beslutninger, der i sidste ende skal træffes af den, der har ressourcerne, hvad enten disse er få eller mange. Men dermed er ikke sagt, at sådanne beslutninger er lette at træffe. Magt kan jo også være en byrde!

Den lutherske tanzanianske biskop Josiah Kibera har formuleret samhørigheden mellem kirkerne i Nord og kirkerne i Syd på følgende måde: "Ingen kirke er så fattig, at den ikke har noget at dele med andre, og ingen kirke er så rig, at den ikke kan modtage noget fra andre".

Hvad vi derfor bør arbejde på, er ikke urealistiske *ligeværdige* partnerskaber – men mulige *værdige* partnerskaber – partnerskaber, hvor den ene part ikke udnytter den anden, hvor vi klart definerer vores forventninger til hinanden, hvor vi accepterer gensidig kritik, hvor der er fuld åbenhed og gennemsigtighed, hvor vi er ærlige omkring vore svagheder og begrænsninger, hvor vi ikke skjuler de betingelser, der måtte være knyttet til støtten, og hvor begge parter udviser ansvarsbevidsthed i forvaltningen af de – få eller mange - ressourcer, der er til rådighed.

Nogle missionsselskaber definerer partnerskabet som følgeskab ("accompaniment"), jvf. Danmissions missionsdokument *På vej sammen – følgeskab i vidnesbyrd og tjeneste* fra august 2003. Men problemerne er de samme. Der er ingen genvej!

Vi behøver først og fremmest partnerskaber, der igen sætter mennesket – det hele menneske - i centrum i udviklingsprocessen. Dette kan være kirkernes vigtigste bidrag til en bedre verden, hvor der både er brød og bibler til alle.

²³ Mission er mulig uden penge. Udvikling er mulig uden dollars.

5. DMR-U's historie og betydning

Et resourcecenter for kirkeligt udviklingsarbejde

På et møde i Kolding den 3. december 1986 besluttede syv af Dansk Missionsråds medlemsorganisationer at oprette en selvstændig projektafdeling (DMR-P) som en særlig aktivitet under Missionsrådet. På den konstituerende generalforsamling den 24. februar 1987 deltog yderligere fire medlemsorganisationer (i alt syv folkekirkelige missionselskaber og fire frikirker).

Baggrunden for oprettelsen af DMR-P var bl.a., at Danida siden begyndelsen af 1980'erne stillede voksende midler til rådighed for NGO'ers udviklingsarbejde. Men samtidig blev kravene til ansøgninger og til administration, rapportering og regnskabsaflæggelse skærpet, hvilket gjorde det svært for de fleste missionsorganisationer at få andel i de statslige udviklingsbevillinger - selv til mindre udviklingsindsatser. Hidtil havde missionsorganisationerne i et vist omfang kunnet få hjælp og støtte fra Folkekirkens Nødhjælp. Men Nødhjælpen begyndte i højere grad at gå egne veje og prioritere egne indsatser i lande og sektorer, som i praksis indebar en nedprioritering af samarbejdet med missionsorganisationerne, selv om dette nok ikke var et bevidst fravalg af missionsorganisationerne.

I Dansk Missionsråd var der imidlertid allerede i begyndelsen af 1980'erne overvejelser om, at Missionsrådet selvstændigt skulle søge Danida-midler specielt til alternative energiprojekter i Afrika under indtryk af oliekriserne i 1970'erne, der ikke mindst ramte de fleste afrikanske lande hårdt. Missionsrådet søgte derfor og fik i 1985 en bevilling på 4,5 mio. kr. til fremme af vedvarende energikilder i Østafrika i samarbejde med DMS, BaptistKirken og Brødremenighedens Danske Mission. Drivkræfterne bag denne indsats var Missionsrådets daværende generalsekretær Flemming Kramp og ægteparret Hanne og Niels Graulund. På det tidspunkt var Hanne Graulund næstformand i DMS's bestyrelse, og hun stillede sig desuden til rådighed som konsulent for andre medlemsorganisationer i Missionsrådet, der ønskede at søge projektstøtte fra Danida og medvirkede til, at ni ud af ti projektansøgninger blev imødekommet i perioden 1984-86.

En anden medvirkende faktor til oprettelsen af DMR-P var, at DMS i midten af 1980'erne blev placeret i et dilemma, som gav anledning til en del diskussioner i bestyrelsen. DMS havde fået en mindre Danida-bevil-

ling til et pilotprojekt med henblik på at støtte de mange skoler, som den lutherske Arcot-kirke (ALC) i den sydlige indiske delstat Tamil Nadu er engageret i som et resultat af DMS's mangeårige missionsvirksomhed i området. Kun få skoler var omfattet af pilotprojektet. En Danida-evaluering af pilotprojektet konkluderede imidlertid, at pilotprojektet havde været en stor succes. Danida bevilgede derfor ikke mindre end 25 mio. kr. til en første fase til opfølgning af pilotprojektet, således at alle de omkring 90 ALC-skoler efterhånden kunne inddrages heri.

Dette fik imidlertid DMS's bestyrelse til at ryste på hånden. DMS' årsbudget var på det tidspunkt på "kun" ca. 18 mio. kr., og flertallet i DMS's bestyrelse frygtede, at en så stor Danida-bevilling ville skabe afhængighed af Danida. Der skulle ansættes særligt personale til at administrere denne bevilling, hvis ansættelse ville være afhængig af fortsatte Danida-bevillinger til DMS. Derfor sagde flertallet i DMS's bestyrelse overraskende nej tak til tilbuddet fra Danida, hvilket egentligt var ganske uhørt i NGO-kredse.

Arcot-kirken var naturligvis chokeret herover og rettede derfor henvendelse til Folkekirkens Nødhjælp og forespurgte, om Nødhjælpen kunne overtage administrationen af bevillingen og tilsynet med projektet, hvilket Nødhjælpen sagde ja til. En samarbejdsaftale herom blev efterfølgende indgået mellem Danida og Nødhjælpen, der påtog sig det økonomiske og administrative ansvar, og DMS, der dog påtog sig ansvaret for den faglige konsulentbistand i forbindelse med projektets gennemførelse. Projektet har løbet i godt 20 år, har omfattet alle Arcot-kirkens ca. 90 skoler og er igennem årene blevet støttet med i alt ca. 90 mio. Danida-kroner med imponerende resultater til følge. Projektet forventes afsluttet ved udgangen af 2007.

Det mindretal i DMS's bestyrelse, der dengang var utilfreds med bestyrelsens nej til Danida, omfattede næstformanden, Hanne Graulund, som var med til at tage initiativ til oprettelse af det fælles projektkontor i Dansk Missionsråd, der kunne håndtere Danida-bevillinger på vegne af de interesserede medlemsorganisationer.

De stiftende medlemsorganisationer ønskede at etablere et fælles projektkontor, der kunne skaffe offentlig finansiering - hovedsagligt fra Danida - til medlems- og partnerorganisationernes humanitære, sociale og udviklingsmæssige arbejde i udviklingslandene og sikre en professionel og fagligt kompetent administration heraf. Hanne Graulund blev den første leder af det fælles projektkontor frem til 1998, hvor kontoret ænd-

rede navn til Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling (DMR-U). I begyndelsen var støtten til alternative energiprojekter en hovedprioritet, men indsatsen blev hurtigt udvidet til at omfatte sundheds- og uddannelsesprojekter samt støtte til udvikling af lokal- og civilsamfundet ("community development"), som i dag er hovedindsatsområderne i DMR-U's arbejde.

Folkelighed, frivillighed og faglighed

Eksistensen af DMR og oprettelsen af DMR-U har været en forudsætning for, at en række Danida- finansierede støtteordninger er blevet etablerede og fortsat eksisterer til gavn for medlemsorganisationerne. Det drejer sig især om programbevillinger til støtte af miniprojekter, udsendelse af personel og nødhjælpsindsatser samt ordningerne for refusion af skolepenge og børnefamilieydelse til udsendte gennem missionsorganisationerne og frikirkerne.

DMR-U fik således i 1992 af Danida bevilget det første Danida-støttede såkaldte Miniprogram, hvorunder DMR-U's bestyrelsen selvstændigt kan bevilge støtte på nu op til kr. 500.000 til mindre udviklingsindsatser. Samme år fik DMR-U brudt Mellemløst Samvirkes monopol på statsstøtte til udsendelse af frivillige - nu benævnt udviklingsarbejdere - således at DMR-U kan yde tilskud til udsendelse af udviklingsarbejdere gennem medlemsorganisationerne. Og i 2001 fik DMR-U-etableret en Danida-finansieret Nødhjælpsspulje, hvoraf der hurtigt kan bevilges nu op til kr. 250.000 i akutte lokale katastrofesituationer i de områder, hvor medlems- og partnerorganisationerne arbejder. Desuden er DMR-U-medlemsorganisationerne behjælpelig med større enkeltprojekt- ansøgninger til Danida og med administrationen heraf og tilsynet hermed.

Der er næppe tvivl om, at DMR-U's indsats gennem årene har betydet et stort kvalitetsløft i det udviklingsarbejde, som medlems- og partnerorganisationerne står for, og har været med til at bygge bro mellem det frivillige, folkelige og kirkelige græsrodsarbejde og den faglige, statslige udviklingsbistand. DMR-U har været med til både at opbygge og udbygge en faglig og administrativ kapacitet, som specielt de mindre - men også selv de større medlems- og partnerorganisationer - ville have svært ved at sikre i tilstrækkelig grad på egen hånd.

Siden oprettelsen af DMR-U er den årlige omsætning øget fra under en mio. kr. i de første år til nu over 30 mio. kr. Antallet af ansatte er vokset fra en halvtidskonsulent i begyndelsen til nu seks medarbejdere, og

antallet af medlemsorganisationer er steget fra de oprindelige 11 til nu 27.

Dilemmaer i missionsorganisationernes udviklingsarbejde

DMR-U er meget bevidst om i sit arbejde at tage højde for de dilemmaer om mission og udvikling og kirkeligt udviklingsarbejde, som er beskrevet i denne artikel.

For det første er det meget afgørende, at medlems- og partnerorganisationerne ikke bliver afhængige af statslige udviklingsmidler. Generelt set er de danske missionsorganisationer i høj grad selvfinansierende. Det er i gennemsnit kun ca. 20-25 % af deres indtægter, der kommer fra offentlige kasser, mens mange andre danske NGO'er og frivillige organisationer, der arbejder med udviklingsbistand, ofte modtager helt op til 85-90 % af deres midler fra Danida eller andre offentlige instanser og derfor er meget sårbare og må indrette sig herefter i deres arbejde.

DMR-U er meget opsat på at rådgive medlems- og partnerorganisationerne, således at de ikke ender i et afhængighedsforhold af statslige midler. Missionsorganisationerne i Nord og deres partnere i Syd skal naturligvis sætte sig sammen og i fællesskab drøfte hvilke opgaver, det er vigtigt for dem at løse i fællesskab. Og hvis det viser sig, at de i løsnin-gen af nogle af disse opgaver kan få støtte hertil fra Danida, fordi der er et (delvist) overlap mellem deres og Danidas prioriteringer, så er der naturligvis intet forkert i at søge støtte hertil fra Danida og dermed frigøre egne midler til de indsatser, som det offentlige ikke kan støtte. Men at søge offentlige midler, blot fordi de er til rådighed til forskellige mere eller mindre relevante formål, hvilket mange NGO'er gør, kan true missionsorganisationernes identitet og selvbestemmelse.

For det andet betyder eksistensen af DMR-U som et fælles udviklingskontor for medlems- organisationerne, at afhængigheden af Danida-midler er deponeret i DMR-U. Dvs., at hvis Danida-midlerne af en eller anden usandsynlig grund skulle bortfalde, vil der næppe være én medlemsorganisation (måske med en enkelt undtagelse), der skulle fyre medarbejdere. Men naturligvis ville de nuværende seks medarbejdere i DMR-U blive arbejdsløse.

For det tredje er der næppe nogle af partnerorganisationerne, der er blevet dybt afhængige af den bistand, der ydes fra DMR-U gennem medlemsorganisationerne. De fleste igangsatte projektaktiviteter videreføres i relevant omfang efter ophøret af støtten udefra. Der er desuden mange positive eksempler på, at udsendelsen af udviklingsarbejdere har med-

ført, at de lokale partnere er blevet bedre i stand til selv at kunne varetage arbejdet. Dette skyldes i høj grad, at der i de projekter og aktiviteter, der støttes af DMR-U, lægges stor vægt på opbygning af lokal kompetence og kapacitet til selv at tage hånd om de lokale udviklingsproblemer.

Naturligvis er der også projekter og indsatser, som ikke er lykkedes, eller som ikke vil lykkes. Sådan må det nødvendigvis være i et udviklingsarbejde, der tit handler om at satse for at kunne hjælpe verdens fattigste imod de odds, vi er oppe imod i en globalisering, der ofte ikke favoriserer de fattige, men som regel tilgodeser de i forvejen rige. Men Gud har jo aldrig givet os lov til at give op!

Fremtiden formes hver dag – men fortiden lever stadig!

Lever man kun fra dag til dag, er man ikke med til at forme fremtiden, men bliver nødt til at tilpasse sig den. Det er nok den største udfordring til missionsselskaber og kirker i mission i dag. Fortiden kan vi ikke lave om på. De gennem årene mange tusinde udsendte missionærer kan ikke hjemkaldes med tilbagevirkende kraft. Men fremtiden kan vi være med til at forme – hvis vi vil det i dag, i morgen og i overmorgen og hver eneste dag, der kommer. Hvis vi ikke hele tiden er på forkant med udviklingen, overhaler fortiden os, før vi indhenter fremtiden.

Men vi skal alligevel lære at bære fortidens erfaringer ind i fremtiden. Lad mig derfor slutte denne artikel med dette citat fra Søren Kierkegaards forfatterskab i 1800'tallet, som vist ikke er sagt ind i en missions- eller udviklingssammenhæng, men som alle, der i dag arbejder med mennesker og udvikling, alligevel bør have med både i baglommen og i baghovedet:

Hvis det skal lykkes mig at føre et menneske mod et bestemt mål, må jeg først finde derhen, hvor han befinder sig og begynde lige der. Den, som ikke kan det, snyder sig selv, når han tror, at han kan hjælpe andre. For at hjælpe nogen, må jeg visselig forstå mere, end han gør, men først og fremmest forstå, hvad han forstår. Hvis jeg ikke kan det, så hjælper det ikke, at jeg kan og ved mere. Vil jeg alligevel vise, hvor meget jeg kan, så skyldes det, at jeg er forfængelig og hovmodig, og at jeg egentlig gerne vil blive beundret af andre i stedet for at hjælpe. Al ægte hjælpsomhed begynder med ydmyghed overfor den, jeg vil

hjælpe, og dermed må jeg forstå, at dette med at hjælpe ikke er at ville herske, men at ville tjene. Kan jeg ikke dette, så kan jeg heller ikke hjælpe.

Uffe Torm, f. 1944, har siden 1998 været leder af DMR-U. Han har tidligere arbejdet for Mellemfolkeligt Samvirke, Danida, Folkekirkens Nødhjælp, Red Barnet og Afdelingen for Mission og Udvikling i LVF i Genève og repræsenterer Dansk Missionsråd i Rådet for Folkekirkens Nødhjælp. Uffe Torm modtager gerne kommentarer til artiklen på ut@dmr.org.

Diakoni på minimal-kirkens betingelser?

Af Henrik Stubkjær

Diakonien er kommet højere op på den folkekirkelige dagsorden de sidste 25 år, og flere og flere menigheder begynder at engagere sig i diakoni. På den baggrund gives et historisk rids over diakoniens placering i kirken fra urkirken og frem til i dag. I den nuværende "minimal-kirke"-model varetages væsentlige dele af diakonien af de frie kirkelige organisationer. Diakonale organisationer har imidlertid brug for en dialog med kirken på alle niveauer om diakoniforståelsen og diakoniens udfordringer til kirken i dag.

Udviklingen i synet på diakonien

Der er ingen tvivl om, at opfattelsen af diakonien som en del af kirkens væsen er blevet styrket hen over de seneste 25 år. Udviklingen i synet på diakonien afsløres på en sigende måde i tre bogtitler, som hver på deres måde står som samtidstypiske opsamlings af de tanker, som rører sig i både den officielle kirke og i de diakonale organisationer.

I 1983 udgiver Karsten Nissen (på dette tidspunkt forstander på Diakonhøjskolen i Århus) og Carl Erik Willumsen (underviser samme sted) en bog om diakoni til brug i undervisning og studiekredse. Bogens titel er *Diakoni - en forsømt dimension i kirken?* Det er ikke tilfældigt, at bogen er forfattet af personer med rod i det frie diakonale arbejde. Men det er heller ikke tilfældigt, at bogen retter sit fokus på diakoniens plads i den officielle kirke og i samfundet. Bogen efterspørger kirkeligt engagement og stillingtagen ovenpå en lang periode, hvor diakoni har været tabu i den officielle folkekirke.

I anledning af Diakonhøjskolens 75 års jubilæum i 1995 udgives et jubilæumsskrift med titlen *DIAKONI - en replik!*. I dette jubilæumsskrift skriver biskop Kjeld Holm en vægtig artikel med overskriften: "Kirke og omsorg - en genfundet dimension". Artiklen indeholder, som også titlen tilkendegiver, en replik til Nissens og Willumsens udgivelse fra 1983. I 1995 er ordet "diakoni" stadig ikke blevet almindeligt anvendt, hvorfor Kjeld Holm bruger ordet "omsorg" i stedet. Kjeld Holm kommer i artiklen ind på den erfaring, vi sidder med i både kirke og samfund i begyn-

delsen af 90'erne, at hvis den menneskelige omsorg løsrives fra sine rødder i de religiøse ritualer og alene overlades til de professionelle omsorgspersoner i kommuner og amter, så risikerer omsorgen at blive bestemt af økonomiske kalkuler og miste sin dybde. Et samfund, hvor omsorg og ritualer er skilt helt fra hinanden, bliver et koldt samfund. En omsorg for det hele menneske må rumme både den fysiske, den sjælelige og den åndelige omsorg. Dvs. samfundet har et problem, hvis ritualerne ikke længere hænger sammen med omsorgen. Men på samme måde har kirken et problem, hvis ritualerne separeres fra den menneskelige omsorg. I kirkerne har vi været gode til at forvalte ritualerne, siger Kjeld Holm, men hvis ritualerne ikke forbindes med den menneskelige omsorg, mister de deres indhold. Når Kjeld Holm kan hævde, at kirken er ved at genfinde sin omsorgsdimension (diakonien), hænger det bl.a. sammen med, at flere og flere menigheder ansætter sognemedhjælpere, hvis opgave netop ofte er at forsøge at skabe rammer for den menneskelige omsorg i menighedernes arbejde.

Den sidste bog i "trilogien", som beskriver udviklingen i diakonisy-net, er rapporten udgivet af det af biskopperne og Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer i Danmarks nedsatte diakoniudvalg. Udvalget blev nedsat i 1999 og afsluttede sit arbejde i 2001 med udgivelsen af rapporten *Diakoni – en integreret dimension i folkekirkens liv*. Titlen spiller bold op ad de ovennævnte bøger, men tilkendegiver nu, at diakonien er rykket ind i den officielle kirke, som en integreret dimension. Når rapporten tør hævde det, er det på baggrund af en analyse foretaget af diakoniudvalget. Af denne spørgeskemaundersøgelse fremgår det, at 74 % af sognene svarer, at de har diakonale aktiviteter i sognet. Aktiviteterne kan så spænde fra et udbygget diakonalt arbejde med sociale cafeer, besøgstjeneste etc. til måske blot at omfatte ældreeftermiddage. Men signifikant er det, at 74 % af de adspurgte sogne vedkender sig et diakonalt arbejde.

Diakonien er altså tydeligvis kommet højere op på den folkekirkelige dagsorden gennem de sidste 25 år. Det er sket gennem et pres fra de diakonale organisationer og gennem et pres nedefra i kirken – et pres gennem de enkelte sognes menighedsråd for at få diakonien ind i menighedernes daglige arbejde. Dette er sket gennem ansættelse af sognemedhjælpere, gadepræster, flere sygehuspræster, oprettelse af stiftsudvalg for diakoni, ved at øge udbuddet af pædagogiske og sjælesørgeriske efteruddannelses tilbud og ved at engagere flere frivillige – men også gennem

et øget engagement i den diakoni, som rækker ud over landets grænser.

Men man kan stadig spørge, om Den Danske Folkekirke i dag har en fælles overordnet forståelse af diakoni. En forståelse som også sætter rammerne for den praktiske udøvelse af diakonien.

I det følgende vil jeg forsøge at beskrive diakoniens placering i kirken gennem en teologisk bestemmelse af diakonien efterfulgt af et kort historisk rids af udviklingen frem til i dag. Endelig vil jeg se på de udfordringer, kirken stilles overfor i den videre forholden sig til en egen diakoniforståelse.

Teologisk bestemmelse af diakonien

Diakonien er et af de helt centrale teologiske begreber i kristendommen. Diakonien springer ud af alle tre led i vor trosbekendelse.

1. **Diakonien har sit udgangspunkt i skabelsen:** Hvert eneste menneske rummer en "gudbilledlighed", er helt unikt og "elsk-værdigt". Som mennesker er vi skabt til at leve i fællesskab, og vi har fået betroet en rolle som værner både overfor hinanden og overfor det øvrige skaberværk.
2. **Diakonien har sin begrundelse i Kristus:** Kristus kom til verden for at tjene (1 Joh 4,7-21). Hans tjeneste var at genoprette menneskers forhold til Gud og at bekæmpe nøden og lidelsen i og mellem mennesker (Luk 4,17 - 21). Hans redskab var nådens og tilgivelsens gave, som rækkes os gennem Guds kærlighed. Kærlighedens væsen er at ville deles. Den kærlighed, vi er blevet mødt med, er vi således sendt ud for at give videre i mødet med medmennesket.
3. **Diakonien virkeliggøres i Helligånden:** Det diakonale arbejde får sin identitet fra evangeliet. Diakonien er en af kirkens/menighedens kendetegn (ApG 2,45). Diakonien er kirkens kropssprog i mødet med det nødlidende menneske.

Den kirke, som bekender sig til den treenige Gud, må først og sidst være diakonal. Den svenske teolog Per Frostin peger på, at diakonien ligefrem ligger implicit i treenigheden:

Når troen på den treenige Gud bliver en tom formel, glemmer man, at Gud er fællesskab. Fader, Søn og Ånd er tre personer, men forenet i dyb samhörighed. Når Bibelen siger, at mennesket

er skabt i Guds billede, indebærer det, at mennesker er skabt til at leve i fællesskab, ligesom Gud er fællesskab.²⁴

I Sverige har man i forbindelse med de ekklesiologiske overvejelser forud for adskillelsen mellem stat og kirke defineret kirkens fire bærende elementer som: Liturgi, uddannelse, diakoni og mission. For hvert af disse områder skal man lige fra det enkelte sogn, over provstier til stifter og til det nationale kirkeråd udarbejde konkrete handlingsplaner for arbejdet.

Historisk rids af diakoniens placering i kirken

Fra de første menighedsbreve i Det Nye Testamente finder vi diakonien omtalt som menighedsdiakoni. I Apostlenes Gerninger hører vi om, hvordan allerede disciplene udnævner seks mænd til diakoner for at varetage den praktiske omsorg i de nye menigheder. Med den romerske kejser Konstantins udnævnelse af kristendommen til rigsreligion i det 4. århundrede suppleres menighedsdiakonien med institutionsdiakonien via munke- og klostervæsen. Med munkevæsnets opblomstring efter Benedikt af Nursia (død omkring 550) bliver klostrene til diakonale og sociale kraftcentre i kirken. Diakonien udvikles stadig i de lokale menigheder, men mere og mere institutionaliseres den i klostre og broderskaber. Klostrene udvikler sig forskelligt, men styres alligevel centralt fra Rom.

Med reformationens komme til Danmark i 1536 sker der store ændringer i diakoniens praktiske udtryksformer. Klostrene nedlægges, men kirken får stadig en vigtig rolle at spille i hjælpen til nødstedte mennesker. I Kirkeordinansen af 1537, som regulerer indførslen af den lutherske tro i Danmark, forordnes det således, at der skal oprettes stiftshospitaler med diakoner som ledere. Endvidere understreges sognets og præsternes ansvar for fattigforsorgen. Med Kirkeordinansen udstikkes der således centrale retningslinier for kirkens diakoni, og samtidig får diakonien sin egen økonomi.

Op igennem 1600 og 1700-tallet påtager det offentlige sig mere og mere af ansvaret for det sociale område. Sekulariseringen tager fart, og den understøttes af en opfattelse af Luthers to-regimentelære, der ser

²⁴ Per Frostin, "Kristendomens kairos – vågar kyrkorna säga nej till mammon och ja till de fattigas Gud?" i Sigurd Bergmann (red.), *De nedtystades Gud: diakoni för livets skull*, Stockholm: Proprius, 1992, s. 13-53.

denne lære som en legitimering af, at kirken alene skal tage sig af ordets forkyndelse og sakramenternes forvaltning. Den praktiske omsorg overlades derfor med kirkens billigelse til den gryende offentlige sektor.

Med Grundloven af 1849, hvor Danmark får religionsfrihed, opstår der et behov for at få folkekirkens struktur og samspil med staten defineret. Men forskellige politiske konstellationer gør dette kirkeforfatningsarbejde umuligt. Derfor får vi den berømte "løfteparagraf", § 66, hvor det blot siges, at "folkekirkens forfatning ordnes ved lov".

I samme periode opstår de to vækkelsesbevægelser, som stadig præger vor kirkes opbygning. I kølvandet på den pietistiske vækkelse, som den kommer til udtryk gennem Kirkelig Forening for Den Indre Mission i Danmark, opstår en række diakonale foreninger og institutioner. På menighedsdiakonien område kommer det særligt til udtryk gennem Kirkefondets kirkebyggeri i København og de etablerede lokale menighedsplejer. På institutions- og foreningsområdet er det særligt organisationer som Kirkens Korshær, Diakonissestiftelsen, Sankt Lukas Stiftelsen, De Samvirkende Menighedsplejer, KFUM's Sociale Arbejde, Kofoeds Skole o.l., som bliver bærere af den kirkelige diakoni.

Med denne udvikling i diakonien er man gået fra en central styring af menighedernes diakonale indsatser til en overvejende fri baseret diakoni uden for de etablerede kirkelige strukturer. Fordelen er, at diakonien vokser fra neden. Det er engagerede personer, som driver diakonien, og i de diakonale kredse er der et stort ejerskab. Men ulempen er, at diakonien bliver usynlig i den officielle kirkelige struktur.

Dette passer som fod i hose til den tidehverske teologi, som via sit indtog gennem studenterbevægelsen i begyndelsen af 1920'erne kommer til at præge dansk kirkeliv. Med den tidehverske teologi får vi en "minimal-kirke". Intet skal være over de enkelte menighedsråd, som samtidig får meget begrænsede muligheder for at anvende penge til andet end decideret forkyndelse og vedligeholdelse af kirkens bygninger, kirkegårde og administration. Diakonien opfattes som utidig foretagsomhed. Evangeliet skal forkyndes rent og purt – helst uden menneskeskabte strukturer. Det er en sådan holdning, som ligger bag folkekirkens forsigtighed og manglende tilslutning til internationale økumeniske dokumenter som f.eks. Porvoo-erklæringen, der bl.a. indeholder fælles overvejelser omkring diakoniforståelsen. Det er samme holdning, der gør det svært at forholde sig til overordnede kirkelige strukturer som stiftsråd og nationalt kirkeråd.

"Minimal-kirken" udfordres imidlertid af en række forhold i vor samtid: Befolkningens positive forventning til en engageret kirke, en øget globalisering, øgede krav til ledelse og ordentligt arbejdsmiljø, diskussionen af forholdet mellem religion og det offentlige rum etc. Derfor iværksatte man strukturprocessen, som for nylig endte i vedtagelsen af en ny kirkestruktur, som overordnet vedkender sig minimal-kirken – centrale ledelses- og beslutningsstrukturer afvises, men til gengæld fjernes en række af de restriktioner, som de enkelte menighedsråd har været underlagt.

Med den nye strukturproces er der åbnet op for de enkelte menighedsråds beføjelser, så de nu får langt større råderum over egne midler – og til at finde sammen over sognegrænser. Det *kan* føre til en langt mere udbygget diakonal struktur, hvor de lokale forhold gør det muligt. Men man undgår behændigt at forholde sig til en egentlig ekklesiologisk diskussion, hvorunder også en fælles diakonipfattelse ville skulle findes.

Udfordringer til kirkens diakoniforståelse

Som vist ovenfor, står vi i dag i en situation, hvor kirken i stigende grad indoptager diakonien i kirkens liv og vækst. Det kommer fra neden, først og fremmest gennem lokale initiativer i menighederne, men også på provsti og stiftsplan skyder der fælles diakonale projekter frem. Men udfordringerne set fra organisations-diakonien side bevæger sig mere og mere i retning af et behov for en mere overordnet diakonal struktur, som kan gå ind som sparringspartner i forhold til de store udfordringer, vi står overfor. Der er udfordringer nationalt, med den stadig større marginalisering af de udstødte grupper, og i forhold til et øget behov for en religionsdialog - og i den internationale diakoni, hvor meget i disse år brydes op. Udfordringen for kirkens diakoniforståelse kan belyses gennem en række af de problemstillinger, Uffe Torm beskriver i den indledende artikel.

Den internationale diakoni er i folkekirken i høj grad - bevidst eller ubevidst - overladt til missionselskaberne og Folkekirken Nødhjælp. Strukturelt er der dog begyndt en opbygning af kompetencer indenfor den officielle kirke med oprettelsen af Det Mellemkirkelige Råd – med dertil hørende Mellemkirkelige Stiftsudvalg, samt senest oprettelsen af Danske Kirkers Råd, som fungerer som økumenisk samtaleorgan frikirker og folkekirke imellem. Disse strukturer får dog en meget beskedent

økonomi og kan ikke træffe aftaler, som binder de enkelte stifter, provstier eller menigheder.

Diakoniforståelsen udvikler sig indenfor missionselskaberne og Folkekirkens Nødhjælp i dialog med Det Lutherske Verdensforbund og Kirkernes Verdensråd, men praktisk talt uden en forpligtende dialog med folkekirken. Man går fra en "suppekøkken-diakoni" til en mere retighedsorienteret forståelse af diakonien. Fra "service-delivery" praksis til en "rights based approach".²⁵ Ved Kirkernes Verdensråds generalforsamling i Brasilien i februar 2006 fremlagde man en diakoniforståelse med vægt på "capacity-building and reflection" og "advocating for uprooted people".²⁶ Dette er en diakoniforståelse, som svarer til måden, hvorpå de fleste missionselskaber og Folkekirkens Nødhjælp arbejder i dag.

Men en diakoniforståelse med vægt på kapacitetsopbygning og fortalervirksomhed har svært ved at finde forankringspunkter i en minimalkirke uden tydelig central og demokratisk valgt ledelse og beslutningsstruktur. I praksis betyder det også, at det internationale diakonale arbejde, som det varetages af missionselskaber og Folkekirkens Nødhjælp, i langt højere grad bestemmes i en dialog med Udenrigsministeriet end af en kirkelig ledelse/ Kirkeministeriet, ligesom Udenrigsministeriet også finansierer en stor del af arbejdet.

I mange år har Danida allokeret en del af den bilaterale bistand via Folkekirkens Nødhjælp og via Dansk Missions Råds Udviklingsafdeling har missionselskaberne fået adgang til Danida-midler. Dette har givet mange af missionselskabernes udviklingsaktiviteter et løft. Men den overordnede erfaringsopsamling og dialogen om en diakonal udviklingsforståelse går *udenom* kirken og tages alene i et sammenspil med Danida/Udenrigsministeriet. Udviklingen af partnerskabstanken, som er bærende i den internationale diakoniforståelse, sker alene i et sammenspil med Danida og når ikke at influere kirkens egen hjemlige organisering, selvom partnerskaberne ofte er mellem kirkelige aktører.

Dette får også de af Uffe Torm beskrevne uheldige konsekvenser, at mange af vore kirkelige partnere får det problem, at deres udviklingsarbejde vokser med penge fra udviklingsorganisationer og fra donorlandenes statsbudgetter, mens partner-kirkernes egen interne opbygning via

²⁵ Man går fra en "levering af serviceydelser" til en "rettighedsbaseret tilgang".

²⁶ En diakoniforståelse med vægt på "kapacitetsopbygning og refleksion" og " fortalervirksomhed for fordrevne folk".

teologisk uddannelse, kirkebyggeri, præsteansættelser etc. halter, idet der ikke kan anvendes udviklingsmidler fra f.eks. Danida til den direkte kirkeopbygning.

Som diakonal organisation har vi brug for dialogen med kirken på alle niveauer. Vi har brug for dialogen med de enkelte menigheder. I Folkekirkens Nødhjælp har vi oplevet, at denne dialog er blevet stadig stærkere og mere levende gennem f.eks. deltagelse i konfirmandundervisning, foredragsvirksomhed, den årlige sogneindsamling og gennem flotte kollekter optaget til både deciderede katastrofeindsatser og mere langsigtet diakonalt udviklingsarbejde. Men vi har også brug for dialogen med kirken på et overordnet plan for at fremme både den teologiske refleksion over diakonibegrebet og den praktiske indsats. Vi har brug for, at kirken markerer sig i debatten, så vi på den hjemlige scene ikke alene er i samspil med socialministeriet og på den internationale scene med udenrigsministeriet.

Den store udfordring omkring kirkens diakoniforståelse i dag bliver at få udviklet en særlig dansk model, hvor kirken bevarer en tilknytning til staten, og hvor de diakonale organisationer fortsat løfter en væsentlig del af kirkens diakonale mandat - men hvor man samtidig får skabt rammer, som sikrer, at den teologiske og metodiske drøftelse forankres centralt i kirken.

En retlighedsbaseret diakoniforståelse kræver, at kirken centralt kan levere sparring og vejledning til både organisationer og lokale menigheder. Skal kirken kunne håndtere sit diakonale mandat i en kompleks verden, kræver det struktur, erfaringsopsamling og bearbejdning og en bevidst strategi.

At være kirke i diakoni vil sige at være kirke midt i folks hverdag og ikke blot et religiøst helle - udenfor det offentlige rum. Derfor må den turde give sine bud på afhjælpningen af den menneskelige nød både i ord og handling. Det er den udfordring, vi står overfor. Og jeg tror aldrig mulighederne har været bedre!

Henrik Stubkjær, f. 1961, cand. theol., er generalsekretær i Folkekirkens Nødhjælp. Tidligere studenterpræst ved Århus Universitet og forstander for Diakonhøjskolen i Århus. Sad med i Diakoniudvalget og har tidligere udgivet artikler om diakoni i Stiftsårbogen i Århus 1996 og 1995. Oversætter og sammen med Kjell Nordstokke medforfatter til bogen "Det dyrebare menneske - diakoniens grundlag og praksis". Frederiksberg: Unitas Forlag, 2005.

Når helheden af evangelisering og diakoni brydes

Af Lars Mandrup

Med udgangspunkt i erfaringer omkring udviklingsbistandens skævvridning af den lutherske kirke i Madagaskar i 1980'erne overvejer forfatteren diakoniens og udviklingens plads i kirkens selvforståelse og arbejde. I dag er der en større erkendelse af, at udvikling må forstås holistisk, at det er en langvarig proces, som må bygge på lokale forudsætninger og lokal kapacitet.

Udviklingsafdelingen som en gøgeunge

I midten af 1980'erne var jeg udsendt som missionær af Det Danske Missionselskab (DMS) til Madagaskars Lutherske Kirke, hvor jeg arbejdede med evangelisering og kirkeopbygning i Nordmadagaskar. I denne periode kunne jeg på nærmeste hold følge opbygningen og den eksplosive vækst af kirkens udviklingsafdeling, der som en gøgeunge truede med at kaste kirkens øvrige arbejdsgrene ud af reden og tillige blev en trussel for selve kirken, næret af de mange penge fra internationale donorer, ikke mindst Det Lutherske Verdensforbund (LVF).

Hele denne groteske historie, hvor en kirke blev skævvredet og var tæt på at blive væltet om kuld som følge af, at dens udviklingsprojekter voksede den over hovedet og kørte sit eget løb, har jeg beskrevet i et hefte i serien "Nyt Synspunkt" i 1988, der blev udgivet af DMS.²⁷

Helt så galt som frygtet gik det heldigvis ikke. Kirken overlevede, hvorimod udviklingsafdelingen kollapsede i begyndelsen af 1990'erne efter voldsomme problemer med pengemisbrug og blev helt lukket i 1992 efter råd fra LVF og andre internationale donorer. Lukningen førte ikke til, at udviklingsarbejde i kirkens regi ophørte. Men strukturen i kirkens udviklingsarbejde måtte reorganiseres, således at der fremover skulle arbejdes med mindre og mere overskuelige udviklingsopgaver, der kunne kobles stærkere til kirken og de enkelte menigheder og ikke komme til

²⁷ Lars Mandrup, "Mission og udvikling", i Michael Schelde (red), *Udviklingshjælp og mission*, i serien Nyt Synspunkt nr. 31/1988. Hellerup: DMS-Forlag, 1988, s. 41-45.

at leve deres eget liv, som det havde været tilfældet i udviklingsafdelingens storhedstid.²⁸

At kirken overlevede denne alvorlige krise, skyldtes ikke bare indgrebene udefra, men er efter min overbevisning i lige så høj grad udtryk for den åndelige kraft, der findes i kirken, og som bærer den. Selv i en dybt alvorlig krise som denne bevarede kirken en grundlæggende forståelse af sig selv som kirke med kirkens centrale kendetegn, forkyndelsen af evangeliet, fællesskabet i menighederne og det diakonale ansvar, som kirken har ikke bare for kirkens egne medlemmer, men for hele det omgivende samfund.

I artiklen i *Nyt Synspunkt* fra 1988 forsøgte jeg at drage en form for konklusion af det, som skete i Madagaskar:

Praktisk udmøntet kunne man måske sige, at den bedste udviklingshjælp i mange tilfælde burde ske gennem en styrkelse af det evangeliserende arbejde, idet evangelisterne med deres enkle livsform som kirkens græsrodsarbejdere er den medarbejdergruppe, der har den tætteste kontakt med og kendskab til de lokale behov og lokale nødsituationer frem for udviklingseksperterne, hvis kendskab ofte bygger på hastige besøg i områderne, og som derfor har mindre indgående kendskab til lokale problemstillinger, med andre ord og sat lidt på spidsen: Den bedste udviklingshjælp, og den hjælp som bygger stærkest på et folks egenart og tradition, vil være en styrkelse af det evangeliserende arbejde, som netop forener og inddrager de religiøse, kulturelle og udviklingsmæssige aspekter.²⁹

Redaktøren af *Ny Mission* har bedt mig tage udgangspunkt i den omtalte artikel og vurdere, hvordan erfaringerne fra dengang tager sig ud i dag næsten 20 år senere. Inden jeg gør det, vil jeg først se på sammenhængen mellem evangeliseringen og diakonien.

Evangelisering og diakoni

Kirken har fået til opgave at vidne om Jesus Kristus med ord og med ger-

²⁸ Lars Mandrup, *Verdens midtpunkt - 25 år i Madagaskar*. Frederiksberg: Unitas Forlag, 2004, s. 74.

²⁹ Mandrup 1988:44.

ninger, gennem forkyndelse og i praktiske handlinger for medmennesker. Sådan set er opgaven utrolig enkel og kræver ingen særlige forudsætninger. Ethvert kristent menneske kan gøre det og bærer det på sig som sin kristne forpligtelse. Det er en naturlig ting at fortælle andre mennesker om det, vi selv tror på, og om vort eget livsgrundlag, ligesom det er naturligt vise tro og værdier i praksis ved at gøre godt mod medmennesker, hjælpe dem i nød og ulykke og være med til at forbedre menneskers livsvilkår.

Derfor er såvel forkyndelsen som diakonien eller den medmenneskelige og kristne tjeneste en selvfølgelig og bærende del af kirkens identitet og selvforståelse, og vi kan umuligt forestille os en kirke uden dette. Derfor er også diakonien en vigtig del af kirkens arbejde. Det giver ingen mening at stille spørgsmålet om, hvornår diakonien kom ind i kirkens arbejde, for den har været der fra begyndelsen. Diakonien kan ikke reduceres til et socialt appendiks i kirkens selvforståelse.³⁰

Det giver heller ingen mening at spørge, hvornår diakonien kom ind i missionsselskabernes virke i nyere tid. Den var der fra helt begyndelsen og ikke som noget, der er kommet til. Den virkelighed, som missionærerne kom ud til, når de rejste til områder langt borte fra deres hjemland, var ganske enkelt sådan, at de måtte hjælpe de mennesker, de mødte, med deres konkrete daglige liv, før de kunne gøre noget som helst andet. Selv om de med Mattæus-evangeliets missionsbefaling i ryggen var rejst ud med det formål at forkynde evangeliet for ikke-kristne og gøre mennesker til Jesu disciple, så var deres virkelighed meget sammensat. Evangelisering og diakoni gik hånd i hånd.

Dette førte videre til, at de missionærer, som missionsselskaberne udsendte, blev mennesker med forskellige forudsætninger og uddannelsesbaggrund. Udover præster og evangeliserende missionærer fulgte læger, sygeplejersker og lærere til at arbejde med særlige opgaver inden for sundhed og uddannelse og siden også agronomer, ingeniører, arkitekter og andre, som ikke havde evangelieforkyndelsen som deres hovedopgave.

Men hermed dukker også refleksionerne op over, hvilken funktion diakonien har i missionsarbejdet, og hvilket forhold evangelisering og diakoni har til hinanden. En lang række forskellige svar er blevet givet på

³⁰ Eberhard Harbsmeier & Hans Raun Iversen, "Praktisk teologi". Frederiksberg: Anis, 1995, s. 163.

dette spørgsmål. Det er samtidig et spørgsmål, som der i hele diakoniens historie har været arbejdet med generelt.

Det diakonale arbejde er undertiden blevet forstået som en måde, hvorpå man kan få en naturlig kontakt og berøring med mennesker, hvorefter man så kan forkynde evangeliet for dem. I nogle tilfælde er den hjælp, der blev givet til fattige og sultne mennesker, blevet set som en genvej til at omvende mennesker til at blive kristne. Ofte er sundhedsarbejde, undervisning og nødhjælp blevet anset for at være hjælperedskaber til det, som er blevet kaldt det egentlige i missionsarbejdet, nemlig at forkynde evangeliet. Eller er diakonien en konsekvens af, at evangeliet er blevet forkyndt, forstået og modtaget? Mange missionærer, som har været beskæftiget med sådanne opgaver, har følt sig som andenrangsmissionærer og deres opgaver som sekundære opgaver.

Den norske missionsteolog Ludvig Munthe har i 1985 foretaget en undersøgelse af lægemissionen i Madagaskar fra 1860'erne og århundredet ud, dels for at beskrive lægemissionens omfang og art, og dels for at undersøge, hvilket syn man har haft på forholdet mellem diakoni og forkyndelse.³¹ Allerede med bogens titel "Venstrehåndsmision?" antydes problemstillingen. Hvis vi i missionsarbejdet bruger den ene hånd til at forkynde eller evangelisere med og den anden til de mangeartede diakonale opgaver, hvilken hånd bruger vi så til den ene og hvilken til den anden opgave?

Munthes undersøgelse viser, at der især i missionens bagland har hersket stor usikkerhed om svaret, hvilket har givet anledning til spørgsmålstegnet efter ordet *Venstrehåndsmision*. Altså har diakonien været en mindre agtet del af missionsarbejdet. Derimod synes svaret at være mere klart ude i marken, altså i Madagaskar, at diakonien har en fast plads i en ret kristen kirke, for mennesket skal møde den hele Kristus. Sundhedsarbejdet i kirken skal tillige med forkyndelsen præsentere helheden i evangeliet.³²

Diakoni og udvikling

Men er kirkens, de kristnes og missionsorganisationernes opgave at vidne om Guds rige i ord og gerning ret beset utrolig enkel, viser det sig dog,

³¹ Ludvig Munthe, *Venstrehåndsmisjon? Misjonslegar på Madagaskar*. Oslo: Luther Forlag, 1985.

³² Munthe 1985:93-105.

at dette enkle hurtigt giver problemer, når en kirke skal udføre det i praktisk virkelighed. Det gælder ikke bare, når vægningen mellem evangelisering og diakoni diskuteres, men det gælder i langt højere grad, når diakoniens projekter når et betydeligt omfang, og når kirkerne bliver involveret i udviklingsopgaver af nærmest voluminøse størrelser, hvilket det indledende eksempel fra Madagaskar, som langt fra er enestående, er et eksempel på.

Hvornår bliver diakoni til udviklingsarbejde? Hvor går grænsen, og hvor skal strengen trækkes? Er det et spørgsmål om størrelse og omfang? Det mener jeg ikke. Jeg er helt på linie med Uffe Torm, som i denne bogs hovedartikel skriver, at "Mission er udvikling - og udvikling er mission". Her kan ordet mission udskiftes med diakoni. Der er udvikling i al mission og i al diakoni, fordi det handler om den frigørelse, som evangeliet sætter et menneske i. Der er udviklingsarbejde i al diakoni.

I Danmissions missionsdokument fra 2003, *På vej sammen - følgeskab i vidnesbyrd og tjeneste*, har vi praktisk opdelt det diakonale arbejde, som Danmission er involveret i med vore samarbejdskirker, i menighedsdiakoni, der organiseres lokalt, institutionsdiakoni, der organiseres regionalt, og i udviklingsarbejde eller international diakoni, der finansieres af bistandsmidler. Det slås fast, at diakoni ikke er en side af mission, som er underordnet forkyndelsen, men diakoni er sendelsens praktiske sprog. Om diakonien er menighedsdiakoni, institutionsdiakoni eller international diakoni, gør ingen principiel forskel. Men der er stor forskel i den konkrete udførelse af de forskellige former for diakoni.³³

Menighedsdiakonien er diakoniens basisform og konstituerende for enhver lokal kirke og menighed. Den er medmenneskelig omsorg og tjener til at bedre livsforholdene for mennesker i deres daglige tilværelse. Den kræver kun få økonomiske resurser og kun uddannelse i begrænset omfang.

Institutionsdiakonien omfatter skoler, klinikker, hospitaler, værksteder og tilsvarende og sigter på at højne niveauet for sundhed og uddannelse i et større område. Hertil er det nødvendigt med en relevant uddannelsesbaggrund. Her har missionsorganisationerne og deres missionærer gennem tiden ydet en bemærkelsesværdig indsats, som stadig påskønnes, men har samtidig i mange tilfælde oprettet store og økonomisk tun-

³³ "På vej sammen - følgeskab i vidnesbyrd og mission". Udgivet af Danmission 2003, s. 42-46.

ge institutioner, som kirkerne ofte har svært ved at løfte fra det øjeblik, da pengene udefra ophører, og man selv står med ikke bare det ledelsesmæssige, men også det økonomiske ansvar.

Udviklingsarbejdet eller den internationale diakoni kom for alvor ind i billedet, da de statslige bistandsmidler begyndte at tilflyde udviklingslandene, og da kirkerne og ikke mindst kirkernes internationale organisationer som Kirkernes Verdensråd og LVF fik programmer til at støtte og ophjælpe udviklingsprojekter i deres medlemskirker. Som denne bogs hovedartikel viser, har missionsorganisationerne spillet en meget stor rolle i tilblivelsen og udviklingen af den statslige udviklingsbistand og har banet vej for den.

I kraft af samarbejdet mellem den statslige udviklingsbistand og missionsorganisationerne med deres lange erfaring, ekspertise og ikke mindst den forståelse for nationale og lokale kulturer, som de sidder inde med, er der iværksat en lang række udviklingsopgaver til stor gavn for de pågældende lande. Men, som vi også har set, skal der ikke meget til, før kæden hopper af, og de igangsatte projekter bliver mere eller mindre til skæbnesvanger katastrofe for en befolkning og for en national kirke i stedet for sund og frugtbar udvikling.

Udvikling eller afvikling

Meget er ikke blot sket, men også ændret gennem de sidste årtier, både når det gælder forståelsen af, hvad udvikling vil sige, og den praktiske udmøntning af den. Både i den statslige bistand og den hjælp, som ydes fra de store internationale kirkelige organisationer har man lært meget af tidligere tiders fejltagelser. Det samme kan siges om missionsorganisationernes diakonale programmer og udviklingsprojekter. Men der er fortsat meget at arbejde på og meget at ændre.

Havde jeg ret i de konklusioner, som jeg uddrog i min artikel i Nyt Synspunkt-serien for snart 20 år siden på grundlag af iagttagelser og observationer ud fra et konkret tilfælde i Madagaskar? I artiklen gjorde jeg mig til talsmand for, at den bedste udviklingshjælp til en samarbejdskirke i mange tilfælde vil være at styrke kirkens evangeliserende arbejde.

Min begrundelse herfor var, at en sådan hjælp er baseret på kirkens egne græsrodsmedarbejdere, som har et indgående kendskab til lokale behov og til den nød og fattigdom, som findes i området. Yderligere vil en udvikling gennem en kirkes evangeliserende arbejde i videste forstand besidde den styrke, at den ikke sker ud fra en snæver og begrænset

udviklingsforståelse, men vil inddrage såvel religiøse som kulturelle og udviklingsmæssige aspekter.

En besvarelse af mit spørgsmål kræver dog en nærmere uddybning og nuancering, som jeg vil forsøge i den sidste del af denne artikel, ud fra det, som jeg har redegjort for i det foregående om forholdet mellem evangelisering og diakoni.

For det første er der gennem de sidste årtier sket en ændring i den måde, som vi tænker udvikling på. Fra at tænke udvikling som noget, der eksporteres fra den rige og velstående del af verden, der har udvikling, til verdens fattige lande, som mangler udvikling, har vi sat et grundlæggende spørgsmålstejn ved den konstruktion. Hvem er det i grunden, der udvikler hvem? Hvad er målet med udviklingsbestræbelserne? Har udviklingen i den rige del af verden ikke på mange måder snarere ført os frem mod en afvikling, nemlig en afvikling af nogle af vore grundlæggende samfundsbærende og menneskelige værdier?

Den indsigt og forståelse, som vi som kirker og missionselskaber har i det evangeliske syn på menneskeværd og menneskelig værdighed, og som ytrer sig i en gensidig given og modtagen og i en gensidig anerkendelse af hinandens værdi som mennesker og af hinandens resurser, er af stor betydning i denne sammenhæng. Udvikling er både nødvendig og uundgåelig, hvor mennesker indgår i fællesskab med hinanden. Men udvikling er mere en omfattende og langvarig proces end begrænsede og kortvarige projekter. Hvor evangeliet er sandt på spil, frigøres der menneskelige kræfter og resurser til gavn både for den enkelte og til gavn for fællesskabet.

For det andet har vore samarbejdskirker i den tredje verden lært os, at den opsplitning, som vi har i den vestlige verden af materielt og åndeligt, harmonerer meget dårligt med den holistiske forståelse af verden og af menneskelivet, som er helt afgørende for deres forståelse, og som vi genfinder i den bibelske verden. Måske er det netop denne opsplitning, der er på vej til at føre os til afvikling. I den holistiske forståelse følges menneskets ånd, sjæl og legeme ad og kan ikke adskilles.

De lande og kirker, som vi i rigt mål har tilbudt vore udviklingsprojekter, har lært lektien af os, at de må beskrive rene udviklingsprojekter i vestlig forstand, hvis de vil have del i hjælpen og pengestrømmen fra den vestlige verden. Men de har måttet betale en dyr pris for det. De har måttet sætte deres egen holistiske selvforståelse på spil, så at kirkerne i mange tilfælde har måttet indrette og strukturere sig, så de passede

til vores forståelse og ønsker og ikke deres egen. De har måttet adskille udvikling og diakoni fra kirken, så at disse kom til at leve deres eget liv ofte til stor skade for kirken. I Madagaskar er begrebet diakoni ofte blevet synonymt med udviklingsprojekter med mange penge og mange ansatte.

For det tredje har vi indset, at diakoni og udvikling skal bygges på den kapacitet, som findes hos de mennesker, som vi skal hjælpe. En hjælp, der udelukkende hviler på eksperthjælp udefra, er nytteløs. Forfatteren og rejseeskribenten Hjalte Tin, som især har undersøgt og analyseret nødhjælp i Somalia, Afghanistan og Kosovo, har vist, hvor overraskende stor kapacitet nødlidende mennesker og deres familier har til at hjælpe sig selv.³⁴ Det samme gælder også, når det drejer sig om den langsigtede hjælp. Denne erfaring har også missionsorganisationerne gjort, selv om de ikke altid har levet op til den. Derfor må lokal kapacitetsopbygning have høj prioritet.

For at imødegå misforståelser er det vigtigt at understrege, at ingen ønsker, at kirker i den tredje verden skal have deres kirkeopbyggende og evangeliserende arbejde finansieret med midler fra vestlig statslig bistand. Men omvendt må den statslige bistand inddrage religiøse og kulturelle aspekter, hvis de skal have den tilsigtede virkning.

Min pointe er derfor, at målet med udvikling aldrig kan være at overføre vor egen samfundsmodel til samarbejdspartnere i den tredje verden. En udvikling må have de mennesker, som lever på deres konkrete sted, for øje og sigte på at forbedre deres liv og livsvilkår. En sådan udvikling vil også rumme kræfter til at nedbryde onde og undertrykkende strukturer, som der vil være i ethvert samfund. En udvikling, der har mennesker for øje, vil - også når den kanaliseres via lokale kirker - ikke kun komme kirkens egne til gavn, men hele det lokale fællesskab af mennesker, som en kirke måtte være en del af.

Lars Mandrup, f. 1943, er sognepræst i Risskov og formand for Danmission og næstformand i Dansk Missionsråd. Har været præst for Kirkens Korshær i Århus, missionær i Madagaskar 1980-86 og forstander for Diakonhøjskolen i Århus. Er desuden medlem af hovedbestyrelsen i Jysk Børneforsorg/Fredehjem. Har skrevet mange artikler om mission og diakoni. Udgav i 1996 "Salige er de fattige" og i 2004 "Verdens midtpunkt - 25 år i Madagaskar".

³⁴ Hjalte Tin, *Hjælp*. København: Rosinante, 2003.

Mission og udvikling – refleksioner over BaptistKirkens praksis

Af Thomas Spanner

I BaptistKirken er missionsarbejdet en integreret del af menighedernes og kirkens liv. BaptistKirken var blandt de første, som fik Danida-støtte til udviklingsprojekter i kirkeligt regi. Efter en nedgangsperiode for missions- og udviklingsarbejdet frem mod år 2000 besluttede BaptistKirken i 2005 i samarbejde med sine partnere at udvikle en ny partnerskabsstrategi med stærk inspiration fra Danidas partnerskabsprincipper og civilsamfundsstrategi. Det store spørgsmål er imidlertid, hvad de store udviklingsprojekter gør ved kirkerne i Afrika og Asien og deres mission?

Mission er vores identitet

"Mission er vores identitet og berettigelse. Lokalt og globalt vil vi være Guds riges repræsentanter i ord og gerninger". Sådan starter BaptistKirkens³⁵ gældende missionserklæring. Ideelt udtrykker dette, at baptister er i mission (og udvikling), ikke fordi der er penge i Danidas kasse, og sådan set ej heller fordi der er behov i verden. Vi er i mission (og udvikling), fordi dette er vores kendetegn som kirke, og fordi alene vidnesbyrdet om Kristus berettiger vort fællesskabs eksistens. Vidnesbyrdet lever lokalt, hvor vore menigheder fungerer, og kommer til udtryk i et engagement andre steder i verden, da vort perspektiv er globalt. Vidnesbyrdet består i såvel det forkyndte ord som den gode gerning overfor næsten. Det ene er ikke vigtigere end det andet – der er ikke ét, der er middel, og det andet mål. De hænger simpelthen uløseligt sammen.

I vor teologi mener vi således, at udvikling er indlejret i mission, hvorfor de to størrelser ikke skal eller kan adskilles. Men fordi vi som kirke har valgt også at gennemføre udviklingsprojekter med offentlige mid-

³⁵ Kirken hed frem til 2001 Det Danske Baptistsamfund, men skiftede derefter navn til Baptistkirken i Danmark. I det følgende bruges betegnelsen BaptistKirken. BaptistKirken er et lille frikirkesamfund med godt 5000 medlemmer i 51 selvstændige medlemskirker geografisk spredt over det meste af Danmark.

ler,³⁶ og da der herfra fordres en adskillelse, må vi også forsøge os med en adskillelse, da vi naturligvis ansvarligt lever op til forudsætningerne for forvaltningen af offentlige midler. Når vi sammen med vore samarbejdspartnere skal gennemføre de offentligt finansierede udviklingsprojekter, gør vi vore samarbejdspartnere til ikke bare kirkesamfund, men også udviklings-NGO'er, hvorfor vi eksporterer en nødvendig adskillelse mellem mission og udvikling også hos dem. Det har konsekvenser for den måde, vi udfører mission (og udvikling) på.

Historisk baggrund for BaptistKirkens mission

Det er centralt for forståelsen hos baptister, at mission ikke varetages af et "missionselskab", men søges integreret i menighedens liv. Der findes ikke en juridisk uafhængig enhed, der hedder BaptistKirkens Internationale Mission, men et Internationalt Missionsudvalg, som varetager koordineringen af det internationale arbejde. Der er ikke en entydig adskillelse af personaleressourcer, økonomi og administrative funktioner for det internationale arbejde og BaptistKirkens øvrige mission og fælles aktiver i Danmark. Det er BaptistKirkens arbejde at koordinere den mission, der lever i menighederne, og omvendt være med til at befordre, at vor fælles mission bliver ejet af den enkelte baptist og menighed. Missionærer sendes så vidt muligt fra den lokale menighed, og de udsendes til en lokal menighed, hvor de kommer frem, og deres menighedsmedlemskab overføres hertil.³⁷

BaptistKirken startede mission i Burundi i 1928, og nogle år senere i Rwanda. Arbejdet bestod i opbygning af selvstændige kirkesamfund, og efter deres og senere landenes selvstændiggørelse i 1962 bestod BaptistKirkens rolle i stigende grad i understøttelse og hjælp til opbygning af kirkernes uddannelses- og sundhedsinstitutioner, og andre traditionelle missionsopgaver. Målet var så at sige ikke i sig selv samfundsmæssig

³⁶ Når vi skal søge offentlige midler for at finansiere udviklingsprojekter, har vi tre steder vi kan søge; op til 500.000 kroner søger vi fra DMR-U mini-program. Mellem 500.000 kr. og 3 mio. kr. søger vi fra Projekttrådgivningens miniprogram, og endelig hvis vi har brug for mere end 3 mio. kr., går vi direkte til Danida og søger om enkeltprojekter.

³⁷ Udsendte eksperter, der ikke har rod i en baptistmenighed, udsendes naturligvis af BaptistKirken, ligesom BaptistKirken tager et aktivt ansvar for alle dens udsendte. Hos dem fordres der hverken kirkemedlemskab eller engagement, ligesom de ej heller aflønnes efter BaptistKirkens løntabel.

udvikling, men denne var en konsekvens af det vidnesbyrds aktiviteter missionærer og kirkerne lokalt ønskede at viderebringe.

Det er rigtig mange år siden, at danske baptister har fungeret i forkyndelse i Burundi og Rwanda. Det er grundlæggende for vor forståelse i dag, at evangeliet skal give mening hvor det rodfæstet, og at vore søsterkirker i Syd har ret til at fortolke og formidle evangeliet, som de mener det rigtigt - ligesom vi selv har gjort det i en dansk sammenhæng. Og derude er de bedst til det. Denne insisteren på ikke at "blande os" (og frygt for at blive kritiseret for kolonial tilgang), når det kommer til det forkyndende (og kirkeopbyggende) arbejde, står i skarp kontrast til vort engagement, når det kommer til bistandsarbejdet. Her gør vi i stadig stigende grad vor indflydelse gældende – alt sammen af hensyn til behovet for dokumentation og opfyldelse af de retningslinier, der naturligt følger med de offentlige bistandsmidler.

Fra Danidas oprettelse i 1963, har BaptistKirken været aktiv modtager af bistandshjælp, og specielt i 1980 og 1990'erne havde vi altid eksperter udsendt, som supplerede de traditionelle missionærers og lokale ansattes missionsarbejde. Specielt i de første mange år var retningslinierne og dokumentationskravene ikke så omfattende, hvorfor bistandsarbejde var en del af det traditionelle missionsarbejde.

I 1987 vedtog BaptistKirken ved et årsmøde efter samtaler med samarbejdspartnerne i Rwanda og Burundi, at det var tid til selvunderhold, og at samarbejdspartnerne skulle fungere uden danske missionærer fra 1995 i Rwanda og 2000 i Burundi. Der var fra dansk og afrikansk side et ønske om uafhængighed, og kirken var moden hertil, eller forventedes at blive det med selvunderholdet. De fleste af kirkens institutioner var overtaget af staten eller understøttet herfra.

Folkemord i Rwanda og borgerkrig i Burundi fra 1994 betød imidlertid, at beslutningen om at trække missionærer hjem blev fremskyndet, da det var for farligt for dem at virke i de opgaver, de var udsendt til. Kun få nødhjælpsarbejdere og eksperter til enkeltprojekter blev udsendt i tidsbegrænsede perioder herefter. De tragiske begivenheder vanskeliggjorde det videre samarbejde ud fra visionen om samarbejde med selvstændige kirkesamfund, og ikke alene blev kirkesamfundene i Rwanda og Burundi handicappet af disse begivenheder, samarbejdet led også under begivenhederne og er den dag i dag præget af det.

I dag er landenes og dermed kirkernes behov enorme, og dermed ligeledes behovet for trofaste (og økonomisk støttende) samarbejdspart-

ner. Samarbejdskirkerne er selvstændige og definerer selv deres strategi, men afhænger for 95 % af deres budget af udefra kommende økonomisk støtte til at kunne gennemføre andet end de helt centrale funktioner, hvorfor samarbejdspartneres og donoreres retningslinier har stor indflydelse på praksis. BaptistKirkens rolle er at "hjælpe dem til at hjælpe". Vi har ikke et selvstændigt program for Burundi – det er alene samarbejdskirkernes ansvar. Vi har et arbejdsprogram i samarbejde med Baptistkirken i Burundi.

Hjemme i Danmark havde der siden midt 1980'erne været ønske om at tage nye udfordringer op, efter snart 65 år i Rwanda og Burundi. AD 2000 bevægselsens, med dens fokus på at nå alle folkeslag med evangeliet, prægede tænkningen. I 1995 etableredes kontakt til en medieorganisation, Middle East Media, og herefter blev der givet støtte til at nå muslimer med evangeliet. I 1996 begyndte BaptistKirken at støtte en etnisk kirke i Vietnam med udgangspunkt i dens vietnamesiske søstermenighed i Danmark. I 1997 besøgte baptister i Nagaland³⁸ i Indien første gang, hvorefter vi her især har støttet oprettelsen af et teologisk fakultet og missionsinitiativer overfor unåde folkegrupper med tidligere studerende som primus motor. De nye samarbejdspartnere er valgt med intentionen om at nå primært unåde folkeslag på nye missionsmarker i deres nærområde, og BaptistKirken ønskede at samle danske baptister om opfyldelsen af missionsbefalingen.

I dag består BaptistKirkens Internationale Mission således officielt af samarbejde med selvstændige partnere i Burundi, Rwanda, Egypten, Indien (Nagaland) og Vietnam, og arbejdet tilrettelægges af Internationalt Missionsudvalg, og budget og arbejdsprogram vedtages på et årsmøde.³⁹

Udover BaptistKirken officielle samarbejdspartnere har enkeltmenigheder og ungdomsorganisationer fra begyndelsen af 1990'erne valgt at engagere sig så forskellige steder som Honduras, Georgien, Tanzania, Litauen, Indien, Papua Ny Guinea, Kenya, Ghana, Argentina mv. Denne mission planlægges og gennemføres uafhængigt af BaptistKirken. Fire menigheder har egne udsendte missionærer, som de selv - i forskelligt

³⁸ En lille delstat på grænsen til Burma med en befolkning på 1.4 mio., hvor 95 % af den traditionelle befolkning er baptister.

³⁹ Budgettet godkendes af Missionskomiteen. Dette har til og med 2006 været understøttet af menighederne solidarisk, men disse vil fra 2007 kun støtte et basisbudget, og resterende mission - herunder International Mission - bliver 100 % indsamlingsfinansieret.

omfang - er forpligtede overfor. Endelig har flere af de nye etniske menigheder, der er kommet til BaptistKirken i de senere år, intentioner om at etablere mission i deres oprindelseslande. Da en fremskrivning siger, at 50 % af alle baptister i 2040 vil være af anden etnisk oprindelse end dansk, er det forventeligt, at disse opgaver kommer til at fylde stadig mere i de kommende år.

BaptistKirkens Internationale Mission er således en broget paraply af langsigtede partnerskaber, som er blevet brudt af borgerkrig og folke-drab, nye partnerskaber, som aldrig rigtig er kommet i gang, og enkeltmenigheders og enkeltpersoners virkelyst i nye lande med missionsinitiativer i deres absolutte begyndelse.

Udfordringen

Opbakningen til BaptistKirkens Internationale arbejde er svundet langsomt især i 1990'erne, og de senere år kan det siges, at der ikke længere har været grundlag for at opretholde et internationalt arbejde - trods mange behov hos gode samarbejdspartnere. Når der ikke længere var udsendte missionærer, som gav missionen og dens udfordringer et ansigt i Danmark, forsvandt også forpligtelsen. Situationen i Rwanda og Burundi var desillusionerende, og der var uklarhed om, hvorvidt danske baptister egentlig igen ønskede en mission som den, der havde været så central for vores kirke i mange år. Den generelle tilbagegang i kirken i Danmark og ensidig fokusering fra ledelsen på at møde denne udfordring betød, at den internationale opgave gled i baggrunden. Enkeltmenigheder har prioriteret selv at have et missionsarbejde og har fravalgt at deltage i fællesskabets mission, og endelig har hastigt ændrede medie- og givermønstre betydet, at information og indsamling nu skal konkurrere med utallige indsamlinger til nødhjælpskatastrofer, som også baptister konfronteres med. Nye generationer vil bevæges til at give. Ikke fordi det bliver forkyndt, at vi som kirke er forpligtede, men fordi de ser og føler behovet i en nutidig og engagerende kommunikation, hvor modtageren og ikke den formidlende organisation er i centrum.

Fra 1980 til 2000 faldt den Internationale Missions andel af BaptistKirkens samlede budget fra 55 % til 25 % - eller i faktiske tal fra ca. 4 mio. til 1,5 mio., og heri er ikke regnet offentlige midler. Alene udgiften til en missionssekretærs arbejde udgjorde således i nogle år mere end 30 % af det internationale arbejde.

Fra specielt midt i 1990'erne steg kravene til forvaltningen af de

offentlige midler meget, og det blev næsten umuligt for de svækkede eller nye samarbejdspartnere at forstå retningslinierne og opfylde de administrative krav. Formidlingen af offentlige midler til bistandsprojekter lå på omkring 4-6 mio. kr. i 1980 og faldt til enkeltstående indsatser i 1990'erne, sjældent over nogle få hundrede tusinde kroner. 75 års trofast støtte til samarbejdspartnere i Burundi og Rwanda kan siges at havde efterladt samarbejdspartnere med indtrykket af, at pengene nok skulle komme fra Danmark, og at der var ikke så meget, de skulle gøre til gengæld, da rollen som formidlere af pengene altid havde været missionærens. Der var ikke de store dokumentationskrav, og mange nye medarbejdere forstod grundlæggende ikke, hvad der berettigede, at de havde fået pengene - de forventede dem bare.

"Turn or burn" - vores død er også jeres tab?

Det er naturligvis en udvikling, som der i flere omgange er afholdt konsultationer om mhp. at vende denne udvikling. Af afgørende betydning afholdt vi i april 2005, med støtte fra Dansk Missionsråds Udviklingsafdelings partnerskabsprogram, en partnerskabskonference hvor vi over 14 dage sammen med vore samarbejdspartnere udarbejdede en strategi, som skulle vende tilbagegangen. Det var klart for enhver, at vi stod i en "turn or burn"-situation, og kun sammen kunne vi forandre fremtiden. Budskabet var tydeligt til vore partnere. Enten udfasede vi vort arbejde og sendte de midler, vi indsamlede, til nogen andre, der for os kunne forvalte deres anvendelse, eller også opgraderede vi og arbejdede strategisk på at styrke samarbejdet med dem og fandt nye løsninger, som imødekom deres og vore behov. Forud havde vi i Danmark udarbejdet en partnerskabsstrategi. I korte træk handlede denne om, at de partnerskaber, vi i fremtiden ønskede, skulle være gensidige i karakter. De partnere der ikke ønskede at imødekomme vore behov, kunne vi ikke samarbejde med. De partnere, der ikke kunne imødekomme vore behov, ville vi hjælpe dertil.

Vi inddelte vore fremtidige samarbejdspartnere i tre grupper: kirkepartnere, strategiske partnere og projektpartnere

Kirkepartnere: En kirkepartner definerede vi som en ligesindet kirke med en teologi, værdier og en struktur som vor egen, med hvem vi deler vision, målsætninger og tilgang til engagement i udvikling. En kirkepartner har vi arbejdet med i mindst fem år, den har en dansk udsending og mulighed for at modtage volontører. Partneren har en kapacitet, så der

kan søges offentlige midler, og arbejdet omsætter mindst en million kroner om året. Vi fordrer en underskrevet samarbejdsaftale med klare strategiske prioriteringer og aftalte fokusområder. Vi har adgang til samarbejdspartnerens regnskaber og modtager årsrapport og revisorpåtegnede regnskaber.

Strategiske partnere: En strategisk partner er en partner, med hvem vi søger at opnå en strategisk målsætning – fortrinsvis styrkelse af den lokale menighed. En strategisk partner er en specialiseret organisation med høj kapacitet. Samarbejdet er defineret i en samarbejdsaftale. Vi har udsendelse af medarbejdere og volontører som en mulighed, og vi modtager årsrapport samt revisorpåtegnede projektregnskaber.

Projektpartnere: En projektpartner er en partner, med hvem vi søger at gennemføre et konkret og tidsbegrænset projekt med en klar exit-strategi. Dette er nedfældet i en samarbejdsaftale. Det kan være en kirke, en organisation eller institution. Ofte er det de enkelte menigheders internationale engagement, som BaptistKirken i det omfang, det er muligt, hjælper. Vi modtager årsrapport samt revisorpåtegnede projektregnskaber.

Vi besluttede på partnerskabskonferencen, at vi ville arbejde i henhold til underskrevne samarbejdsaftaler, som afklarer forventninger og fordeling af ansvar, og som tydeliggør vore målsætninger og langsigtede strategier. Vi traf beslutning om nøgleelementer i form af procedurer og formater for samarbejdet og besluttede at tilvejebringe bedre og mere effektiv administration, beslutningsgrundlag og afrapportering for dermed at øge ansvarligheden og gennemsækeligheden overfor donorerne – private som offentlige.⁴⁰

Et væsentligt tankegods for denne tilgang blev hentet fra *Partnerskab 2000 – Danmarks udviklingspolitik og strategi* – og herunder Civilsamfundsstrategien – for at være i overensstemmelse med Danida krav og dermed gøre os i stand til at gennemføre bistandsprojekter sammen med samarbejdspartnere. Andet tankegods blev hentet fra samtaler og teologiske refleksioner om, hvad det vil sige at være partnere i mission.

Vi formulerede det som et mål, at inden 2010 skulle BaptistKirkens

⁴⁰ Det synlige resultat blev www.partnermanual.dk, som er et arbejdsdokument, som indeholder BaptistKirkens og samarbejdspartnerens retningslinier. Den er udformet som en manual og opdateres løbende efter behov.

missionsarbejde have et budget på 6 millioner kroner, hvoraf 50 % forudsattes hentet fra offentlige midler, og de andre 50 % fra baglandet – BaptistKirkens medlemmer. Rationalet bag 50/50 var, at vi ikke skulle blive for afhængige af offentlige midler, men bevare en selvstændig mission, som offentlige udviklingsprojekter kunne være et vigtigt supplement til. Gjorde vi os mere afhængige af offentlige midler, måtte for stor en del af arbejdet foregå inden for rammerne af de offentlige dikterede retningslinier. Hermed ville vi (som så mange andre NGO'er) blive et "lille Danida", og det var ikke hensigten. Af de 50 %, vi selv indsamler, går en anseelig del stadig til projekter af social og humanitær karakter. Nogle gange går barmhjertighed forud for bæredygtighed, og som kirke ønsker vi også at kunne være engagerede dér, hvor det ikke kan betale sig ud fra en 4-årig tidshorisont, som er, hvor succesen senest skal være indtruffet i bistandsprojekter.

Mission - nu med mere udvikling

Hvad er den seneste forandring i vort arbejde, og hvilken betydning har det for vor mission? Skulle vi have flere offentlige projekter, var der således klargjort et behov for at kapacitetsopbygge samarbejdspartneres administrative og tekniske færdigheder. For nogle af dem, hvor lederne har uddannelser, der ikke engang svarer til en 9. klasse i Danmark, er det meget vanskeligt at skulle udfylde en miniprogramansøgning til DMR-U (for ikke at tale om en Danida ansøgning), skrive en spændende artikel, ja, endog reflektere fornuftigt på et behov og beskrive det, således at det hos os kan omformuleres og sendes til en privat eller offentlig donor. Andre kunne godt blive i stand til at formulere sådanne ansøgninger, artikler og rapporter, men havde ikke en grundlæggende forståelse af forventningerne bag retningslinier og ansøgningsskema hos DMR-U, Projektrådgivningen eller Danida og de projektteknikker og praksiser, som er forudsætninger for at gennemføre et projekt og leve op til de administrative forventninger ved forvaltning af offentlige midler.

I 2006 ansatte vi, med midler fra DMR-U, en proceskonsulent, hvis opgave alene er at besøge alle vore partnere og kapacitetsopbygge deres administrative og tekniske kompetencer, følge dem i de processer, det er, at forundersøge et projekt, udforme en ansøgning, planlægge projektets gennemførelse, monitorere, evaluere og rapportere. Derudover skal proceskonsulenten hjælpe med at professionalisere ved at etablere procedurer mm. i deres organisationer, så de kan fungere som udviklingsaktører.

Formålet med at kapacitetsopbygge handler om at styrke deres og vore komparative fordele som NGO'er, og dermed blive relevante aktører i det civile samfund i de lande, de arbejder. Det handler om at styrke de færdigheder, hvormed vi kan lave udviklingsprojekter, som tilvejebringer god udvikling for et bredt udsnit af befolkningen, hvor vi arbejder. Og det handler om, at disse projekter bidrager til den mission, som kirkerne allerede er aktive i. Udfordringen er, at lade dette mål blive det afgørende, og ikke vores behov for økonomisk vækst, administrationsbidrag og synlige resultater.

Skal udvikling blive en del af vor mission?

I BaptistKirkens Internationale Missionsudvalg har vi drøftet, om vi selv skulle administrere vore udviklingsprojekter, eller om vi skulle bede DMR-U gøre det på vore vegne. Overlader vi det til DMR-U, er der en fare for, at vi etablerer en adskillelse mellem projekter og kirkens liv i øvrigt, at vi mister vort baglands støtte til projekterne, at vi ikke får mulighed for at opbygge vor faglige kapacitet og vore komparative fordele, og endelig at vi går vi glip af 7 % administrationsbidrag, som kan være en god hjælp til dækning af omkostningerne ved at drive vort sekretariat.

Administrerer vi selv projekterne, er vi i fare for at blive et projektkontor baseret på en forretningslogik snarere end en kirke, som har Guds mission og mennesker for øje. Tekniske og administrative forhold kommer til at stå i vejen for inderligt og nærværende samarbejde.

Jeg er bange for at måtte konkludere, at det især var administrationsbidraget, som tippede vægtskålen til den side, hvor vi selv har valgt at administrere vore projekter, og at vi derfra valgte at bruge DMR-U's store kompetence til at sikre kvaliteten.

Udvikling i missionen udvikler missionen

Hvad sker der, når vi får flere udviklingsprojekter hos vore samarbejdspartnere? Ingen af BaptistKirkens samarbejdspartnere kan påstås at have en reflekteret udviklingsforståelse (Det er i øvrigt heller ikke kendetegnende for BaptistKirken). Det, de har, er en teologi, som indebærer, at de mener, at det er nødvendigt at inkludere nødhjælpsarbejde, omsorgsarbejde, indkomstskabende projekter osv. som en del af kirkens arbejde udover det forkyndende og kirkeopbyggende. Der eksisterer hos nogle få af lederne en vision for deres kirke og land, men at formulere denne visi-

on og derefter opdele den i prioriterede projektindsatser, hver med forskellige donorer, er straks vanskeligere. Erfaringen er, at når der etableres et projekt, så er det oftest, fordi der er et behov, som en medarbejder eller leder har en speciel interesse i bliver løst, og herfra forsyner man sig fra det store tag-selv-bord af begreber og teknikker, som er tilrådelige til at definere, beskrive og gennemføre et projekt. Den samlede strategi for arbejdet er formuleret således, at det ikke nødvendigvis udelukker noget som helst.

Det er for mig at se en styrkelse af vore samarbejdspartnere, at de i ansøgningsfasen af et projekt tvinges til at overveje overordnede og konkrete mål, hvem målgruppen er, hvilke resultater der ønskes ved afslutningen, hvordan resultaterne skal måles og følges op i projektperioden, hvornår hvilken aktivitet skal gennemføres af hvem og med hvilke midler, og hvad det skal koste. For det er, hvad ansøgningskemaet fordrer. Derudover er der spørgsmål til nogle af de prioriteringer og tværgående hensyn, som for Danida er afgørende for at modtage midler – det være sig køn, miljø, HIV/AIDS mv. Vi har i BaptistKirkens eget ansøgningsformat, hvor vore partnere skal præsentere deres ikke-offentligt finansierede aktiviteter og projekter overfor os, lænet os op ad denne logik og således ladet "udviklingslogikken" sætte sit præg på projekter, som er forkyndende, kirkeopbyggende eller lignende i deres formål.

Vore samarbejdspartnere har en tendens til at ville alt muligt alle mulige steder. At der spørges til komparative fordele og altid spørges til kompetence og erfaring med en given projektform, har betydet, at vore samarbejdspartnere har reflekteret over de indsatser, de specielt ønsker at satse på. Men dette synes langt hen ad vejen alene at være, fordi det økonomisk er en fordel, snarere end at de netop mener, at en bestemt type projekter bidrager til den nødvendige samfundsmæssige udvikling, eller fordi de har en ægte interesse i at blive de bedste inden for et område.

Udvikling er også afvikling af mission

Vore samarbejdspartneres styrke i forhold til civilsamfundsstrategien er, at de ikke behøver at opfinde at være fortalere for de fattigste. For de er de fattigste. De er folket, og så længe der er samhørighed og overensstemmelse mellem lederne af kirken og medlemmerne af kirken i øvrigt, så er deres kamp en kamp for de fattigste. Men netop her opstår et væsentligt skisma. Når disse ledere tages ud af deres fattige præsteroller, gøres til projektmedarbejdere, udstyres med køretøj, bolig i storbyerne,

moderne telekommunikation, bærbare pc'er, rejser til vesten og gøres til ledere af projekter, hvor omsætningen er meget større end omsætningen i deres samlede kirkesamfund, og de forventes at arbejde i overensstemmelse med retningslinier, hvis kompleksitet er ganske stor i deres øjne, så er der stor fare for at udhule netop den styrke, som kirken har. Den bliver gjort til en udviklings-NGO, dens personale til projektmedarbejdere og administratorer, og udviklingsprojektets økonomi overstiger langt den fattige kirkes. Skal der ansættes projektmedarbejdere med fagkompetence, er det ofte svært at forstå for de mennesker, der ansætter dem, at de skal have to eller tre gange så meget i løn, som de selv får. Og da løn ofte er et udtryk for magt og ansvar, kan det være svært for en generalsekretær at være en autoritet overfor en ansat projektmedarbejder.

Projekter er også med til at forvride forholdet mellem kirkeledelse og lokalmenighed. F.eks. skaber et landbrugsprojekt med lokale kooperativer, som har deres udspring i kvinde-, mande-, ungdomsgrupper i menigheder, helt nye relationer mellem den lokale præst og kirkesamfundsledelsen. Balancen og centrum flyttes fra de lokale menigheder til kirkesamfundskontoret – noget som for en baptist anses for teologisk meget problematisk, da alene den lokale menighed er missionens berettigelse.

Kapacitetsopbygning er alt andet lige et vestligt forsøg på at etablere organisationer og strukturer, som er i overensstemmelse med vore forudindtagede forventninger til, hvordan udviklings-NGO'er skal fungere. Men er det den rigtige måde at opbygge en kirke på i et fattigt forarmet illitterært uland?

Sammenfatning

I 2007 har BaptistKirken et budget på lidt over 8 mio. kr., hvoraf 4,5 mio. kr. er allerede godkendte offentlige bistandsprojekter. Vi har 3-5 udsendte medarbejdere, ansat en studentermedhjælp på sekretariatet, og i Burundi, hvor stort set alle udviklingsprojekter gennemføres, har kirken gennemgået en gevaldig forandring.⁴¹ Kirken er blevet en vigtig og dygtig aktør blandt de lokale NGO'er. De øvrige af BaptistKirkens samarbejdspartnere ser ud til enten at gennemgå en lignende forandring eller blive tabt i de kommende år. Menigheders samarbejdspartnere vil sandsynligvis ofte blive prioriteret med udgangspunkt i udsendte medarbejdere.

⁴¹ Det største af udviklingsprojekterne gennemføres med en strategisk partner, fordi Baptistkirken i Burundi ikke har den fornødne kapacitet.

Men er det nødvendigvis en positiv forandring? Vil den bidrage til samarbejdspartnersnes fortsatte vækst i antallet af medlemmer og menigheder eller bidrage til stagnation og tilbagegang. Vil det bidrage til større fred og forsoning eller til splid, kamp og splittelse? Vil medarbejderne vokse i kompetence, i åndelig styrke og indsigt, eller i grådighed? Vil de blive mere klare på deres rolle i samfundet? Eller mere klare på deres kald i verden?

Svaret er ikke givet, men det er sikkert, at det ikke er uproblematisk at være i mission – heller ikke hvis udvikling spiller en stadig større rolle.

Om mission og udvikling kan vi fra vores praksis konkludere flg.:

- Mission og udvikling er adskilt. Vi siger, at udvikling er indlejret i mission; i praksis adskiller vi udvikling og mission for at opfylde forventningerne fra offentlige donorer.
- Mission kommer før udvikling, udvikling følger mission. Vi siger, at det ikke kan lade sig gøre at prioritere ordets forkyndelse og ordets gerning, men i vore ord prioriterer vi ordets forkyndelse, og i praksis bruger vi mest tid på ordets gerning.
- Både mission og udvikling ejes af kirken. Vi siger, at både mission og udvikling tilstræbes ejet af menighederne, ikke Danida. I praksis nærlæses offentlige retningslinier nok mere indgående, end vi diskuterer teologiske implikationer og forstår baglandets ønsker.
- Udvikling styrker missionen? I praksis bidrager bistandsarbejdet til at styrke refleksionen og beskrivelsen også af det forkyndende og kirkeopbyggende arbejde – uden dog at sikre "åndens virke".
- Udvikling gør mission mulig. I praksis har det stor betydning for os at have en vifte af både udviklingsprojekter og kirkeopbyggende og evangeliserende projekter, idet det giver et bedre økonomisk grundlag til at lave de sidste.
- Udvikling afvikler mission. I praksis er risikoen tilstede for, at stor fokusering på udvikling i vor mission betyder en afvikling af samme mission, fordi vore værdier og vor oprindelige vision tabes af syne i jagten på flere midler til arbejdet.

Thomas Spanner, f. 1968, cand. scient. soc i Internationale Udviklingsstudier og Kommunikation fra Roskilde UniversitetsCenter med et speciale om Mission og Udvikling, har siden 2003 arbejdet i BaptistKirken med ansvar for den Internationale Mission. Har tidligere arbejdet i bl.a. Dansk Missionsråd og Mission Øst.

Holistisk mission i Afrika – refleksioner over nogle erfaringer

Af Krista Rosenlund Bellows

Temaet holistisk mission omfatter mere end forholdet mellem mission og udvikling. Kirkernes og missionsselskabernes samarbejde må ses i lyset tanken om kirken som Kristi legeme og mission som følgeskab. At det er missionsselskaberne i Nord, der har pengene (fra Danida til udviklingsprojekter), mens det er kirkerne i Syd, der har behovene (for udvikling), rejser en række problemer omkring ligestilling og gensidigheden i forholdet mellem missionsselskaberne og kirkerne.

Holistisk mission har med helhed at gøre – i forholdet mellem kirken som forkyndende fællesskab og aktør i civilsamfundet, og i forholdet mellem kirken i Syd og kirken i den vestlige verden.

De erfaringer, der ligger bag nedenstående personlige refleksioner stammer fra medansvar for Danmissions partnerskaber med de store lutherske kirker i Tanzania og Madagaskar. Begge kirker rummer en stor bredde af situationer og vanskeligheder.

Forholdet mellem mission og udvikling er et væsentligt aspekt af temaet holistisk mission. Men jeg vil også komme ind på en række andre aspekter, som jeg finder udfordrende for missionsorganisationer og deres identitet, selvforståelse og samarbejdsrelationer i lyset af den målsætning og udfordring, som holistisk mission er. Det er de erfaringer, der anfægter og udfordrer vor praksis, som bliver de mest værdifulde, hvis vi vælger at arbejde med dem.

Kirken som Kristi legeme og mission som følgeskab

Den bibelske tanke om kirken som Kristi legeme er et bærende begreb. Det danner baggrund for følgeskabstanken – også et begreb, jeg lader stå uformidlet – og min tese er den, at man fra vestlig side kun kan arbejde holistisk i mission, hvis man i sin selvforståelse forpligter sig på følgeskabet med sine partnere og på at lære sammen i det følgeskab.

Uden at jeg i øvrigt her skal bruge plads på at give noget bud på en definition af holistisk mission, tager det sit udgangspunkt i evangeliet

om frelse i Jesus Kristus fra nød, synd og død; et budskab, der retter sig til det hele menneske og dets liv sammen med andre i nutid og fremtid og evighed, på den kristne skabelsesforståelses baggrund.

At tale om erfaringer med holistisk mission i Afrika er derfor at tale om mission i en oftest ludfattig udviklingskontekst og om et stort behov for penge fra Nord til Syd i en verden, hvor forskellene mellem fattige og rige vokser, og hvor kirkerne i Nord derfor har til opgave at tale de fattiges sag.

Både i Madagaskar og Tanzania spiller de lutherske kirker en væsentlig rolle i civilsamfundet. For mig personligt indebar mødet med dem et møde med fattigdom og et arbejdsmæssigt engagement i udviklingsarbejde, som jeg ikke havde fagspecifikke forudsætninger for. Indtrykket fra møder med fattige medmennesker bør man ikke komme for nemt om ved, når man som jeg ikke bor blandt dem, men besøger dem i små glimt. Indsigt i udviklingsarbejde udvikler sig i samarbejdet med fagfolk. Den samlet set største udfordring lå for mig egentlig i mødet med kirkernes konkrete udfordring til mig og os som rige partnere om at være fortalere for de fattiges sag i en velbeslået dansk folkelig og kirkelig sammenhæng. Hvordan når denne udfordring frem til at præge min og vor identitet og dagsorden? Hvordan kommer vi frem til en teologisk forståelse, der kan rumme følgeskab i holistisk mission?

De lutherske kirker i Tanzania og Madagaskar er udfordret af fattigdommen. Udtalelsen fra Det Lutherske Verdensforbunds konsultation i Arusha, Tanzania, om "Poverty and the Mission of the Church in Africa"⁴² i september 2006 betegner således i stærke og klare ord fattigdommen som en skandale på et kontinent med enorme naturmæssige og menneskelige resurser.⁴³

Når kirkerne i Syd taler om holistisk mission, så taler de om at være kirke på en måde, der bør hænge organisk sammen som et samlet vidnesbyrd om Kristus. Også det, der fra vor side kan få offentlig støtte som udviklingsarbejde, er for dem, der udfører arbejdet, et vidnesbyrd om evangeliet. Den forståelse er derfor forpligtende for os i den forstand, at hvis ikke vi magter at formulere os missionsteologisk om udviklingsarbejde, så svigter vi både os selv og vore partnere i Syd i følgeskabets fæl-

⁴² "Fattigdom og kirkens mission i Afrika".

⁴³ Udtalelsen findes på <http://www.lutheranworld.org/News/LWI/EN/1932.EN.html>.

les refleksion og i vor fortalervirksomhed for dem og den virkelighed, som de er kirke i. Det er f.eks. væsentligt at diskutere, i hvilken grad kirkerne i Syd bør satse på at være med i opbygningen af et lands sundheds-væsen og skolevæsen. Men diskussionen bør foregå i følgeskabets regi og inspirationen ikke alene hentes fra den aktuelle tænkning hos vestlige regeringer.

Pengene og partnerskabet

Mange danske missionsorganisationer arbejder med udvikling for Danida-midler og søger at gøre det fagligt professionelt. Det er næppe forkert at antage, at mange af os byder udviklingsfaglig inspiration velkommen, hvad enten det er fra Danida eller andre steder. Der er derfor grund til at konstatere, at vi dermed overordnet lader os inspirere af en dagsorden sat og filteret i Vesten og dernæst spørge os selv, hvordan vi - sammen med vore partnere i Syd - så tolker inspirationerne fra disse dagsordener teologisk - i retning af en holistisk missionsteologi, der tager udgangspunkt i en kontekst, hvor lokale kirker hverken har råd til at forkynde eller oplære folk i evangeliet eller give dem håb for dagligdagen med inspiration til udvikling.

Det er en kendt sandhed hos missionsorganisationer, at det er lettere at samle midler ind til udviklingsarbejde og nødhjælp end til evangelisering og kirkeopbygning. Er vi parat til sammen med partnerne i Syd at arbejde på de bedst mulige løsninger i den situation og lytte os ind på de vanskeligheder, det anbringer vore partnere i, organisatorisk og teologisk?

Men der skal gode ører til at høre opfordringerne fra Syd herom, for de formuleres sjældent videre tydeligt, af frygt for at skubbe vi riges repræsentanter bort. Mange møder med partnerrepræsentanter fra vesten har i meget betragtelig grad karakter af budgetforhandlinger. Vi ved fra os selv, at dér vejer man sine ord. Der skal stor modenhed og omhyggelig åbenhed om egne hensigter og forudsætninger til i følgeskabet, før også den fattige partner i Syd kan formulere sig frit, selvstændigt og med visshed for, at synspunkter, der provokerer vesten, ikke bliver misbrugt. Det er ydmygende at måtte erkende, at en partner i Syd kan være bange for at sige sin mening. Der er heldigvis også kirkerepræsentanter, der ligefrem sætter fingeren på vestens ømme punkter.

Et af dem er, at vi netop ikke altid har formået at formulere en færdig holistisk missionsteologi for os selv, der også indordner udviklings-

arbejde i en teologisk forståelsesramme, selvom netop udviklingshjælpen udgør en voksende del af samarbejdet, også fordi det er dér, vi i vesten og partnerne i Syd har lettest adgang til økonomiske midler.

Hvem afgør behovene i kirkerne i Syd?

Måske er der fare for netop i udviklingsarbejdet, at vi igen flytter denne type beslutningskompetence til Nord, som i en periode ellers har været placeret i et fælles partnerforum, fordi en del partnere i Syd endnu ikke administrativt magter denne type opgaver tilstrækkeligt? Ikke desto mindre beror indsatsens langsigtede bæredygtighed helt på, at kompetencen i Syd opbygges.

Hvem af os skal definere, hvad kirkerne i Syd skal beskæftige sig med? Partnerne i Nord kan i praksis gøre det, så længe kirkerne i Syd ikke har kapacitet til at søge f.eks. EU-midler direkte, for indtil da har vi beslutningsmyndigheden over "vore" penge? Eller de, som bor på stedet? Eller skal vi i fællesskab beslutte, sådan at også kirkerne i Syd får et ofte tiltrængt mere realistisk billede af de vilkår, nordlige partnere har?

En klog årsvolontør skrev sidste år i en bisætning i en e-mail noget, der ringede i mine ører i lang tid: "Jeg har opdaget, at man ikke kan sidde i Danmark og vide, hvad de har brug for i Bukoba." Den viden opnås kun under vedvarende øjenkontakt og samtale.

Det er en del af erfaringen, at partnerne i Syd sommetider mødes med mistro, fordi de er dygtige til at formulere projekter, der passer til de støttemuligheder, der for tiden findes. Men hvilke andre muligheder skulle de ellers benytte sig af? Og: må vi ikke konstatere, at vi gør det samme?

En anden ofte nævnt sandhed er de skævheder og kontraster, der opstår i de fattige kirker mellem kirkens projekt- og udviklingsafdeling med de mange donormidler og evangeliseringsafdelingen, der ikke får tilført midler i samme omfang, og som ikke har mulighed for at forny sin bil eller få en pc via projektmidler. Det er et tema, som skal have plads i følgeskabets fælles refleksioner.

Programorienteringen hos vestens missionsselskaber fremmer ikke i sin organisering en holistisk helhedstænkning, og uden et stærkt fokus på følgeskabet vil den let overse de uligheder, som opstår mellem arbejds-grene i kirkerne i Syd. Derfor lægges der i disse år reelt et voksende ansvar hos partnerne i Syd for at turde tale de nordlige partnere imod, når vi i Nord overser, hvad ikke tåler at blive overset. Og det forudsætter, at vi er

parat til det ansvar at blive modsagt – og lytte os ind efter modsigelsen.

Her oplever jeg forskelle mellem kirkerne. De er ikke i lige stor grad i stand til at formulere sig over for nordlige partnere. Sådanne forskelle forpligter, fordi – igen – et partnerskabs og følgeskabs modenhed afhænger af partnernes modenhed: vilje og mod til at tale om det vanskeligste i relationen. I denne verden med voksende kløft mellem rige og fattige er det vanskeligste penge, og det afgørende pejlemærke derfor, hvordan og hvorvidt man taler om dem. Den bibelske legemstanke og forvaltertanke hænger sammen. Kristi legeme skal forvalte de resurser, det har, sådan at det kommer til gavn for de trængende og på en måde, der sætter forvalteren i stand til at aflægge fuldt regnskab for brugen.

En sådan holistisk teologi har tanken om Kristi legeme som et af sine bærende elementer: at kirken i Syd og Nord er ét i Kristus, og at vi er lemmer på det samme legeme.

Gensidigheden i partnerskabet

"Når et lem lider, lider også de øvrige lemmer med." Heraf følger, at de øvrige lemmer er den lidendes hjælper, talerør og fortaler. Et af de vanskeligste og mest påtrængende spørgsmål, der kan formuleres til Vestens partnere, er, om vi er parat til at forstå og påtage os at leve denne kristne virkelighedsforståelse ud i vores selvforståelse og handlingsplaner som missionsorganisationer.

Det er betegnende, at når en kirke som Evangelical Lutheran Church of Tanzania (ELCT) skal formulere sig dybt om fællesskabet med kirkerne i Nord, så gøres det med bibelsk terminologi, der udfordrer. Det synes også at være karakteristisk, at det er vi i Nord tilbageholdende med at gøre.

Der er flere aspekter af legemstanken med implikationer for holistisk mission; et af dem er den gensidige afhængighed af hinanden. En kirke i mission og en kirke, der er udsprunget af mission, bliver med tiden forbundet med hinanden, bliver en del af hinandens identitet. Der er mange eksempler. I Danmission mærker vi, hvordan de gamle og omfattende partnerskaber har skabt en klangbund, som vi arbejder ud fra, og som skaber interesse for fælleskirkelige relationer. Men hvis denne sandhed for alvor skal udfolde sig i vor kirkelige virkelighed, medfører det, at vi må være parate til at forstå os selv som et stykke mellemkirkeligt arbejde i den forstand, at vi formidler mellemkirkelige kontakter og relationer. Uden at påtage sig den opgave kan man ikke være i holistisk mission.

Kirker i både Nord og Syd lever med fristelsen til at fokusere mere på egen selvopholdelse end på åndeligt og materielt fattige medmennesker i kirkens periferi eller udenfor. Missionsorganisationer bør ikke tro, at de er fri for denne fristelse. Men det er deres opgave at udfordre kirkerne til bestandig at se ud over sig selv til den unåde, samtidig med at de bidrager til målet for deres egen opgave: en lokal og selvstændig kirke, som kan lede sit eget arbejde og varetage sine opgaver som kirke i det lokale samfund. Missionsorganisationer bør ikke i iver for at nå de unåde og de fattige gå uden om deres partnerkirker dér, hvor de findes. Endvidere må det kunne lade sig gøre at nå længere ud til nye steder med større behov for evangeliet i følgeskab med dem, de allerede arbejder sammen med. Så der bliver tale om organisk vækst, og ikke transplantationer på Kristi legeme.

At være i holistisk mission er dermed også at se sig selv som en modtager, der har behov for at blive beriget af andre. For at dele evangeliet med andre lader sig kun gøre, hvis man også selv lever under dets tiltale, og det indebærer for en kirke i mission villighed til at lade kirken i Syd forkynde evangeliet for os, som har bragt dem det, ud fra en erkendelse af, at enhver kirke, også vores, lever i en åndelig fattigdom, som den anden kaldes til at forkynde ind i. Jeg vil tro, at den erkendelse er en af de sværeste udfordringer, vestlige missionselskaber lever med – eller bør leve med. For vi er ikke tilbøjelige til at tage den til os. Den passer ikke i vore strukturer og vor selvforståelse. Det er en grundlæggende og identitetsskabende drivkraft for et missionselskab at appellere til menneskers villighed til at hjælpe, til at give. For det er os, der har, og de andre, der ikke har, men har behov for at få, og derfor har vi mulighed for og pligt til at hjælpe. Gensidigheden, der dybest set har sin rod i vort fælles behov for evangeliet, har ikke gode kår i missionselskaber i den vestlige verden, hvor det er vanskeligt at rejse penge til mission, og hvor det ikke indgår i den kulturelle og kirkelige fællesforståelse at, vi har behov for andre.

Missionselskabernes identitet som givere – ikke modtagere

Uden at have spurgt er jeg ret overbevist om, at mange kirkeledere i Syd kender til erfaringen af at have bragt temaet gensidighed op med repræsentanter fra vestlige kirker og missionsorganisationer og er gået fra samtalen med en følelse af, at vi i Vesten dybest set ikke forstår og ikke for alvor har lyst til at arbejde med dette tema.

Men hvis vore partnerkirker i Syd ikke får lov at dele ud af det, de

har til os, så efterlader vi dem med indtrykket af, at vi ønsker dem fastholdt i en uligeværdig og ydmygende modtagerrolle. Så er det udtryk for, at der er lemmer på Kristi legeme, som i praksis regnes for mindre værd end andre, fordi vi overser, at vor kirke har brug for deres vidnesbyrd om Kristus.

Ville det være nemmere at fastholde disse aspekter og gøre dem til bærende elementer i selvforståelse og identitet, hvis missionselskaber organisatorisk var knyttet nærmere til folkekirken? Måske. Men slet ikke nødvendigvis. Organisatoriske strukturer er næppe så afgørende en udfordring for disse aspekter af holistisk mission, som missionselskabers økonomiske vilkår er. For at rejse midler præsenterer vi os som et kirkeligt hjælpearbejde. Hvad vi også er; vi er blot mere end det, for holistisk mission er mere – det er at give og modtage. Spændvidden i denne identitet er vanskelig at fastholde og udfolde, sådan at holismen bliver den overordnede identitet.

Man kan se mission præsenteret som kirkeligt hjælpearbejde med behov for givere side om side med betoningen af gensidighedens betydning. Men profileringen af missionselskabers identitet lægger alligevel vægten på appellen om at hjælpe andre. Det er uundgåeligt og har nok altid været det. Hvordan undgår vi at forfalde til at gøre det til vores identitet og låse os fast i en selvforståelse, som udelukker, at vi kan være i holistisk mission, og som skaber forestillinger om mission som ensidig given – som spærrer for den indsigt, at det at være i mission også er at modtage? Er det ved at arbejde med temaer inden for fortalervirksomhed – når et lem lider, lider også de andre, og når et lem glæder sig, glæder også de andre sig?

Mange, der arbejder i mission, kender illustrerende eksempler på dette. Unge danske gæster i Tanzania, der bliver tavse, når de bliver spurgt om, hvad kirken i Tanzania kan gøre for kirken i Danmark. Eller fundraisingarbejdets fokus på appellen til at hjælpe andre. Gensidigheden henvises ofte til festtalerne, foredragene – og artiklerne – men de slår endnu ikke igennem i identitet, profilering og strategier for samarbejdet mellem Nord og Syd.

En gammel kirkes åndelige modenhed og evne til selvkritisk refleksion i den vestlige verdens økonomiske overflod må bl.a. kunne måles på, hvordan den ser sig selv og sin opgave i mission sammen med den fattige 3. verdens unge kirker. Det hører til missionselskabernes opgave at fastholde det og bidrage til at fremme den forståelse.

Gensidigt nærvær

Endnu et aspekt af legemstanken er følgeskab i betydningen menneskelig tilstedeværelse hos hinanden. Gensidigt nærvær er et karakteristisk grundtræk i forståelsen af følgeskab hos Christopher Mbuga, vicegeneralsekretær i ELCT's nordveststift. Han hævder, at følgeskabstanken modarbejdes, når partnerne i Nord i deres afrikanske partnerkirkers optik reduceres eller lader sig reducere til en pengeautomat, der kun spørger, "hvad kan vi gøre for jer?" eller blot bliver spurgt, "hvad kan I gøre for os?", og vi glemmer følgeskabets "hvad kan vi gøre sammen?" Holistisk mission forudsætter følgeskab i form af gensidig kontakt og i et vist omfang tilstedeværelse. Det er mit indtryk, at her har skandinaviske missionsorganisationer en værdifuld tradition at fastholde og udvikle. Frem for blot at sende penge fokuserer vi på fællesskab om implementering og opfølgning. At udvikle denne tradition til en følgeskabsforståelse og på nutidens vilkår forudsætter bl.a., at der fortsat er vilje til engagement og samarbejde på mikroniveau dér, hvor det er nødvendigt at arbejde med de små sammenhænge. Ikke nødvendigvis i form af langtidsmissionærer som i tidligere omfang, men i et forsåt fokus på gensidig forpligtelse og kontakt. Som lederen af All Africa Conference of Churches, den sydafrikanske biskop Dandala, formulerede det ud fra ApG 3,1-10 i oktober 2006 på partnerskabsmøde mellem ELCT og partnerne i en bibeltime om, hvordan fattigdom bekæmpes: Peter og Johannes blev hos tiggeren og slog følge med ham, mens hans ankler blev stærke og han satte sig i bevægelse.

Når man er den, der har adgang til pengene, medfører det at ville blive dygtigere den risiko at unddrage sig følgeskabet og tiltage sig magten over beslutningerne. For vesterlændinge er arbejdet og aktiviteterne det vigtigste. Det er aktiviteterne, der skal fortælles om for at rejse midler. Den opfattelse ligger i vor tradition og det fremmes af, at vi er dem, der har pengene. For en del partnere i Syd betyder relationen og følgeskabet mere, end den gør for os. Dels fordi relationen repræsenterer deres kirkes oprindelse, dels fordi der ofte i afrikansk kontekst er større forståelse for fællesskabets betydning – og endelig fordi den part, som ikke sidder på pengene, mest mærker behovet for tydelighed og modenhed i følgeskabet og dets spilleregler omkring ikke mindst pengene. Følgeskab og økonomisk afhængighed – følges kirkerne i Syd med os, fordi de ikke har andet valg, hvis de ønsker økonomisk hjælp til arbejdet? Før vi kritiserer det, bør vi overveje, om ikke det først og fremmest afspejler stor fat-

tigdom hos os selv, hvis pengene er det eneste, der giver os værdi. Har vi ikke andet at give og ikke ønske om andet at modtage end taknemmelighed?

Krista Rosenlund Bellows, f. 1959, cand. theol., Ph.D., var missionssekretær i Danmission for Tanzania og Madagaskar 2002-2006 og er nu landekoordinator og konsulent i Danmission for Tanzania og Mekong.

Mission og folkelighed – og udvikling

Af Niels Thomsen

Forfatteren rejser spørgsmålet om missionsselskaberne i deres samarbejde med Danida i dag er i gang med at gentage, hvad de gjorde i kolonitiden, nemlig at eksportere ikke bare europæisk kristendom, men også vestlig kultur. Med udgangspunkt i en analyse af Porto Novo-missionæren Anne Marie Petersens virksomhed i Indien og samarbejde med Gandhi udfordrer forfatteren missionsselskaberne til at tænke udviklingsarbejde med religiøse forudsætninger og dermed anvise en tredje vej mellem den altædende vestlige egocentriske materialisme og den religiøse fundamentalisme.

Fra imperialismen til u-landshjælp

I mange år har missionsselskaberne været under anklage for i den 3. verden at have ageret som partnere i imperialismen. Statsmagter og handel tog sig af den militære og økonomiske imperialismen. Missionen understøttede med eksport af vestlig kultur og europæisk kristendom.

Efter anden verdenskrig blev kolonialismen i dens klassiske former afviklet. Den erklærede hensigt var samtidig at afvikle den økonomiske imperialismen og gøre de nye stater i 3. verden til selvstændige stater og ligeværdige økonomiske parter. De gamle europæiske og amerikanske kirker fulgte med: "Missionsmarkerne" blev til nationale kirker, og man opstillede det mål, at Afrikas og Asiens kirker skulle nå til at udfolde sig ud fra deres egne kulturelle forudsætninger.

I forlængelse af den kursændring gik missionsselskaberne i stigende grad ind i udviklingshjælp. I Danmark tog det fart fra begyndelsen af 60'erne med stærk statslig økonomisk støtte via Danida. Efter nogen tid er denne udviklingshjælp i nutiden blevet udvidet fra missionsselskabernes traditionelle satsningsområder som sundhed og undervisning til også at omfatte almindelig fattigdomsbekæmpelse og "advocacy", fortalervirksomhed: at være de fattiges og undertrykte stemme både i deres hjemlande og i vesten – alt sammen i overensstemmelse med Danidas almindelige civilsamfundsstrategi. I det kirkelige sprog er alt det kommet til at hedde "international diakoni"; i praksis er det sjældent til

at skelne fra den statsunderstøttede udviklingshjælp, der foregår i alle mulige andre regi'er.

Men det kan undre, at sporene ikke skræmmer. Der er analyser nok, der peger på, at den ny strategi, der blev udkastet efter 1945 vedr. den gamle verdens forhold til 3. verden, ikke har givet 3. verden ligestilling og uafhængighed, men er endt med, at det gamle koloniale mønster er blevet fastholdt i moderniseret form, så vestens dominans og økonomiske verdensorden er blevet bevaret. Ligeså tydeligt er det, at der fortsat i Vesten er en beslutsom vilje til at eksportere vestlig kultur og vestlige idealer. I nogle årtier var man tilbageholdende med at stille politiske og kulturelle krav som betingelse for hjælp til økonomisk udvikling i 3. verdens lande. Det er forbi. Nu er der ingen betænkeligheder ved at stille krav om, hvad man kalder demokratisk udvikling og god styreform, respekt for menneskerettigheder, eller lidt mindre florumvundet: krav om "demokrati og markedsøkonomi" som forudsætning for hjælpen. I de seneste år har det sågar indgået som en af motiveringerne for at føre krig mod Taleban i Afghanistan og mod Irak, at man ville give disse lande og deres nabolande del i demokratiets velsignelser – foreløbig med begrænset held.

Man skulle mene, at de vestlige kirker og de gamle missionselskaber havde grund til at eftertænke, om de kompromitterer sig ved så massivt at gå ind i at støtte deres egne hjemlandes bestræbelser på at lade den vestlige politiske, økonomiske og kulturelle orden blive enerådende. Er de ikke i gang med at gentage, hvad de gjorde under den gamle kolonialisme?

Anne Marie Petersen og Porto Novo Missionen

I det perspektiv genlæser jeg historien om Anne Marie Petersen (1878-1951), Porto Novo Missionens missionær, som i 1920'erne fik oprettet skolen Seva Mandir i Parangipettai (dengang Porto Novo) i Sydindien. Anne Marie Petersen kom til Indien i 1909, udsendt af en lille grundtvigsk mission, hvis eneste missionær hidtil havde været Eduard Løventhal (1841-1917). Af ham lærte hun, at missionen i Indien skulle ske på det indiske folks kulturelle (på grundtvigiansk: "folkelige") forudsætninger, en forståelse, hun bandt sammen med sin egen grundtvigske baggrund fra friskole og valgmenighed på Østfyn. Da Løventhal rejste hjem i 1914, fortsatte hun i DMS, men var fortsat ansat og aflønnet af den kreds, der havde stået bag Løventhal.

Fra begyndelsen var hun optaget af at finde frem til den indiske "folkelighed". Hendes kærlighed til det indiske folk og den indiske folkesjæl var forbundet med en dyb modvilje mod, hvad hun forstod som hinduismens forvrængning af det indiske folks åndelige grundlag. Hun orienterede sig i retning af de indiske *reformbevægelser* fra tiden omkring århundredskiftet. Reformbevægelsens mænd var på én gang kritiske over for den vestlige indflydelse i Indien med dens åbenbare materialisme og over for traditionelle sociale og religiøse misforhold i Indien, som de væsentlig tilskrev hinduismen. Socialt: kastevæsenet, kvindeundertrykkelsen, barneægteskaberne og det ruinerende medgiftssystem. Religiøst: tempelfesterne, polyteismen og mangelen på ånd.

Mange af reformbevægelsens mænd søgte bag om hinduismen til den gammelindiske veda-religion. Anne Marie Petersens sympati med disse reformbevægelser kommer til udtryk i hendes bøger fra den periode, klarest i hendes romanagtige biografi af en ung højkaste-inder Jetri-radj Surendanath Arya, hvis vej gik gennem den stærkt nationalistiske reformbevægelse Arya Samadj og den mere liberale bevægelse Bramo Samadj (som digteren og filosofen Tagore hørte til i sin ungdom) frem til kristendommen. Anne Marie Petersen var optaget af disse reformbevægelser, fordi hun i dem fandt den forståelse af et indisk livsgrundlag, som hun havde brug for, når hun skulle gøre sig klart, hvorledes kristendommen ville kunne udfolde sig i indisk sammenhæng. Hendes forventning var, at kristendom kunne løse den indiske folkesjæl af de bånd, hvormed den i årtusinder havde været bundet, og at den dermed selv ville kunne fremtræde i indisk klædedragt.

Mødet med Gandhi

Hun blev overbevist om, at hendes opgave lå inden for skolens område. Derfor foretog hun i 1916-17 en rejse rundt i Indien for at finde skoler, der kunne inspirere hende til den *kristne nationale* pigeskole, hvor hendes vision kunne blive virkeliggjort. Hun kom bl.a. til Tagores skole i Bengalen, som – skønt hun ikke fortæller ret meget om besøget – må have lignet noget af det, hun søgte. Men af veldokumenteret livslang betydning for hende blev det, at hun besøgte den fra Sydafrika nyligt hjemvendte Gandhis kostskole, hans ashram, i Gudjarat. Det førte til en brevvæksling, som fortsatte til Gandhis død. Hendes forfatterskab tager en drejning, efter at hun lærte Gandhi at kende. Hendes negative omtale af hinduismen ophører – næppe fordi hun ændrer anskuelser mht. de negative sider

af det traditionelle indiske samfund eller med hensyn til tempelfester og polyteisme, men fordi hun accepterer Gandhis opfattelse af, at hinduismen kan frigøres fra kastevæsen og de andre ulykkelige sociale forhold, som ellers har syntes hende uopløseligt sammenvævet med hinduistisk religion, og fordi hun hos Gandhi mødte en hinduisme, der ikke lignede templernes pågående polyteisme.

Herefter bliver hendes kritik af både af den vestlige verden i almindelighed og de vestlige kirker i særdeleshed stadig skarpere. Allerede kort efter mødet med Gandhi er hun ubønhørlig i sin kritik af den imperialistiske økonomiske udbytning af Indien (og af andre lande i Asien og Afrika), men i slutningen af 20'erne bliver hun lige så skarp i sin kritik af de vestlige kirker: "Der er lig i lasten og stanken driver renlige og gode mennesker bort", hedder det. Aldrig har hun hørt en hindu eller en muslim kritisere Kristus, men den europæiske kristendoms forfald er grunden til, at inderne vender sig bort. Dåben, der skulle være et genfødsels bad, er reduceret til en optagelsesceremoni i et kirkesamfund: "Er dåben en ny fødsel, da er de fleste åndeligt dødfødte. Det kan hedningerne ikke undgå at se. Disse levende lig vandrer jo omkring derude som en hån mod livets herre", skriver hun.

Hun fik mange besværligheder med sit bagland i Danmark på grund af sin nære alliance med Gandhi. Hun måtte først bryde med DMS, hvis bestyrelse accepterede de engelske myndigheders forståelse af Gandhi som en terrorist; siden skiltes hendes vej også fra den gamle bestyrelse for den Løventhalske mission, fordi den mente, at hendes arbejde var på vej til at blive politisk i stedet for at være kristen mission.

Det var fjernt fra hendes egen forståelse. Der er mange både i Indien og i Danmark, der har villet hædre hende ved at fremstille hende som en pioner for overgangen fra mission til udviklingshjælp. Det er en hæder, hun ville have afvist.

En religiøst funderet folkelighed

For at forstå hende er det nyttigt at se på, hvad der bandt hende sammen med Gandhi. Hendes opfattelse var, at det indiske folk var dybt åndeligt og dybt religiøst. Hun taler et sted om Indiens gud-tørstende sjæl. Hendes udgangspunkt er den indiske *folkelighed*, men denne *indiske* folkelighed ser hun som funderet i den indiske religiøsitet. Hendes hele virksomhed skal tjene til, at den folkelighed må blive frisat ved Kristus. Hun udtænker ikke et færdigt teologisk system, men i sine breve giver hun

bestandig nye udkast. I et storladent billede i et brev i Porto Novo Missionsens blad fra 1933 maler hun den lidende Kristus som Indiens søn vandrede på Indien veje og med et kors, der dækker hele Indien: "Korsarmene går fra øst til vest. Hans lotusfødder bades af det indiske havs salte vande, hans hoved - o hoved tornekrone, o hoved højt forhånet - den hvide isse med solglorien, hviler mod Himalaya".

Det er en gennemgående vision fra begyndelsen til enden. Hendes centrum er denne inderlige Kristusfromhed i indisk dragt.

Hendes solidaritet med Gandhi skal forstås på den baggrund. At Gandhi ikke har Kristustroen som sin forudsætning, ved hun godt. Det drøftes i brevene. Men med fuldstændig selvfølgelighed går hun ud fra, at Gandhis motivering i hans kamp for et frigjort Indien er religiøs. Hun fremhæver ved Gandhi netop hans dybe åndelighed, mens man i Europa opfattede ham som en politisk skikkelse. "Gandhi er en mahatma, en af verdens største og mest åndelige mænd. Jeg kan ikke forstå, at der kan være noget galt i at kalde ham en mahatma, en stor sjæl", skriver hun i et brev til Eduard Løventhals hustru. Gandhi bekræfter selv, i en note han føjer til et brev fra Anne Marie Petersen, at hans kamp er religiøst funderet. "Den [ikke-samarbejds-bevægelsen] er en kamp mellem religiøsitet og irreligiøsitet, lysets magter og mørkets magter".⁴⁴

Anne Marie Petersen og Gandhi er fælles om troen på den religiøse grundtone i det indiske folk. Det var den linie, Gandhi forsøgte at udstikke for den nationale bevægelse. Han gik ud fra, at den indiske genrejning måtte have en religiøs forudsætning. Det blev ikke den linie, der kom til at sejre i Kongrespartiet efter Indiens frigørelse i 1949, men derimod Nehrus rationelle vestligt inspirerede idéer. Om Gandhis linie havde været en praktisk mulighed for Indien, er det svært at dømme om. Den blev aldrig afprøvet. I stedet er i de sidste årtier en anden religiøst funderet nationalisme, den konservative aggressive hindunationalistiske fundamentalisme, vokset frem, men den ligger så fjernt fra Gandhis religiøse grundholdning som vel tænkeligt. Gandhis religiøsitet var mere i slægt med bjergprædikenen. Men det, der i denne forbindelse skal fremhæves, er ligheden mellem Anne Marie Petersens folkelighed, der bygger på en forståelse af det indiske folks religiøsitet, og Gandhis vision om

⁴⁴ "It [non-cooperation bevægelsen] is a struggle between religion and irreligion, powers of light and powers of darkness".

Indiens genrejsning, der tilsvarende havde ånd som forudsætning. Forskellen imellem dem var, at Anne Marie Petersen uforanderligt mente, Kristus var vejen, mens Gandhi, som han skrev til hende i et brev, agtede alle de store religiøse lærere lige højt.

Anne Marie Petersens missionssyn

Naturligvis kan man kalde Anne Marie Petersens arbejde i Porto Novo for udviklingshjælp. Det var skolevirksomhed, og der var planlagt hospital og sundhedsarbejde i landsbyerne. Arbejdet var rettet mod de fattigste, og det var et arbejde blandt kvinder. Alt sammen kan fremstilles, som om det var skrevet ud af Danidas kogebog (*Civilsamfundsstrategi* 1996): Foruden skole og sundhedsarbejde: Fattigdomsbekæmpelse, "advocacy" (fortalervirksomhed), "empowerment" (myndiggørelse). Det hele er der. Alligevel var Anne Marie Petersens forudsætning fra begyndelsen til enden forskellig fra de forudsætninger, der lægges til grund den moderne udviklingshjælp.

I sit testament skrives Anne Marie Petersen, at hendes skoles formål er "at tildele indiske piger en sådan uddannelse, som på nationalt grundlag sætter dem i stand til at tjene Kristus i Indien i deres forskellige livsområder, enten som husmødre eller på anden vis". Med det formål skal skolen drives som "en kostskole, en kristen ashram, idet den yder fri uddannelse til fattige, som ikke kan overkomme at betale derfor". Den store forskel til den moderne udviklingstænkning ligger i formuleringen "at tjene Kristus i Indien". Det drejer sig ikke om, at pigerne skal omvendes til kristendommen og arbejde i kristne menigheder. Det får komme, som det vil, eller som Gud vil. Det fremgår af meget andet, som Anne Marie Petersen har skrevet. Men forskellen ligger i tanken om at *tjene*. Det er et ord og en tanke, som man i dag betragter som et fortidslevn, som man ikke behøver at tage sig af, hvis der ellers som i Anne Marie Petersens tilfælde kom noget fornuftigt ud af det. Men for Anne Marie Petersen ligger sagen selv i dette. Det er det, hun vil sætte op imod den vestlige individualistiske egoisme.

Det er på den baggrund, hun siger ting, som i nutidig kontekst er ukorrekte. F.eks.: "Kristendommen skal hjælpe Indien af med *kasten*, men det der ligger bag ved kastevæsenet, offersindet, de enkeltes indordnede sig under det fælles, det skal bevares og hjælpe det nye samfund." En sådan positiv fremhævelse af tanken om offer kan ikke udledes af en moderne demokratisk og individualistisk ideologi, men ingen burde kun-

ne lukke øjnene for, at det er dybt forankret i kristendommen, og næppe nogen kan heller bestride, at det ligger som et ideal i Indiens og i øvrigt i mange andre folks livssyn.

Anne Marie Petersen havde sans for, at en bæredygtig udvikling skulle hente sit grundlag i tanker, der ikke er fostret i det sekulariserede vesten. Hendes missionssyn hang sammen med alt det og var bundet sammen med hendes forståelse af den indiske folkelighed, en forståelse, der lignede Gandhis.

I lyset af Anne Marie Petersens forståelse kommer målsætningen for den nutidige udviklingshjælp til at se ud, som om man under dække af smukke ord vil lære Indiens fattige at være lige så griske og egoistiske, som vestens mennesker er blevet. Den moderne udviklingstænkning tager udgangspunkt i den højt udviklede vestlige materialisme og forbrugerkultur.

Tanken om at tjene hører derimod sammen med, hvad Anne Marie Petersen mente at have forstået som den indiske folkelighed. Det var den, hun med sin skole ønskede at vække til nyt liv.

Hendes forudsætninger og hendes vision forhindrer ikke, at hun har øjnene åbne for, at det er nødvendigt at bekæmpe fattigdom og fremme den almindelige materielle udvikling, men det er afgørende, at det er en udvikling på indisk grundlag. Den begynder et andet sted, men begynder altså samme sted, som Gandhi begyndte. Gandhis menneskesyn var som Anne Marie Petersens funderet i ånd og omfattede med det udgangspunkt også den materielle udvikling.

En udfordring til vestens udviklingsforståelse

Man kan vælge at se hen over Anne Marie Petersens selvforståelse og fremhæve, hvorledes hun allerede i 1920'erne var avanceret i forhold til den udvikling, der er vokset frem siden. Man kan også vælge at tænke hendes grundlag efter, for at se om ikke netop det er, hvad der er brug for nu. Spørge, om den mistro til vesten, som vokser frem i 3. verden i disse år, og som slår om i fundamentalistisk religiøs konservatisme, ikke netop udspringer af, at den moderne udviklingstænkning ikke har de forudsætninger med, som var Anne Marie Petersens – og Gandhis.

Vi vender tilbage til indledningen. Forudsætningen for den vestlige udviklingstænkning er en sekular individualistisk og materialistisk livsform. Med de krav, der stilles fra vesten, om at 3. verdens lande for at kunne modtage udviklingsstøtte skal acceptere den grundholdning, stil-

les der implicit samtidig krav om, at de skal opgive deres nedarvede livsgrundlag. Det bliver reduceret til folkløse.

Fortællingen om Anne Marie Petersen i Indien kan inspirere til at tænke anderledes, når vi tænker udvikling. Til at tænke i ånd, hvor svært det end falder os, og til at tænke med religiøse forudsætninger, når vi tænker udvikling. I kirke og kristendom har vi forudsætninger for at tænke anderledes. Derfor burde man med kristendom som forudsætning kunne tænke alternativt. Måske kunne man endog med udgangspunkt i 3. verdens egne traditioner bringe noget af den ånd tilbage til vesten, som også har været hos os. Det vil gøre det lettere at tale med muslimer, hinduer og østeuropæere.

Opgaven for missionselskaberne er ikke at demonstrere, at de er lige så gode som andre NGO'er til at opfylde Danidas civilsamfundsstrategi, men at arbejde på, at udviklingen kan føjes ind i livssyn, der ikke er begrænset af vestens indsnævrede livsform. Der er brug for, at nogen satser på at finde en tredje vej på afstand af både den alttædende vestlige egocentriske materialisme og den religiøse fundamentalisme.

Niels Thomsen, f. 1938, er tidligere frimenighedspræst i Ryslinge og rektor for Præstehøjskolen i Løgumkloster. Fra 1991 formand for Porto Novo Missionen. Har skrevet en række bøger og artikler, bl.a. "Kristus i Indien. Anne Marie Petersen, Gandhi og Sadhu Sundar Sing" i bogen "Det begyndte i København ... " redigeret af K. E. Bugge m. fl.. Odense: Syddansk Universitet, 2005, s. 257-276, hvorfra citaterne i denne artikel er hentet.

Partnerskab i mission og udvikling mellem missionselskaber fra Nord og kirker i Afrika

Af Fidon R. Mwombeki

Mens evangelisation, diakoni og udvikling tidligere var tre dimensioner af den samme mission for de missionselskaber, som grundlagde kirkerne i Afrika, og stadig er det for kirkerne i Afrika, er mange missionselskaber i dag blevet så afhængige og påvirkede af regeringernes udviklingsafdelinger, at de især støtter udviklingsprojekter i kirkerne i Syd og kun i meget ringe grad øvrige kirkelige opgaver. De afrikanske kirker, der ønsker at fastholde den oprindelige holisme og balance i deres virksomhed, bliver derfor nødt til også at samarbejde med nyere og mere konservative missionselskaber, der kun vil støtte kirkens åndelige arbejde.

I slutningen af 2006 etablerede Kirkernes Verdensråd et forum, som skulle påbegynde sin virksomhed i 2007. Det var "Actions by Churches Together (ACT) Development"⁴⁵, der har til hensigt at bringe de organisationer, som arbejder med "udvikling" sammen. Det slås kategorisk fast, at "missionselskaber" ikke er velkomne til at blive medlemmer (kaldet partnere), heller ikke hvis de også arbejder med udvikling. Hvorfor? Forklaringen er, at da vi er "i en sammenhæng, hvor der mere og mere stilles spørgsmål angående evangelikale gruppers aktiviteter, er det nødvendigt for ACT Development at værne om sin integritet, så udviklingsarbejde ikke bruges til at fremme religiøse formål". Man definerer ikke udvikling som sådan, men visionen er at "arbejde hen imod en verden, hvor der ikke længere er fattigdom og uretfærdighed, og hvor alle mennesker lever i retfærdige og bæredygtige relationer med hinanden og med hele Guds skaberværk" (art. 1).

Definitionsproblemet er vanskeligt at løse. Jeg vil definere "mission" simpelthen som "alt det, som kirken er blevet sendt for at gøre". Ud fra mit synspunkt indbefatter mission mindst tre aspekter – *evangelisati-*

⁴⁵ "Kirker i Aktion Sammen – Udvikling".

on (at gøre Kristus kendt, at gøre mennesker fra alle folkeslag til Jesu Kristi disciple og også at etablere kristne fællesskaber af mennesker, som holder gudstjeneste og vidner om Kristus), *diakoni* (at tjene dem, som ikke kan tage vare på sig selv) og *udvikling* (at sætte mennesker i stand til at tage ansvar for deres eget liv i denne verden). Spørgsmålet er, om vi er nødt til at vælge mellem disse tre aspekter? For nogle år siden skrev Emilio Castro, der den gang var generalsekretær i Kirkernes Verdensråd, en artikel med titlen "Mission or Development: Must We Choose?"⁴⁶ Det var et godt spørgsmål, som ethvert missionselskab, enhver kirke og enhver udviklingsorganisation burde svare på. Er mission – udvikling et spørgsmål om "enten – eller" eller "både-og"?

Den virkelighed, som kirkerne i Syd lever i

Kirkerne i Syd blev grundlagt af missionselskaber, hvoraf mange allerede er forsvundet, og dem, der er tilbage, har ændret sig dramatisk. Disse kirker er ikke længere under missionselskabernes ledelse, men træffer deres egne beslutninger og lægger deres egne planer på basis af deres egen forståelse af evangeliet, selvom arven fra missionselskaberne vil være hos dem i lang tid endnu. Disse kirker står over for forskellige teologier, som konkurrerer om at vinde deres hjerter og tanker. Mange af dem hører ikke til de samme kirkeretninger, som de missionselskaber, der grundlagde dem. De har haft kontakt med andre missionselskaber og udviklingsorganisationer, og mange flere er på vej.

Da de missionselskaber, som grundlagde kirkerne, begyndte deres arbejde, arbejdede de med alle tre aspekter af mission: Evangelisation, diakoni og udvikling. De prædikede og underviste i evangeliet, de oversatte Bibelen og undervisningsmaterialer (evangelisation) og fik folk døbt og samlet i gudstjenestefejrende fællesskaber. De byggede og drev også hospitaler og børnehjem og etablerede fællesskaber for dem, der var udstødt af samfundet, som f.eks. spedalske (diakoni). De byggede og drev også skoler og højere læreanstalter for at sætte lokalbefolkningen i stand til at tage vare på deres eget liv (udvikling). Disse missionsområder udviklede sig og blev til kirker, som overtog alle de tre aspekter som en vidtfavnende holistisk mission i deres kirke. Det har ført til, at de hverken har missionselskaber eller udviklingsorganisationer eller diakonale organi-

⁴⁶ *Occasional Bulletin of Missionary Research*, July 1978, s. 87. "Mission eller udvikling: Er vi nødt til at vælge?"

sationer. Alle disse aktiviteter er simpelthen aspekter af den ene og samme mission i kirken og direkte under kirkens ledelse.

Forandringerne i kirkerne i Nord

Virkeligheden i Nord har forandret sig. Efter kolonitiden er missionen fejlagtigt blevet kritiseret for at være et gammeldags redskab for imperialismen og for kun at have gavnet kolonialismen. Det er en fejl, at missionselskaberne ikke har gjort indsigelse mod denne opfattelse. Kirken har i den senere tid mistet sin indflydelse i samfundet, og troens logik har tabt terræn til sekularismen. I de store gamle kirker er missionsinteressen også gået drastisk tilbage. Samtidig er diakonien blevet professionaliseret, ved at der er blevet etableret diakonale institutioner, som ikke længere automatisk kan betragtes som kirkens arbejde. Ud fra en sekulær tankegang har man gjort sig anstrengelser for at skelne mellem humanisme og kristen tro.

Udvikling er kommet frem som en humanistisk dagsorden i det politiske liv, især inden for FN-systemet. På den måde er udvikling blevet skilt fra mission. Kirkerne i Nord har endog etableret særlige "udviklingsorganisationer" - som en pendant til tilsvarende organisationer etableret af regeringer og andre velgørende institutioner - og disse organisationer forventes at arbejde uafhængigt af kirken. Økonomi spiller her en stor rolle, da disse organisationer modtager mange penge fra regeringen og uafhængige humanistiske donorer, som kræver ikke at have noget med religion at gøre. Det er logikken bag Kirkernes Verdensråds etablering af ACT Development! Disse organisationer følger de retningslinjer, som regeringer har sat op, i en sådan grad, at de projekter, som de finansierer, skal godkendes af regeringens udviklingsafdelinger eller organisationer, men ikke af kirkens ledelse. Nogle af disse udviklingsorganisationer arbejder direkte med kirker og andre NGO'er i Syd, men mange arbejder også gennem de historiske missionselskaber.

Back-donor faktoren

I dag fortæller missionselskaber deres partner-kirker om deres "back-donor"⁴⁷, som påvirker relationerne mellem kirkerne i Syd og de traditionelle missionselskaber mere og mere. Back-donors fastsætter retnings-

⁴⁷ En "back-donor" er en donor (f.eks. Danida), som støtter donorens (f.eks. et missionselskabs) projekter.

linjerne for udviklingsprojekterne. Missionsselskaberne, som får færre og færre penge direkte fra deres egne støtter eller fra kirkebudgetter, skulle egentlig fortsætte med at gøre de samme ting sammen med deres partnere i Syd, som de gjorde tidligere uden nogen skarp adskillelse mellem evangelisation, udvikling og diakoni. Men missionsselskaberne kan ikke modstå back-donors' retningslinjer og krav, som de så sender videre til deres partner-kirker.

For eksempel har missionsselskaberne fortalt deres partnere i Syd, at det ikke længere er så let at skaffe penge til evangelisation og åndelige aktiviteter. Deres argumentation, som jeg mener, er en dårlig undskyldning, er, at nu kan kirkerne klare det selv. Der er ikke penge til kirkebyggeri, trykning af salmebøger, drift af evangelisationsprogrammer, seminarer om at vidne og om at være en discipel osv. Sådanne ting forventes at kunne finansieres lokalt. Af en eller anden mærkværdig grund, forventes kirkerne ikke at være i stand til selv at finansiere deres ikke-åndelige udviklingsarbejde. Missionsselskaberne har udviklet retningslinjer for hvilke slags aktiviteter, der kan støttes, og de indbefatter sjældent aktiviteter, der i Nord kendes som "mission". Selv om missionsselskaberne undertiden forsøger at indhente deres partners mening, så er disse partnere ikke i nogen god forhandlingsposition. De er nødt til at skrive projektansøgninger, som følger de "udviklings"-kriterier, som grundlæggende ligner dem, alle andre NGO'er har, og som er fastsat af regeringernes udviklingsafdelinger mv.

I stedet for at diskutere med den magtfulde "donor" følger kirkerne i Syd disse retningslinjer og politikker, selv om de ikke er enige i deres logik, for at de kan få del i de økonomiske midler, som er til rådighed. Missionsselskaberne spiller "donor"-rollen ved at sætte prioriteter og betingelser op og kræve dem overholdt, og hvis en partner ikke overholder dem, får partneren ingen økonomiske midler. Det ville ikke nytte noget at diskutere med donorerne. Af to grunde er det på en måde ikke noget stort problem. For det første, fordi udvikling også er en del af den ene mission. Og for det andet, fordi der er alternative måder at finansiere de andre aspekter af missionen, som deres traditionelle partnere i Nord ikke støtter. Hvis kirkerne er "kvikke", vil de ikke give missionsselskaberne lov til at bestemme kirkernes prioriteter og planer, men samtidig vil de tage imod den økonomiske støtte, som nu er tilgængelig. Som uafhængige kirker vil de imidlertid finde alternative veje til at få finansieret de andre opgaver, som de selv prioriteter. De ved, at de også selv kan hen-

vende sig direkte til disse "udviklingspartnere" uden at gå igennem missionselskaberne, for eksempel ved at gå gennem ambassaderne for donorlandene. Men kirkerne åbner sig også for nye aktører i "mission".

De evangelikale gruppers betydning

Disse kirker i Syd betragter stadig evangelisation som et af de vigtigste aspekter af deres samlede mission, men deres traditionelle partnere i Nord er ikke længere interesseret i evangelisation, eller også er de ikke længere i stand til at finansiere sådanne aktiviteter. Der er i dag en syndflod af nye karismatiske og evangelikale (konservative) missionselskaber, som er små, ukoordinerede og mindre bureaukratiske, og som kæmper for at vinde fodfæste i de etablerede kirker i Syd. Disse missionselskaber er ikke interesseret i den såkaldte "udvikling", fordi deres kald simpelt hen er at hjælpe mennesker med at komme i himlen, før eller senere. De er interesseret i projekter som "kirkeplantning", "discipelskab", "moderne musik", "evangelisationskampagner med friluftsmøder" osv. I et forsøg på at undgå at blive overlistet af disse karismatiske kirker, som efter sigende "stjæler" deres medlemmer, accepterer flere og flere af de store gamle kirker at arbejde sammen med disse nye aktører.

Et godt eksempel er ungdomsarbejdet. Traditionelle missionselskaber ville kun overveje at støtte et projekt for de unge, hvis det fokuserede på opgaver som "undervisning i medborgerskab", "kapacitetsopbygning", "mikrokreditprogrammer til bekæmpelse af fattigdom", "programmer for lighed mellem kønnene" osv. Et projekt, der skal give tilskud til bibler for unge eller et seminar om at vidne om evangeliet over for muslimske naboer, ville blive meget vanskeligt at finansiere. Heller ikke en stor gospelmusik-festival ville det være let at få støtte til. Så når kirkerne ser en mulighed for at få økonomisk støtte til sådanne projekter, så forsøger de at få det. Mens Tanzanias Kristne Råd har beskåret støtten til det kristne studenterarbejde, fordi de ikke kan skaffe penge til det, så har de evangelikale kraftigt øget deres støtte til den same gruppe. Det Kristne Råd kæmper for at behage dets traditionelle donorer ved at knytte den meget vigtige Nationale Konference for de Tanzanianske Studerendes Kristne Fællesskab (hvor mere end 1000 studenter kommer sammen en hel uge) sammen med "udviklingsprogrammer" mht. AIDS, miljø, demokrati, medborgeruddannelse osv. Det konservative Tanzanianske Fællesskab af Evangelikale Studerende, hvis indflydelse vokser i alle gymnasier, ville ikke have behov for en sådan camouflage. Det finansierer studenterpræ-

stestillinger i gymnasier for at tage sig af de studerendes åndelige behov.

Spørgsmålet om indflydelse

Det er sandt, at forholdet mellem missionselskaberne og de kirker, som de grundlagde, stadig er vigtigt og en velsignelse, men dog på en anden måde end i kirkernes første år. Missionselskaberne har arbejdet med forskellige kirker, og når man besøger deres kontorer, kan man ligefrem se kort med farvekoder, der viser hvor globale de er. Nogle missionselskaber har besluttet at udbrede deres indflydelse eller deres tjenester eller begge dele til nye områder og udvikle nye samarbejdsstrategier. Problemet er, at mange af dem ikke er parat til at lytte til deres partnere, men fortsætter med at opføre sig, som de gjorde tidligere, f.eks. når selskabernes bestyrelser træffer alle større beslutninger selv. Jeg håber, at de opdager, at deres partnere også har udvidet deres samarbejdspartnerkreds og nu arbejder sammen med adskillige missionselskaber i globale netværk. Hverken kirkerne eller missionselskaberne kan sætte dagsordenen for den anden part, og deres indflydelse over hinanden er begrænset.

Situationen i Nord tvinger mange missionselskaber og kirker til at antage en mere social profil, hvor der er meget lidt plads til at forkynde Ordet og gøre Kristus kendt. Diakoni og udvikling har en større chance for at få en høj prioritet frem for evangelisation. Adskillelsen mellem det hellige og det verdslige, med vægten på det sidste, passer dårligt sammen med kirkernes identitet i Syd. De accepterer det ikke. For dem er det vigtigt at fortsætte med alle tre missionsaspekter: Evangelisation, udvikling og diakoni.

For min del, tror jeg, at det er et sundt forhold. Missionselskaberne i Nord fortsætter med at gøre det, som de tror, er deres kald i deres nuværende situation, og fokuserer derfor på udvikling og ikke så meget på diakoni og evangelisation. De er ikke tvunget til at finansiere noget, som de ikke føler er deres kald i dag. Kirkerne i syd handler også ud fra deres aktuelle forståelse af deres kald. Men de gør det ved at samarbejde med en lang række partnere, der har forskellige interesser og visioner. De sætter sig imod at opdele livet, som man gør i Nord, mellem det verdslige og det åndelige, og de nægter at betragte tro, som noget, det er uinteressant at støtte.

I "The United Evangelical Mission"⁴⁸, som for ti år siden blev omdan-

⁴⁸ "Den Forenede Evangeliske Mission".

net fra et tysk missionselskab til et forenet internationalt missionselskab, oplever vi i dag vore forskelligheder og vore fælles udfordringer. Når vi nu har beslutningstagende organer med en lige repræsentation fra Tyskland, Afrika og Asien, bliver vi nødt til at tage grundige diskussioner, når vi fastlægger vore prioriter. Men vort vigtigste princip er, at hver medlemskirke bedst forstår, hvad dens kald er i dag. Derfor vælger kirkerne frit deres projekter, og vi enes sammen om retningslinjer såvel som prioriteter. Det er dog ikke let, især ikke for medlemskirkerne i Syd, som har svært ved at finde ud af, hvor stor en indflydelse de egentlig har på disse prioriteter og beslutninger, men fortsætter med at betragte Det Forenede Evangeliske Mission som en donor. Det er heller ikke let for nogle af de tyske medlemmer, som endnu ikke har vænnet sig til den virkelighed, at prioriteterne ikke længere sættes i Tyskland, og at de tyske medlemmer af de beslutningstagende organer ikke har mere at skulle have sagt end deres kolleger i Syd.

Fidon R. Mwombeki, f. 1960, PhD, har tidligere været generalsekretær i Nordvest-stiftet i Den Evangelisk-Lutherske Kirke i Tanzania og er nu generalsekretær i United Evangelical Mission i Wuppertal i Tyskland. Har været medlem af "The Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria".

